KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KONYA EVLERİNDE AHŞAP SÜSLEMELER VE UYGULAMALARI

Emel ŞEN USLU

Yüksek Lisans Tezi

KONYA
Ocak 2023

KONYA EVLERİNDE AHŞAP SÜSLEMELER VE UYGULAMALARI

Emel ŞEN USLU

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı
Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Haşim KARPUZ

Konya
Ocak 2023

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans/Doktora tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dâhilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

☐ Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.[1]

☐ Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren… ay ertelenmiştir.[2]

☐ Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.[3][4]

_____

Emel ŞEN USLU

[1] MADDE 6(1) Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

[2] MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

[3] MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

[4] MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez/Proje Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Prof. Dr. Haşim KARPUZ danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

_____

Emel ŞEN USLU

Bu çalışmayı, araştırma sürecini benimle beraber paylaşan canım oğluma ithaf ediyorum…

TEŞEKKÜR

Tezimizin konusu olan ‘Konya Evlerinde Ahşap Süslemeler ve Uygulamaları’ çalışmamızda bana engin bilgilerini aktaran ve yol gösteren danışman hocam Prof.Dr. Haşim KARPUZ’a, hayatım boyunca benden desteklerini esirgemeyen anne ve babama, benden destek ve sabrını esirgemeyen sevgili eşime, belgelere erişmemi sağlayan ve bu süreçte yardımlarını esirgemeyen; Konya Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü’ne (KKVKBKM) , Konya Büyükşehir Koruma Uygulama ve Denetim Büroları (KUDEB) de görev yapan Sanat Tarihçisi Nursel Doğan’a, Karatay Belediyesi Zabıta Müdürlüğü’ne, Meram Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü’ne, Konya Büyükşehir Belediyesi genel sekreteri Ercan Uslu’ya, Koyunoğlu Müzesi müdürü Hasan Boydak’a, Sanat Tarihçisi Erdal Zeki Tomar’a ve Mostar Mimarlık kurucusu Yüksek Mimar Seyit Ahmet Biçer’e teşekkür ediyorum.

17 Ocak 2023 Emel ŞEN USLU

ÖZET

Emel ŞEN USLU

Konya Evlerinde Ahşap Süslemeler ve Uygulamaları

Yüksek Lisans Tezi

Konya, 2023

Tasarım, strüktür ve estetik yapının temel taşlarıdır. Estetik ve süsleme geleneksel mimari tarihimizde önemli bir yere sahiptir. Yapıların dış cephe ve iç mekân süslemeleri, yapıyı oluşturan ve yapının kimliğini gösteren en önemli konulardır. Türk süsleme sanatı farklı zaman dilimlerinde ve farklı malzemelerde kullanım alanı bulmuştur. Bu da tekniklerin ortaya çıkmasını ve süslemedeki anlamsal değişiklikleri belirlemiştir. Konya evleri kültür, malzeme ve coğrafi etkenler gibi kavramlarla şekillenen İç Anadolu geleneksel mimarisinin en iyi örneklerindendir. Çoğunlukla ahşabın kullanım alanı bulduğu bu evlerde farklı teknik ve kompozisyonlarla ahşap süslemeler yapılmıştır.

Konya evlerinde süslemelerin plan değişiminden etkilendiği gözlenmektedir. 19. yüzyıl başında batı etkisiyle ortaya çıkan mimari değişim, süslemeler ile farklı teknikleri de beraberinde getirmiştir. Bunun sonuncunda kompozisyon ve motiflerde tasarım, anlam değişiklikleri gözlemlenmiştir.

Araştırmamızın konusu, Konya il merkezinde inşa edilen konutlarda iç ve dış ahşap süslemeleri ile bunların uygulamalarını incelemektir. Araştırma kapsamında Konya il merkezinden korunmuşluk durumuna, ahşap süsleme çeşitliliğine ve inşa edilme dönemi gibi kriterlere bakılarak on adet ev incelenmiştir.

Tez konumuzdaki amaç, Konya evlerindeki iç mekân ve dış cephelerinde farklı tekniklerle yapılmış ahşap süslemeleri incelemek, belgelemek, literatüre katkı sağlamak, böylece kaybolmaya başlayan bu sanat dalının, yapının oluşmasında ve estetik değerinin artmasındaki öneminin anlaşılmasını sağlamaktır.

Araştırma, literatür ve arşiv tarayarak çalışmaları ile oluşturulmuştur. Tablo, fotoğraf ve çizimlerle evler incelenmiştir.

Elde edilen bulgularda Konya evlerinin yeterince korunamamış bu yüzden özgün bir sanat dalı olan ahşap süslemeler giderek yok olmaya başladığı ve belgelemenin yapılmadığı görülmüştür. Konya Evleri ahşap süslemeleri ve uygulamaları hakkında bir çalışma yapılmamış olması bu konu üzerinde durmamamızdaki önemli sebeplerden biridir.

Anahtar Kelimeler

Konya evleri, ahşap süsleme, motif, kompozisyon

ABSTRACT

Emel ŞEN USLU

Wooden Decorations and Applications in Konya Houses

Master's Thesis

Konya, 2023

They are the cornerstones of design, structure and aesthetics. Aesthetics and ornamentation have an important place in our traditional architectural history. Exterior and interior decorations of buildings are the most important issues that make up the building and show the identity of the building. Turkish decorative art has found use in different time periods and different materials. This determined the emergence of techniques and the semantic changes in ornamentation. Konya houses are among the best examples of Central Anatolian traditional architecture shaped by concepts such as culture, materials and geographical factors. Wooden decorations were made with different techniques and compositions in these houses, where wood was mostly used.

It is observed that the decorations of Konya houses were affected by the change in plan view. The architectural change that emerged with the western influence at the beginning of the 19th century brought along different techniques with decorations. As a result, changes in design, meaning were observed in composition and motifs.

The subject of our research is to examine the interior and exterior wooden decorations and their applications in the houses built in the city center of Konya. Within the scope of the research, ten houses were examined by looking at the criteria such as the state of protection, the diversity of wooden ornaments and the period of construction from the city center of Konya.

The aim of our thesis is to examine and document the wooden ornaments made with different techniques in interior and exterior facades of the Konya houses, to contribute to the literature and to understand the importance of this art branch, which has started to disappear, in the formation of the building and increasing its aesthetic value. The research was created with literature, archive scanning and field studies. The houses were examined with tables, photographs and drawings. According to the findings obtained, the wooden decorations, which are an original art branch, started to disappear and could not be documented. The fact that there has not been a study on the wooden decorations and applications of Konya Houses is one of the important reasons for us not to dwell on this issue

Keywords

Konya houses, wooden ornament, motif, composition

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM i
ETİK BEYAN ii
TEŞEKKÜR iv
ÖZET v
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER vii
TABLOLAR DİZİNİ ix
ŞEKİLLER DİZİNİ x
KISALTMALAR DİZİNİ xiv
1. GİRİŞ 1
2. KONYA COĞRAFYASI, TARİHİ VE EVLERİ 7
2.1. Konya Kentinin Coğrafi Konumu 7
2.2. Konya Kentinin Tarihi Süreci 8
2.3. Konya Evlerinin Plan Tipleri 9
3. TÜRK MİMARİ SÜSLEMESİNDE AHŞAP KULLANIMI VE TEKNİKLERİ 13
3.1. Ahşap Malzeme 13
3.2. Ahşap Malzeme Kullanım Yerleri 14
3.3. Ahşap Süsleme Teknikleri 15
3.3.1. Çıtakari Tekniği 15
3.3.2. Kafes Tekniği 16
3.3.3. Derin Oyma Tekniği 17
3.3.4. Kündekari Tekniği 22
3.3.5. Ahşap Üzeri Kakma Tekniği(Tarsi) 23
3.3.6. Ahşap Boyama Tekniği 24
4. SÜSLEMEDE GENEL ÖZELLİKLER 25
4.1. Kompozisyonlar 25
4.1.1. Kapalı Kompozisyonlar 25
4.1.2. Açık Kompozisyonlar 25
4.2. Motifler 26
4.2.1. Geometrik Motifler 26
4.2.2. Bitkisel Motifler 28

4.2.3. Rumi Motifleri 32
4.2.4. Figürlü Motifler 34
4.3. Belli Başlı Motifler ve Anlamları 34
4.3.1. Çarkıfelek Motifi 34
4.3.2. Kıvrılmış Dal Motifi 35
4.3.3. Lotus Palmet Motifi 36
4.3.4. Şemse Motifi 37
4.3.5. Yıldız Motifi 38
5. KATALOG 40
5.1. Agustus'un Evi 40
5.2. Akça Konak 43
5.3. Arapoğlu Kosti Evi 45
5.4. Hasip Efendi Bin Hamza Dede Evi(Hasip Dede Evi) 57
5.5. Karatay Kent Konseyi(Karatay Belediyesi Mevlana Zabıta Merkezi) 61
5.6. Konya Olgunlaşma Enstitüsü (Kız Ortaokulu) 65
5.7. Koyunoğlu Evi (Müzesi) 70
5.8. Köprübaşı Zabıta Karakolu 78
5.9. Muzaffer Ekmekçi Evi (Konya Hayvan Sağlık Şube Müdürlüğü) 85
5.10. Noter Ragıp Anadol Evi 88
6. KONYA EVLERİNDE AHŞAP SÜSLEMELERİN DEĞERLENDİRMESİ 94
6.1. Konya Evlerinde Malzeme ve Teknik 94
6.2. Konya Evlerinde Kompozisyon Yeri 95
6.3. Konya Evlerinde Kompozisyon Motif Türü 97
6.4. Konya Evlerinde Belli Başlı Motif Tipleri 99
7. SONUÇ 100
8. KAYNAKLAR 103
ÖZGEÇMİŞ 109

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.Kompozisyon Yeri ve Motif Türü 96

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Konya Kent Dokusunun 20. Yüzyıl Başlarında Genel Görünümü 9
Şekil 2. Mabeynli Plana Ait İdeal Tip 10
Şekil 3. Konya Dolap Mahallesi, Aksaray Caddesinde Dış Sofalı Planlı Ev 11
Şekil 4. Konya Piri Mehmet Paşa Mahallesi İç Sofalı Planlı Ev 12
Şekil 5. Karaman Tartanlar Evi Orta Sofalı Planlı 12
Şekil 6. Ankara Zincirli Camii Kadınlar Mahfili Çıkma Altı 15
Şekil 7. Alaaddin Camii Minber Korkuluğu 16
Şekil 8. Ayaş Ulu Camii Minber Korkuluğu 17
Şekil 9. Ankara Hacı Bayram Veli Türbe Kapısı 19
Şekil 10. Ankara Ahi Şerafettin(Arslanhane) Camii Minber Kapısı 19
Şekil 11. Konya Alaeddin Camii Minber Kapısı 20
Şekil 12. Ankara Sultan Alaadin Cami Minberi Kitabesi 21
Şekil 13. Konya II. Kılıçarslan Türbesi Kapısı Kanatları 21
Şekil 14. Konya Alâeddin Cami Minberi 23
Şekil 15. Ankara Hacı Bayram Veli Türbesi İç Kapısı 24
Şekil 16. Ankara Ayaş Ulu Camii Kadınlar Mahfili Çıkma Altı 24
Şekil 17. Sekiz Kollu Yıldız Motifi 28
Şekil 18. Hatai Çiçeği 29
Şekil 19. Vazo Motifi 30
Şekil 20. Stilize Çiçek Motifi 30
Şekil 21. Yaprak Motifi Çeşitleri 31
Şekil 22. Stilize Ağaç Motifi 31
Şekil 23. Nar Motifi 32
Şekil 24. Rumi Motifi(Aşamalı) 33
Şekil 25. Çift Başlı Kartal Motifi 34
Şekil 26. Çarkıfelek Motifi 35
Şekil 27. Kıvrılmış Dal Motifi 36
Şekil 28. Lotus Palmet Motifi 37
Şekil 29. Şemse Motifi 38
Şekil 30. Yıldız Motifi 39
Şekil 31. Agustus'un Evi (Rekonstrüksiyondan önce) 40
Şekil 32. Agustus'un Evi 41

Şekil 33. Agustus'un Evinin Çizimi 41
Şekil 34. Akça Konak Kuzey Cephesi 43
Şekil 35. Akça Konak Birinci Kat Planı 44
Şekil 36. Akça Konak Birinci Kat Sofa Tavan Göbeği 44
Şekil 37. Akça Konak Birinci Kat Sofa Tavan Göbeği Çizimi 45
Şekil 38. Arapoğlu Kosti Evi Güney Cephesi 46
Şekil 39. Arapoğlu Kosti Evi Birinci Kat Planı 47
Şekil 40. Arapoğlu Kosti Evi Cephe Çıkması 47
Şekil 41. Arapoğlu Kosti Evi Çıkma Çizimi 48
Şekil 42. Arapoğlu Kosti Evi Çıkma Altı Süslemesi 49
Şekil 43. Arapoğlu Kosti Evi Çıkma Altı Süsleme Çizimi 49
Şekil 44. Arapoğlu Kosti Payanda Süslemesi 50
Şekil 45. Arapoğlu Kosti Evi Payanda Süsleme Çizimi 50
Şekil 46. Arapoğlu Kosti Evi Giriş Holü Tavan Süslemesi 51
Şekil 47. Arapoğlu Kosti Evi Tavan Süslemesi Çizimi 52
Şekil 48. Arapoğlu Kosti Birinci Kat Sofa Tavan Göbeği 53
Şekil 49. Arapoğlu Kosti Birinci Kat Sofa Tavan Göbeği Çizimi 53
Şekil 50. Arapoğlu Kosti Birinci Kat Doğu Cephe Odası Tavan Göbeği 54
Şekil 51. Arapoğlu Kosti Birinci Kat Doğu Cephe Odası Tavan Göbeği Detay 54
Şekil 52. Arapoğlu Kosti Birinci Kat Doğu Cephe Odası Tavan Göbeği Çizimi 55
Şekil 53. Arapoğlu Kosti Birinci Kat Doğu Cephe Odası Tavan Göbeği Detay Çizimi 55
Şekil 54. Arapoğlu Kosti Birinci Kat Batı Cephe Odası Tavan Göbeği 56
Şekil 55. Arapoğlu Kosti Birinci Kat Batı Cephe Odası Tavan Göbeği Çizimi 57
Şekil 56. Hasip Dede Evi 58
Şekil 57. Hasip Dede Evi Birinci Kat Planı 58
Şekil 58. Hasip Dede Evi Birinci Kat Tavan Göbeği 59
Şekil 59. Hasip Dede Evi Birinci Kat Tavan Göbeği Çizimi 59
Şekil 60. Hasip Dede Evi Aynalık 60
Şekil 61. Hasip Dede Evi Aynalık Çizimi 60
Şekil 62. Karatay Kent Konseyi (Restorasyon Öncesi) 62
Şekil 63. Karatay Kent Konseyi 62
Şekil 64. Karatay Kent Konseyi Birinci Kat Planı 63
Şekil 65. Karatay Kent Konseyi Birinci Kat Sofa Tavan Göbeği 63
Şekil 66. Karatay Kent Konseyi Birinci Kat Sofa Tavan Göbeği Çizimi 64

Şekil 67. Karatay Kent Konseyi Payanda 64
Şekil 68. Karatay Kent Konseyi Payanda Çizimi 65
Şekil 69. Konya Olgunlaştırma Enstitüsü(Eski) 66
Şekil 70. Konya Olgunlaştırma Enstitüsü 67
Şekil 71. Konya Olgunlaştırma Enstitüsü İkinci Kat Planı 67
Şekil 72. Konya Olgunlaştırma Enstitüsü Ahşap Balkon 68
Şekil 73. Konya Olgunlaştırma Enstitüsü Ahşap Balkon Çizimi 68
Şekil 74. Konya Olgunlaştırma Enstitüsü Tavan Göbeği 69
Şekil 75. Konya Olgunlaştırma Enstitüsü Tavan Göbeği Çizimi 70
Şekil 76. Koyunoğlu Evi 71
Şekil 77. Koyunoğlu Evi Kapısı 71
Şekil 78. Koyunoğlu Evi Kapısı Çizimi 72
Şekil 79. Koyunoğlu Evi Mabeyin Dolap Üzeri Ağzıaçık 73
Şekil 80. Koyunoğlu Evi Mabeyin Dolap Üzeri Ağzıaçık Çizimi 73
Şekil 81. Koyunoğlu Evi Zemin Kat Kış Odası Sandıklık 74
Şekil 82. Koyunoğlu Evi Zemin Kat Kış Odası Sandıklık Çizimi 74
Şekil 83. Koyunoğlu Evi Birinci Kat Doğu Cephe Oda Dolap Üzeri Ağzıaçık 75
Şekil 84. Koyunoğlu Evi Birinci Kat Doğu Cephe Oda Dolap Üzeri Ağzıaçık Çizimi . 75
Şekil 85. Koyunoğlu Evi Birinci Kat Batı Cephe Oda Sandıklık 76
Şekil 86. Koyunoğlu Evi Birinci Kat Batı Cephe Oda Sandıklık Çizimi 76
Şekil 87. Koyunoğlu Evi Birinci Kat Sofa Aynalık 77
Şekil 88. Koyunoğlu Evi Birinci Kat Sofa Aynalık Çizimi 77
Şekil 89. Köprübaşı Zabıta Karakolu 79
Şekil 90. Köprübaşı Zabıta Karakolu Birinci Kat Planı 79
Şekil 91. Köprübaşı Zabıta Karakolu Ahşap Saçak Süslemesi Çizimi 80
Şekil 92. Köprübaşı Zabıta Karakolu Ahşap Saçak Süsleme Detay Çizimi 80
Şekil 93. Köprübaşı Zabıta Karakolu Zemin Kat Sofa Tavan Göbeği 81
Şekil 94. Köprübaşı Zabıta Karakolu Zemin Kat Sofa Tavan Göbeği Çizimi 81
Şekil 95. Köprübaşı Zabıta Karakolu Zemin kat Sofa Köşebenti 82
Şekil 96. Köprübaşı Zabıta Karakolu Zemin Kat Sofa Köşebent Çizimi 82
Şekil 97. Köprübaşı Zabıta Karakolu Birinci Kat Sofa Tavan Göbeği 83
Şekil 98. Köprübaşı Zabıta Karakolu Birinci Kat Sofa Tavan Göbeği Çizimi 83
Şekil 99. Köprübaşı Zabıta Karakolu Birinci Kat Sofa Köşebent 84
Şekil 100. Köprübaşı Zabıta Karakolu Birinci Kat Sofa Köşebent Çizimi 84

Şekil 101. Muzaffer Ekmekçi Evi (Restorasyon Öncesi) 85
Şekil 102. Muzaffer Ekmekçi Evi 86
Şekil 103. Muzaffer Ekmekçi Evi Birinci Kat Planı 86
Şekil 104. Muzaffer Ekmekçi Birinci Kat Oda Aynalık 87
Şekil 105. Muzaffer Ekmekçi Birinci Kat Oda Aynalık Çizimi 87
Şekil 106. Noter Ragıp Anadol Evi 89
Şekil 107. Noter Ragıp Anadol Evi Birinci Kat Planı 89
Şekil 108. Noter Ragıp Anadol Evi Birinci Kat Ahşap Balkon 90
Şekil 109. Noter Ragıp Anadol Evi Birinci Kat Ahşap Balkon Çizimi 90
Şekil 110. Noter Ragıp Anadol Evi Çatı Katı Planı 91
Şekil 111. Noter Ragıp Anadol Evi Çatı Katı Ahşap Balkon 92
Şekil 112. Noter Ragıp Anadol Evi Çatı Katı Ahşap Balkon Çizimi 92

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
cm	santimetre
km²	kilometrekare
KKVKBKM	Konya Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü
KUDEB	Koruma Uygulama Denetim Bürosu
m	metre
M.Ö.	Milattan önce
vb.	ve benzeri

1. GİRİŞ

Konunun Tanımı 1: Geçmişten günümüze Konya zengin bir konut mimarisine sahiptir. Bu süreçte ahşap Konya evlerinde en çok tercih edilen malzemelerden biri olmuştur. Birçok kültürü yansıtan bu evleri süslemelerinde iç mekân ve dış mekân da çeşitlenmiştir. Süslemeler detaylı incelendiğinde konutun tarihini ve kültürünü, farklı teknik ve motiflerle anlattığı gözlemlenmiştir. Zaman içinde çevresel etken ve kentleşme sonucunda yeterli bir şekilde korunamayan bu yapılar, yok olmaya başlamıştır. Bu da sivil mimari tarihimizde büyük bir kayıp olmasına yol açmaktadır. Bu nedenle tezimizin ismi "Konya Evlerinde Ahşap Süslemeler ve Uygulamaları" olarak belirlenmiştir. Evlerini yapıldıkları tarihi dilimine ve ahşap süslemedeki çeşitliliğine göre belirlemekteyiz. Anlatılmak istenen ahşap süslemeler ve uygulamaları olduğu için seçilen evlerdeki ahşap süsleme yoğunlukları, farklılaşan motif ve kompozisyonlar, farklı tekniklere sahip evleri incelemek, konumuzu ifade etmemizde daha kolay olacaktır.

Ahşap, Türk sivil mimarisinde önemli kullanıma sahip olan yapı malzemesi olmuştur. Kolay temin edilebilmesi, estetik, esneklik ve aydınlık verici özelliklere sahip olması süsleme sanatında önem taşımaktadır. Ahşap süsleme sanatı Büyük Selçuklulardan başlayarak Anadolu Selçuklu, beylikler, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde farklı teknikler uygulanarak çeşitlenmiş ve önemli örnekler verilmiştir. Konya Sahip Ata ve Eşrefoğlu camileri ahşap süsleme sanatının şaheserleridir. Cami, mescit gibi yapıların dışında ahşap süsleme sanatı Konya ev mimarisinde de göz alıcı örnekler barındırmaktadır.

Konunun Önemi 1: Romalı mimar Pollio Marcus Vitruvius "De Architectura" (Milattan Önce 1.yüzyıl) adlı kitabında mimari eserde olması gereken kriterleri üç başlıkta sınıflandırmıştır (Kortan 2020). Bunlardan ilki sağlamlık (firmitas), ikincisi fonksiyonellik (utilitas) üçüncüsü ise güzellik (venustas) tir. Bu kriterlerden dolayı mimarlık, bu üç kuralı birleştiren bir yapı yapma sanatıdır. Günümüze bunu yorumlarsak tasarım, strüktür ve estetik bir ara geldiğinde bir yapı oluşturabilmektedir.

Geleneksel ve tarihi mimari geçmişimizde estetik ve süsleme, Türk sanatı kültürümüzde önemli bir yere sahiptir. Estetik ve süsleme anlayışımız zaman içinde gelişerek farklı teknikler ve formlar ortaya çıkarmıştır. Konya evleri, tarihsel ve kültürel olarak önemli bir yere sahiptir. Geçirdiği plan değişimleri, üslup biçimleri de farklı yapım ve süsleme tekniklerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Konya evlerinin iç ve dış süslemelerinde birçok yöntem kullanılmış ve üslup değişimleri ile süslemeler çeşitlenmiştir. Batılılaşma hareketinden doğan Barok ve Rokoko üsluplarının ortaya çıkmasıyla, süslemelerde farklılaşmalar başlamıştır. Dış cephe süslemelerinde hareketlilik, çıkmalar, payandalar ve cephede form değişiklikleri; iç süslemede ise dolap kapakları, yüklükler, çiçeklikler, tavan göbekleri, kapı-pencere kanatları gibi birçok donatı elemanlarındaki süslemede farklılaşmalarını gözlemlemekteyiz.

Konya evlerinde plan olarak zaman içinde değişim yaşanmış, bu değişim süslemelere olan özeni de beraberinde getirmiştir. İçeride odaların mekân algısını artırmak, cephede ise hareketlilik ve gösteriş isteğinden dolayı farklı yapım teknikleri uygulanmıştır. Geleneksel sanatları yaşatmak açısından farklı motifler de kullanım alanı bulmuştur. Fakat ahşap süslemelerin geleneksel yapı bozulmalarında etkilenen ilk elemanlar olması, bu değerlerin kaybolmasına neden olmaktadır. Mimari estetik yönünden günümüzde, artık bu tekniklerin mimaride kullanılmaması veya yanlış uyarlanması, ahşap süslemelerin ortadan kalkmasına yol açmaktadır.

Konunun Amacı 1: Tezde Konya konut mimarisindeki kaybolmaya yüz tutmuş ahşap süslemelerin ve uygulamalarının incelenmesi, motif – kompozisyon ve batılaşmadan doğan kompozisyon değişimlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Çalışmada irdelenmesi istediğimiz sorular: Konya evi süslemelerinin süsleme sanatındaki önemi ve anlamı ne? Konya evlerindeki mimari değişimlerle ahşap süslemede farklılaşan donatılar neler ve bunun geleneksel ahşap süslemeye etkisi nedir?

Çalışmada gözlemlenen, en önemli sonuçlardan biri tescillenmiş veya tescillenmemiş Konya evlerinin korunmamasından kaynaklanan mimari elemanlar birlikte ahşap süslemelerin de yok olması, korunanların ise yanlış sistemlerle yenilenmesinden dolayı özgünlüğünü kaybetmesidir. Burada asıl önemli olan, kendi özgün mimarimizde olan Konya evlerindeki mimari elemanları ve süslemeleri yıkıma veya değer kaybına uğramadan inceleyerek, değerini ortaya çıkarabilmektir.

Çalışmada amaç; Konya evlerinde farklı tekniklerle yapılmış ahşap süslemeleri yapılar üzerinden analiz ederek sanat değerlerimizi belgelemek, literatüre katkı sağlamak, kaybolmaya yüz tutmuş ahşap süslemelerin yapının oluşmasında ve yapı estetik değeri üzerindeki etkilerinin anlaşılmasını sağlamaktır.

Konunun Sınırları 1: Konya il merkezindeki Konya evlerinde Batılılaşma dönemine denk gelen 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başında yapılmış, koruma altına alınmış tarihi niteliği olan konutlar ele alınmıştır. Ahşap süslemedeki çeşitlilik ve farklılık göz önünde bulundurması gereken önemli konulardan biri olduğu için evler seçilirken, süsleme alan çeşitliliği fazla olan evler seçilmiştir. İncelenebilir ve yeniden işlevlendirilmiş yapıların seçilmesi ahşap kompozisyonları daha net bir şekilde irdelenmesini sağlamıştır. Bu kriterlere göre Konya il merkezinden tarihi niteliği olan on adet ev seçilmiştir.

Araştırma ile İlgili Yayınlar 1: Celile Berk'in *"Konya Evleri"* adlı doçentlik çalışması Konya ve Konya evlerinin mimarisi hakkında en genel bilgiyi veren kaynaktır. Tez çalışması iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, Konya'nın coğrafi durumu, jeolojik konumu, iklimi, tarihi ve şehir olarak Konya ayrıntılı olarak ele alınmıştır. İkinci bölümde ise plan tipleri, plan özellikleri yapı malzemesi, yapım tekniği ve evin bölümleri alt başlıklar halinde incelenerek ortaya konmuştur. Konya geleneksel mimarisi çizim ve fotoğraflarla ayrıntılı olarak gösterilmiştir (Berk 1950).

Yavuz Arat'ın "*Geleneksel Türk Evi İç Mekân Donatılarının Antropometrik Verilere Dayalı Analizi; Konya Evleri"* adlı doktora tezi çalışmasında Türk evi kavramından başlayarak Konya evlerinin mimarisi, iç mekân özellikleri, mekândaki donatılar ve bu donatıların analizleri kendi alt başlıkları içinde ayrıntılı ve kapsamlı biçimde elen alınmıştır. Konu kapsamındaki çalışmamızda bu doktora tezindeki Konya evlerinin mimarisi hakkındaki bilgilerden faydalanılmıştır (Arat 2011).

Erkan Aygör'ün doktora tezi olan "*19. Yüzyıl Sonu Ve 20. Yüzyıl Başlarında Konya Evlerinin Mimari Gelişimi ve Değişimi"* adlı çalışmasında, 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başı Konya il merkezinde inşa edilen evlerdeki geleneksel, gelişen ve değişen mimari öğeler tespit edilmiş ve incelenmiştir.

Kültürel, ekonomik ve siyasi faktörlerden dolayı değişime ve gelişime uğrayan geleneksel evlerin yapı malzemesi, yapım teknikleri, plan tipleri plan elemanları bakımından incelenmiş ve ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Süsleme konusunda da başlık açan Aygör, iç ve dış süslemeleri bütün elemanlar üzerinden incelemiştir. Tezimde incelemiş olduğum Konya evlerinin mimari ve yapısal özellikleri Erkan Aygör'ün doktora tezinden yararlanılarak tamamlamaya çalışılmıştır (Aygör 2015).

Rüstem Bozer'in *"15. Yüzyılın Ortasına Kadar Anadolu Türk Sanatında Ahşap Kapılar"* adlı doktora tezi çalışmasında, ahşap sanatı, ahşap süsleme teknikleri, 15. Yüzyıl ortasına kadar Anadolu'nun birçok şehrindeki yapılarda incelediği ahşap kapı kanatları ve bu kapıların süslemeleri büyük bir titizlikle incelenmiştir (Bozer 1992).

Gönül Öney'in sanat tarihi yıllığında yayımlanan "*Anadolu Selçuklu ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri"* isimli makalesinde belirlenen dönem aralığında yapılan ahşap süsleme teknikleri hem açıklanmış hem de fotoğraf ve örneklerle desteklenmiştir (Öney 1970).

Hidayet Arslan'ın yüksek lisans tezi olan "*Osmanlı Mimarisinde Ahşap Tavan Göbekleri"* adlı çalışmasında Osmanlı dini ve sivil mimarisinde kullanılan ahşap tavan göbekleri hakkında geniş bilgilere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra tavan göbeklerinde uygulanan üretim, süsleme teknikleri, motifler, motiflerin simgesel anlamları ve tavan göbeklerinde kullanılan üsluplar akıcı ve ayrıntılı şekilde ele alınmıştır (Arslan 2005).

Haşim Karpuz'un geleneksel Türk evleri hakkında yaptığı birçok araştırma kaynaklarına ulaşılmıştır. III. Eyüp Sultan sempozyumunda yayımlanmış olan "*Osmanlı'da Konut Mimarisi Konya Örneği"* isimli makalesinde Osmanlı konut mimarisi ve bunları oluşturan etkenlerden, Konya evlerinin mimari özellikleri olan; yapı malzemesi, mekân bölümleri, plan tipleri, cepheler ve süslemeler alt başlıklar altında incelenmiştir. Hazırladığı *"Geleneksel Rize Mimarisi Üzerine Araştırmalar"* adlı kitabın kendine ait olan bölümünde *"Rize Köy Camilerinde Süsleme"* konusuna değinmiş ve birçok ilçeden örnekler vermiştir. Ayrıca devamında süslemenin genel özelliklerini malzeme-teknik, motif-kompozisyon; süslemenin anlamını ise yapı öğeleri ve motifler şeklinde alt başlıklarda açıklamıştır (Karpuz 2000, 2019).

Konya Ticaret Odası'nın Yeni İpek Yolu dergisinde yayımlanan Osman Kunduracı'nın *"Konya Evlerinden Süsleme Örnekleri"* adlı makalesinde, Konya evlerinin dış ve iç süslemeleri alt başlıkları altında incelenmiş olup fotoğraflar ve çizimlerle desteklenmiştir (Kunduracı 2000).

İncelediğimiz ve yukarda belirttiğimiz kaynaklar toplanarak tezimi oluşturmada öncülük etmiştir.

Araştırmanın Yöntemi 1: Tez çalışmasında ilk aşama olarak konuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Literatür taramasında ilgili konu hakkında tezlerden, makalelerden, kitaplardan, çeşitli kütüphanelerden ve internet taramasından faydalanılmıştır. İkinci aşama sahada yapılan çalışmalar ile veri toplanması olmuştur. Konu için, süsleme alan çeşitliliği yoğun olduğu evler tercih edilmiş olup, bu evler yerinde gidilip incelenmiştir.

Bu inceleme sonucunda, iç ve dış cephe süslemleriyle ilgili genel bilgiler edinilmiştir. Evlerin araştırma içeriğinde olan bütün bölümlerinin tek tek fotoğrafları çekilmiş ve gerekli kurumlardan bilgiler alınmıştır. Bunun dışında gözlemlenen diğer veriler not alınarak ,teze aktarılmaya hazır hale getirilmiştir. Üçüncü ve son aşamada literatür taraması ve saha çalışma verileri birleştirilerek düzenlenmiş olup, metin olarak hazırlanmıştır. Metin dışındaki diğer verilerde fotoğraf ve çizimlerle desteklenerek teze katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Bu tezde betimleyici araştırma yöntemi kullanılmıştırElde edilen tüm veriler sonucunda, tezin yazımı tamamlanmıştır. Tez çalışması yedi bölümden oluşmaktadır.

1. Bölüm **Giriş** bölümü olup araştırmanın tanımı, önemi, amacı , sınırları , konuyla

ilgil yayınlar ve konunun yöntemi anlaşılır bir şekilde açıklanmıştır.

2. Bölüm **Konya Coğrafyası, Tarihi ve Evleri** bölümü olup Konya kentinin coğrafi konumu ,tarihi süreci ve Konya evlerinin plan tipleri literatür taramasından faydalanılarak ele alınmıştır.

3.Bölüm **Türk Mimari Süslemesinde Ahşap Kullanımı ve Teknikleri** , bu bölümde "Ahşap Malzeme", "Ahşap Malzeme Kullanım Yerleri" ve "Ahşap Süsleme Teknikleri" olarak üç alt başlıkta incelenmiştir. Ahşap süsleme teknikleri bölümünde altı çeşit teknik ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

4.Bölüm **Süslemede Genel Özellikler**, bölümde "Kompozisyonlar" , "Motifler" ve "Belli Başlı Motifler ve Anlamları" adında üç alt başlıkta incelenmiş olup kendi alt başlıkları altında hem tanımı ve süreci hem de örnekleriyle ortaya konulmuştur.

5.Bölüm **Katalog** kısmıdır. Bu kısımda belirlenen ve saha çalışmasında incelenen on adet Konya evi yapısı alfabetik sıra ile incelenmiş olup, şekil ve çizimlerle desteklenmiştir. Yapıların genel tanımları ve genel süsleme özellikleri açıklanmış, yapıdaki ahşap süslemeler belirlenmiştir.

6.Bölümde **Konya Evlerinde Ahşap Süslemelerin Değerlendirmesi** kısmına yer verilmiştir. Bu bölüm "Konya Evlerinde Malzeme ve Teknik" ve "Konya Evlerinde Kompozisyon Yeri", "Konya Evlerinde Kompozisyon Motif Türü" ve "Konya Evlerinde Belli Başlı Motif Tipleri" adında dört alt başlıkta toplanmıştır. Genel olarak bu bölümlerde, incelenen yapılar üzerinden ilgili alt başlıktaki kriterler kıstas alınarak, tablo şeklinde karşılaştırılmış ve değerlendirilmiştir.

7.Bölüm olan **Sonuç** başlığında incelemeler, araştırmalar ve değerlendirmeler sonucunda, elde edilen bilgi ve bulgulara yer verilmektedir. Genel olarak Konya evlerindeki ahşap süslemelerdeki farklı teknik ve motifler kullanıldığı tespit edilmiştir.

2. KONYA COĞRAFYASI, TARİHİ VE EVLERİ

2.1. Konya Kentinin Coğrafi Konumu

Konya'nın tarihi kent mekanı bulunduğu coğrafik yapı ve ikliminden etkilenmiştir. 36°41' ve 39°16' kuzey enlemleri ile 31°14' ve 34°26' doğu boylamları arasında yer alan Konya ili, 38.257 km² yüz ölçümüyle Türkiye'nin en büyük yüz ölçümüne sahip olmaktadır. Oratalama yükseltisi 1.016m'dir. İlin genelinde geniş düzlüklü plotalar görülür. Güney, güneybatı ve güneydoğusunda Toros dağları uzanır. Batısında Takkeli ve Loras dağları , doğusunda ise Aksaray'a kadar uzanan düzlükler ve tepeciklerden oluşan bu şehir ova üzerinde kurulmuştur (Aygör 2015; Çiftçi 2013). Güney de Antalya - Mersin, kuzeyde Ankara , doğu da Aksaray – Niğde ve batı da Isparta illeri ile çevrelenmiştir.

İklimi karasal olan bölge, kışın yağışlı ve soğuk , yazın ise sıcak ve kuraktır. En çok yağış ilkbahar ve kış mevsimlerinde gözlemlenmektedir. Fakat Karapınar ve çevresi çöl iklimine sahiptir. Yaklaşık Hollanda büyüklüğüne sahip yüzölçümü ile Konya kapalı havzası farklı iklim özellikleri ile çeşitlilik gösterir.

Çevresel etkenlerden yapı malzemeleri de etkilenmiştir. İç Anadolu'da ana yapı malzemesi kerpiçtir; bunun sebebi ise taş temininin zor olmasıdır. Genel olarak Konya ovası vejetasyonunda kavak ağaçları,iğde vb. bitki türleri hakimdir. Beyşehir yöresinden getirtilen çam ağaçları, eşya yapımında kullanılmaktadır. Dağ eteklerininde kurulan bazı köylerde ise; dayanklı ağaçlardan olan meşe ve ardıç bulunmaktadır. Bu ağaç türleri de köylerden temin edilerek, yapı malzemesi olarak kullanılmaktaydı.Deniz ve hava akımı olmayan havzada yerleşmeler, düz arazi üzerine kurulmuş ve çevresi ekili dikil alanlarla çevrelenmiştir (Baran 2000; Karpuz 2001b).

Bölge iklim ve coğrafi yapısıyla Türkiye'de tarımda önemli bir yere sahiptir. Bölgede temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Bölgenin en önemli mahsülü buğdaydır.İç Anadolu'nun iç kısımlarına doğru orman ve makilerin seyrekleştiği bölgede, tarihte bir zamanlar Mısıra kadar kereste ihraç edildiği bilinmektedir (Berk 1950). İpek yolu üzerindeki önemli noktalardan biri olan Konya, bu nedenden dolayı startejik bir pozisyonda görev almaktadır. Deniz ile bağlantısını Akdenize yakınlığından sağlamakta, böylece diğer Anadolu illerine ticari ve turizm açısından önemli bir geçiş noktası oluşturmaktadır.

2.2. Konya Kentinin Tarihi Süreci

Konya bilenen en eski şehirlerden biridir. Birçok medeniyete ve neolitik dönemden günümüze birçok yerleşmeye ev sahipliği yapmıştır. Roma-Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde birçok savaş ve istilaya maruz kalan şehir, zaman içinde büyüyerek günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.Tarih öncesi devirlere kadar uzanan Konya'da, Neolitik(cilalı taş) devrinden başlayarak kalkolitik ve bakır çağından kalma birçok höyüğe rastlanmıştır (Yıldırım 1999). Orta Anadolu, Asya ve Avrupa arasında köprü görevi gördüğü için, Konya bölge içindeki konumundan dolayı, önemli bir şehir haline gelmiştir (Berk 1950). Konya sırasıyla, M.Ö. 7000 yıllarında Anadoluya gelen Hititler, M.Ö. 1200 yıllarında Frigler , M.Ö. 556 yılında Lidyalılar, M.Ö. 546 yılında İraniler, M.Ö. 334 yılında Büyük İskender, M.Ö. 200-191 yılları arası Selevkoslar tarafından işgal edilmiştir (Berk 1950). Sonrasında Bizanslara ait olan Konya birçok savaş geçirmesi ve birçok medeniyete ev sahipliği yapmasından dolayı, tarihin izlerini en çok taşıyan şehir olmuştur. Bizans topraklarına katılan Konya, Emevi ve Abbasilerin akınlarına uğramıştır. 1071 Malazgirt zaferiyle Türkler Anadolu'ya akın etmiş ve Konya fethedilmiştir (Yıldırım 1999).

Anadolunun en kalabalık şehirlerinden sayılan Konya, Selçuklular ve Karamanoğullarına başkentlik yaptığı dönemde birçok ilim ve fen adamlarına ev sahipliği yapmıştır (Muşmal 2000). Sadece Anadolu da değil, aynı zamanda, dünyada da en düzenli ve modern bir şehir haline gelmiştir. Osmanlı döneminde gelişimini sürdüren Konya, ilim ve sanat şehri olurken; Osmanlının gerileme döneminde durgunlaşmıştır (Kuşcu 2006). Bu dönemin en ünlü eserleri Sultan Selim ve Aziziye camileridir. Çok fazla medeniyete ve iktidarlığa başkentlik yapmış olan Konya'da, Selçuklular döneminde birden fazla göz alıcı Türk mimari eserleri bulunmkatadır. Bu yüzden Selçuklu döneminde Selçuklunun diğer başkentlik yaptığı iller arasından 'en muhteşem Türk şehri' olarak anılmaktadır (Doğan 2019; Özeren 2018).

2.3. Konya Evlerinin Plan Tipleri

Konya evleri, kerpiç malzeme ile inşa edilen, düz damlı, çıkmaz sokakların olduğu, İslami şartlardan dolayı dışarıya daha kapalı, içerde hayat denen mekânlardan meydana gelmektedir (Aygör 2015). Konya evleri hakkında en kapsamlı çalışmayı Celile Berk yapmıştır. Berk (1950)'e göre bunlar hayatlı, mabeynli ve sofalı evlerdir. Sofalı evlerde Konya da en çok görülen tipoloji iç sofalı plan tipidir.

Neolitik, Hitit, Selçuklu, Osmanlı gibi birçok medeniyetin geleneksel konutlarını bulunduran Konya, mimari zenginliğin yaşanılabildiği en önemli kentlerimizden birirdir. Türk evi yapısındaki genel özellikleri barındıran Konya evlerinde, her bölgede olduğu gibi bazı yerel özellikler farklılık göstermektedir.

İç Anadolu evlerinin en iyi örneklerine sahip olan Konya'da, sosyal-kültürel, ekonomik, coğrafi ve tarihi etkenler, mekan kurgusunun ana yapısının oluşmasını sağlamıştır. Konya evleri sade, sağlıklı ve işlevsel özellikleriyle öne çıkan evlerdir. Hayatlı ve sofalı olarak iki plan tipine ayrılan bu evler, belirli dönemlerde üslup değişimine uğraşmıştır. Bunun en önemli sebepleri göç, batı etkisi ve sanayileşmedir (Berk 1950) .

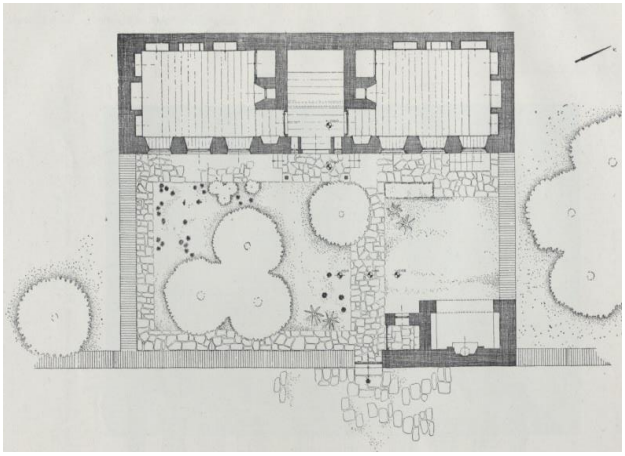

Şekil 1. Konya Kent Dokusunun 20. Yüzyıl Başlarında Genel Görünümü

Kaynak: Karpuz (2000:391)

Hayatlı evler, şehrin en karakteristik özelliğini taşıyan evlerdir. Sokaktan taşla döşeli ön bahçeye geçilen alan hayattır ve burası taşla döşenmiş çiçeklerin, ağaçların bulunduğu ferah bir ortamdır. Yan yana sıralı odaların bulunduğu Konya evlerinde odalar doğrudan hayata açılır. Zamanla plan değişikliğinden dolayı hayatlı evler tek katlı ve iki katlı olarak ikiye ayrılır. Tek katlı evlerde hayat zeminiyle oda kotları aynı seviyede olmayıp, zeminden 1-1,5 cm yükseltilmiştir. İki katlı evler ise, alt kat zeminle aynı seviyede ve hizmet alanlarından oluşmuş olup, üst kat sosyal alan vazifesi görmektedir (Arat 2018; Berk 1950).

Mabeynli evler, ek katlı ve iki odalı evler olmakla birlikte odalara hayattan değil mabeyn denilen orta alan sayesinde geçiş yapılır. (Şekil 1) Mabeyn burada sofa görevi görür. Berk(1950), hayatlı evlere mabeyinleri evleri de dâhil etmiş olsa da aslında mabeynli evler hayatlı ve iç sofalı evler arasında bir geçiş dönemi olarak kabul edildiği için ayrı olarak incelenmiştir (Berk 1950; Karpuz 2000).

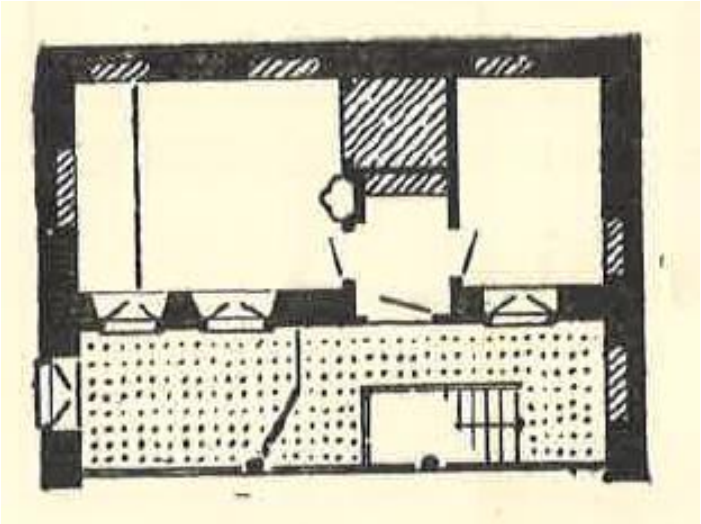
Şekil 2. Mabeynli Plana Ait İdeal Tip

Kaynak: Berk (1950:61)

İş gücü, ekonomi, göç, batılı mimari hareketler ve mimari teknikteki gelişmeler Konya geleneksel konut yapısını da etkilemiş ve değişimine neden olmuştur. Taş ve tuğlanın yaygınlaşmasıyla birlikte, iç sofa plan tipi ortaya çıkmıştır Zengin ve geniş aile kesimine hitap eden bu evlerde, büyük bahçe içine kurulmuş ve bu nedenle pencereler bahçe içine açılmaktadır. Artık hayattan değil, sofa denilen mekândan odalara geçiş sağlanmaya başlanmıştır. Çatıların kullanılmaya başladığı bu evler iki veya üç katlıdır (Aygör 2015).

Berk'e (1950) göre bu evler Konya'nın karakteristik evlerinden değildir. Konya'nın zengin ailelerinin ve İstanbul'dan gelen üst kesim tabakasının etkisiyle gelişmiştir (Arat 2011; Berk 1950). Sofalı evler sofa konumuna göre üçe ayrılır. Bunlar dış sofalı, iç sofalı(karnıyarık) ve orta sofalı evlerdir.

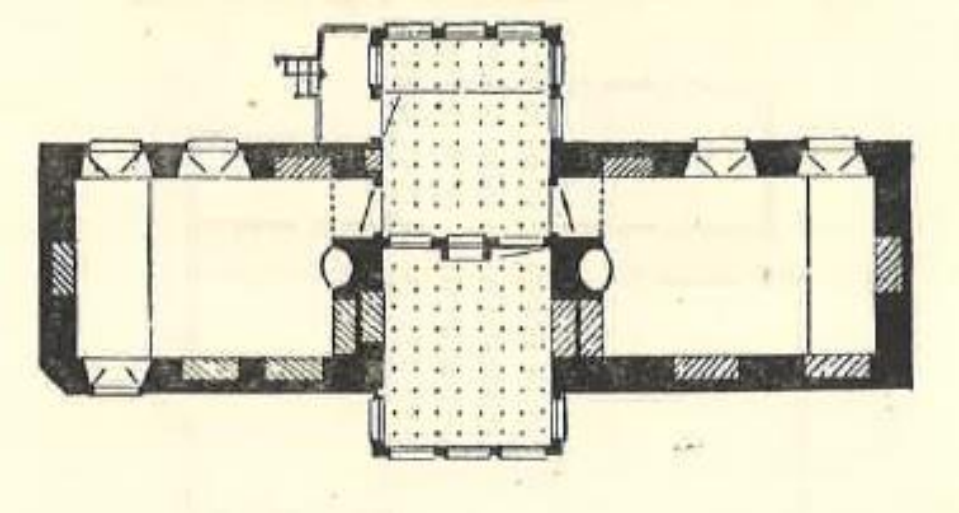
Dış sofalı evler sofanın bir camekânla kapatıldığı plan tipine denir. Sofanın bir yanına odalar dizilmiştir. (Şekil 3) Bunlara yan sofalı plan tipi de denmektedir. Bu tip örneklere daha çok Akşehir'de rastlanır.

Şekil 3. Konya Dolap Mahallesi, Aksaray Caddesinde Dış Sofalı Planlı Ev

Kaynak: Eldem (1954:36)

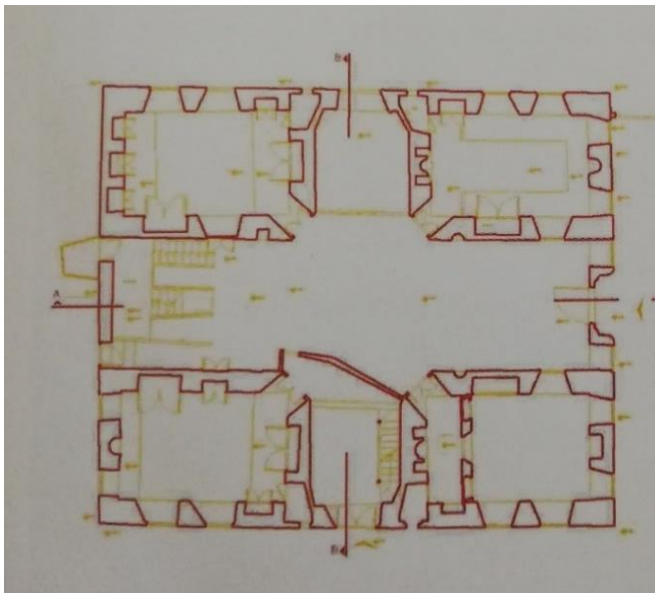
İç sofalı Evler, karşılıklı iki yana odalar dizilip ortada sofanın kalmasından doğmaktadır. Bu tipe 'karnıyarık' da denmektedir. (Şekil 4) Evin uzun kenarı sofanın uzun kenarına paralel olur. Sofanın bir yanına iki, diğer yanına bir oda yerleştirerek cephe hareketi elde edilir. Sofanın iki tarafında da çıkma yapılabilmektedir. Konya'da en yaygın örnekler bu plan tipindedir (Bektaş 2020; Karpuz 2000; Kuban 2013).

Şekil 4. Konya Piri Mehmet Paşa Mahallesi İç Sofalı Planlı Ev

Kaynak: Eldem (1954:95)

Orta sofalı evler, ortada dairevi sofanın dört köşesinde odalar, odalar arasında eyvanlar yer alır. Bu tipin en güzel örneği 19. yüzyıl sonunda yapılan Karaman Tartanlar evidir. (Şekil 5) Sofa haçvari görünümünde olup, köşelerinden odalara girilir (Eldem 1954).

Şekil 5. Karaman Tartanlar Evi Orta Sofalı Planlı

Kaynak: Karpuz (2009: 307)

(Çizim: Osman Nuri Dülgerler)

3. TÜRK MİMARİ SÜSLEMESİNDE AHŞAP KULLANIMI VE TEKNİKLERİ

3.1. Ahşap Malzeme

Ahşap geçmişten günümüze yapı malzemeleri arasında en çok tercih edilenlerden biridir. Ulaşılabilmesi ve işlenebilmesinin avantajlarından dolayı, mimari yapı elemanlarının kullanım çeşitlerinde oldukça geniş bir yer bulmaktadır. Dış etkenlerden oldukça kolay etkilenen ahşabın, tedarik edildiği mevsim ve nem durumu bile, yapı malzemesi kullanımda etkisini göstermektedir. Ahşap kullanımında yıllar içinde gözlem yapılarak, belli başlı ağaç çeşitlerinden mimari eleman tasarlanmanın daha sağlam olacağı kanısına varılmıştır. Elma, abanoz, sedir, ceviz vb. gibi ağaçlar en çok tercih edilen türler olmuştur (Arar 2019).

Ahşap yüzyıllardır insanoğlunun her alanda özellikle konut mimarisinde kullanılan önemli bir yapı malzemesidir. Konut mimarisinde kullanılan malzeme, bölgenin coğrafi özelliklerine göre değişmektedir. Zaman içinde ahşap, konut yapılarında da kullanılmaya başlanmıştır. Bunun birçok sebebi vardır.
Bunlardan ilki; kolay temin edilebilmeleridir. Ahşap Türkiye'nin her bölgesinde hemen hemen kolay ulaşılabilen bir malzemedir. Bu da ihtiyaç duyulan her an da temin edilebilmesini sağlamaktadır.

İkincisi; estetik ve teknik yönüdür. Ahşap birçok malzemeye göre daha estetik çözümler sağlarken, aynı zamanda yapım tekniğin fazla olması yönüyle de inşa edilmesi kolay bir malzemedir. Yapıların ferah, rutubetsiz ve aydınlık olmasını; yapının zor uygulanan girinti ve çıkıntılarında kolay inşa tekniklerinden dolayı da yaygın olarak tercih edilmiştir.

Üçüncüsü; yıkılıp yeniden yapılma ve esneklik özelliğidir. Ahşap yapılar yıkılması gerekse bile, tekrar yapılması hızlı, kolay ve maliyetsiz olduğu için çokça tercih edilir. Türk aile yapısının genişleyen özelliği yapıda eklentiler ortaya çıkarmıştır. Ahşap kullanımı bu alanda da hızlı çözümler üretmektedir (Çobancaoğlu 2003; Kuban 2013; Sezgin 2006).

3.2. Ahşap Malzeme Kullanım Yerleri

İlk olarak Büyük Selçuklularla ortaya çıkan bu sanat, Beylikler devrinde de devam etmiştir. Anadolu Selçukluların ilerleyen yapım teknikleriyle, kendine has bir hale gelerek farklı alan ve tekniklerde kullanım yeri bulmuştur. Bu sanat Selçuklu zamanında en önemli ve göz alıcı seviyeye ulaşmıştır (Arar 2019; Söğütlü vd. 2014). Selçuklular döneminde ahşap, özellikle cami ve mescitlerde kullanılmıştır. Minber, sanduka, kapı-pencere, korkuluk ve rahlelerde süsleme olarak; Kiriş, konsol ve sütun başlıklarında ise taşıyıcı eleman, olarak en güzide eserlerde yer almaktadır. Ahşap işçiliğinde yapım teknikleri kullanılarak farklı ve güzel örnekler verilmiştir. Teknikler aslında işçiliğin ön plana çıkmasına yardımcı olmuştur. Zaman içinde geliştirilerek farklılaşmış ve çeşitlenmiştir. Bunların en iyi örneklerine dönemin yapılmış cami ve mescitlerinde rastlayabilmekteyiz. Ahşabın kullanıldığı yer kadar, ağaç çeşidi de önemli bir yer almaktadır. Bu dönemde en çok ceviz, çınar, armut, abanoz, ıhlamur, meşe, elma, sedir ve gül ağaçları kullanılmıştır (Arar 2019; Ersoy 1993; İribaş 2019; Öney 1970).

Konya evlerinde devamlı kullanımı olan ahşap, taşıyıcı olarak bodrum ve kiler tavanlarında ahşap kirişleme şeklinde yer alır. Duvarlarda ise, ahşap karkas ve ahşap yığma tekniğinde kullanılmıştır. Ahşap karkasta genel olarak alt kat yığma kerpiç, üst kat ahşap karkas arası dolgu kerpiç şeklindedir. Ahşap yığma sisteminde duvarlar ise, hımış (ahşap karkas arası kerpiç dolgu) sistemle inşa edilmiştir. Kavak, ardıç, söğüt bu dönemde yaygın kullanılan ağaç türleridir. Çam ağaçları ise doğramalar için kullanılmıştır (Aygör 2015; Saydamer 2014). Genel olarak ahşap malzemeler, Konya evlerinde, tavan, döşeme, çatı ve saçak gibi yapı elemanlarında; pencere, kapı, merdiven doğramalarında; çiçeklik, yüklük, gusülhane, dolaplar, aynalık gibi oda donatı elemanlarında kullanım alanı bulmaktadır. Ahşap, 17. - 18.yüzyıl arasında Konya evlerinde süslemede yaygınlaşmış ve odaların farklı donatılarında kendini göstermiştir. 19. yüzyılda batı etkilerinin sonucunda barok, rokoko ve neoklasik üslupları, Konya evlerindeki süslemelerde yer almıştır. Bunun sonucunda motiflerde farklılaşmalar yaşanmıştır. S-C kıvrımları, oval tavan göbekleri, palmet-lotus-papatya motiflerinin kullanıldığı görülmüştür. Dış cephede ise dışa açık balkonlar, korkuluklar ve alınlıklarda yine süslemelere rastlanmaya başlanmıştır. Avrupa mimarisinin plandaki ve süslemedeki bir diğer etkisi ise; çatı katında yapılan, cepheden de çatı içinin gözüktüğü büyük köşk odaları ve balkon süslemeleridir.

Süslemede önemli bir yeri olan ahşabın dış cephe ve iç mekân süslemelerinde de göz alıcı örnekleri bulunmaktadır. Bu dönemin ahşap stili estetik bakış açısına, bölgeye, ev sahibinin ekonomisine ve odaların işlevine göre değişebilir (Aygör 2015; Karpuz 2000; Saydamer 2014; Yıldırım ve Hidayetoğlu 2015).

3.3. Ahşap Süsleme Teknikleri

Ahşap süsleme teknikleri Selçuklular zamanından, Osmanlı zamanına ve günümüzde de etkisini yitirmemiştir. Sürekli geliştiren bu teknikler, ayrıntılı hale getirildiği zaman, çok fazla sınıflandırmasının bulunduğunu gözlemlemekteyiz. Bunlar; çıtakari, kafes, derin oyma,kündekari, ahşap üzeri kakma ve ahşap üzeri boyama tekniklerdir. Konya evlerinde en sık kullanılanlar ise; çıtakari,kafes oyma(ajur) ve derin oyma tekniklerdir.

3.3.1. Çıtakari Tekniği

Genellikle bir tavan süsleme tekniği olan çıtakari, ince ve kısa ahşap çıtalardan yapılmaktadır. Düz zemin üzerine deseni oluşturacak parçalar çakılmakta veya yapıştırılmak suretiyle yerleştirilmektedir. Bu çıtaların kalınlıkları 1,5 cm civarı olmaktadır. Süsleme biçimleri farklılık göstermektedir. Baklava dilim şeklinde yerleştirilen biçim en çok kullanılandır. Sadece düz çıtalar değil S ve C şeklinde olan ahşap parçaların kullanıldığı görülmektedir. Bu çıta tipleriyle yapılanlar da çıtakari tekniği içerisinde ele alınmaktadır. Çıtakari tekniği sadece geometrik değil, bitkisel süslemelerle de beraber kullanılabilmektedir. Özelikle tavan süslemelerinde kullanılan bu teknik Konya'da en çok tercih edilenlerin başında gelir. Türkiye'nin diğer illerindeki Türk evi süslemelerinde de çıtakari tekniğine sık rastlanmaktadır (Yıldırım ve Hidayetoğlu 2015). (Şekil 6)

Şekil 6. Ankara Zincirli Camii Kadınlar Mahfili Çıkma Altı

Kaynak: Yazar (2023)

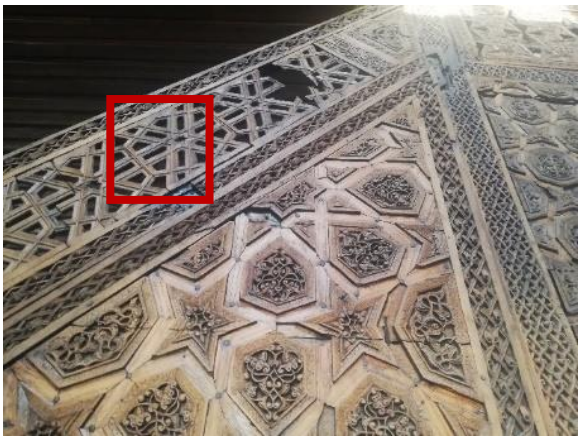
3.3.2. Kafes Tekniği

Bir yerden bakınca diğer tarafı görünürken, örgü veya ızgara hissi veren işçilik çeşididir. Kaynak araştırmamızda farklı alt gruplara ayrıldığını gözlemlemekteyiz. Bazı kaynaklara göre üç, bazı kaynaklara göre bu gruplar iki adettir. Biz bütün kaynaklardan çıkardığımız ortak genel bilgiye göre bu alt grupları açıklayacağız.

Kafes tekniği iki alt grupta incelenmekte;

- Çıtalarla Yapılan Kafes Tekniği
  - Sade kafes
  - Arası dolgulu kafes
- Kafes Oyma (Ajur) Tekniği

Çıtalarla yapılan kafes tekniği, genellikle cami minberlerinin taç bazen de korkuluk kısmında gözlemlenmektedir. Belirlenen geometrik desen de, küçük ahşap çıtalar birbirine çakılarak oluşturulmaktadır. Bu da desenin bütününde kafes etkisi yaratmaktadır (Bozer 1992; Turan 2016). (Şekil 7)

Şekil 7. Alaaddin Camii Minber Korkuluğu

Kaynak: Yazar (2023)

Sade kafes: En çok örnekler bu teknikte görülmektedir. Bu teknikte kafesin ara kısımlarına dekoratif başka bir eleman eklenmemektedir (Öney 1970).

Arası dolgulu kafes: Bu teknikte kafesteki kirişlerin arası, çokgen, geometrik, arabesk ve bitkisel birçok desenle doldurulmaktadır. Bunun sonucunda kafeslerde gösterişli kompozisyonlar kendini göstermektedir (Arslan 2005; Öney 1970).

Kafes oyma (Ajur) tekniği, bütün ahşap levhadan çizilen desenin arasında kalan parçaların oyularak çıkartılma işlemine denmektedir. Bu işlemde aynı bir dantel görünümü oluşturacak, dolu –boş şeklinde oyulmaktadır. Çıtalarla yapılana göre daha kolay esnek olduğu için motif kısıtlama yapmamaktadır. Geometrik motiflerin yanına, bitkisel motiflerde oyularak ortaya çıkartılmaktadır. Bu tekniğin en bilenen adı ajur tekniğidir. Konya evi süslemelerinde kullanılan yaygın bir tekniktir (Bozer 1992; Ersoy 1993; Hakyemez 2019). (Şekil 8)

Şekil 8. Ayaş Ulu Camii Minber Korkuluğu

Kaynak: Yazar (2023)

3.3.3. Derin Oyma Tekniği

İlk örneklerinin 10. yüzyılda görülüp, günümüze kadar etkisini sürdürmüş teknikler arasında en çok kullanılanlardan biri olmuştur. 12. yüzyıl ve 15. yüzyıl arasındaki dönemde en gösterişli dönemini yaşamıştır. Bu dönemlerde sayısız zengin eserler verilmiştir. Fakat 15. yüzyıldan sonra kündekari ve kakma tekniğinin ortaya çıkışı ve daha çok tercih edilmesiyle daha az kullanılmaya başlanmıştır. Selçuklular ve Anadolu dışı İslam devletlerinde bu teknik çok kullanılmış ve çeşitli eserler verilmiştir. Bu eserlerden en çok mihrap, rahle, pencere - kapı kanatları, sanduka, dolap kapağı ve minber alanlarında örnekleri verilmiştir. Çok alanda uygulanabilmesinin en önemli sebebi, kündekari gibi sadece geometrik değil aynı zamanda figür, bitkisel ve yazı gibi türlü süslemelere de olanak vermesidir. Bu kadar çeşitli süslemelerden de çok zengin sanat eserleri ortaya çıkmış ve bunlar tarihi eser olarak korunmaktadır (Arar 2019; Bozer 1992; Hakyemez 2019).

Bu teknikte ahşap yüzeye çizilen desenin arasında kalan alanlar ucu keskin bir kalemle oyularak çıkartılır ve desen tamamen kabartma olarak ortaya çıkar. Oyma derinlik ölçüsü değişkendir. Ortalama 1mm-2cm arası oyum yapılmaktadır. Oyum işlemi yapılan alana ve kullanım yerine göre de değişkenlik göstermektedir. Örneğin kapı ve pencere kanatları genel olarak çok darbelerin aldığı alanlardır.

Çok darbeye maruz kalan bu alanlarda 1cm'in geçilmemesine dikkate edilmektedir. Bu, dışardan gelecek darbeyi veya sürtünmeyi en aza indirgeyerek tahribatı önlemek amacıyla yapılmaktadır. Buna karşılık kapalı alanlarda olan minber gibi yüzeylerde 1,5-2cm arası, desenin türüne göre, oyma derinlik ölçüsü uygun görülmektedir (Arar 2019; Arslan 2005; Bozer 1992; Hakyemez 2019).

Kullanılacağı alana çizilen desenin farklı derinliklerde ve şekillerde oyulmasıyla, beş alt başlıkta, çeşitli oyma teknikleri ortaya çıkmıştır. Bunlar;

- Düz Satıhlı Derin Oyma Tekniği
- Yuvarlak Satıhlı Derin Oyma Tekniği
- Oluklu Derin Oyma Tekniği
- Çift Katlı Derin Oyma Tekniği
- Eğri Kesim Tekniğidir.

Düz Satıhlı Derin Oyma Tekniğinde, oyma derinlikleri fazla olamamakla birlikte, hepsi aynı seviyededir. Kenarları zemine dik inerek, satıhlar düz bırakılmaktadır. Bu sebepten dolayı vurgu etkisi güçlü değildir. Bu da eserin daha gösterişsiz ve mat durmasına sebebiyet vermektedir (Arar 2019; Bozer 1992; Hakyemez 2019; Öney 1970). Bu teknik daha çok cephede, pencerelerde evin mahremiyetini korumak için kullanılmıştır. (Şekil 9)

Şekil 9. Ankara Hacı Bayram Veli Türbe Kapısı

Kaynak: Yazar (2023)

Yuvarlak Satıhlı Derin Oyma Tekniğinde, oyma derinlikleri değişken olup, kenarları yuvarlaklaştırılarak oyulmaktadır. Vurgu ve ışık-gölge etkisi bu farklılıkla teknikte kendisini göstererek süslemenin hareketli gözükmesini sağlamaktadır. Çok yaygın görülen ve etkileyici işçiliği olan bir tekniktir. Özellikle yazı bordürleri, arabesk süsleme ve kitabelerde gösterişli etkisi gözlemlenmektedir (Arar 2019; Bozer 1992; Öney 1970). (Şekil 10)

Şekil 10. Ankara Ahi Şerafettin(Arslanhane) Camii Minber Kapısı

Kaynak: Yazar (2023)

Oluklu Derin Oyma Tekniğinde, desenlerin ortaları derin, kenarları yüksek oyularak farklı derinlikler verilmesi amaçlanmaktadır. Kabartma şeklindeki süslemelerin yüzeyleri derin bir oluk şekilde oyulmaktadır. Oluklar bazen incelip kalınlaşabilmektedir.

Bu tekniğin en göz kısmı, ışık–gölge etkisinin yanı sıra üç boyutlu görünüm kazandırmaktadır.

Kullanım olarak en çok bordürlerde ve panolardaki bitkisel süslemelerde görülmektedir. Bunun dışında az da olsa yazı, kitabe, yazı ve geometrik süslemeleri şerit sırtlarında da gözlemlenmektedir. Konya Alaeddin Camii minber kapısı örnek olarak gösterilebilir (Arar 2019; Hakyemez 2019). (Şekil 11)

Şekil 11. Konya Alaeddin Camii Minber Kapısı

Kaynak: Yazar (2023)

Çift Katlı Derin Oyma Tekniğinde, iki kat oluşturacak şekilde farklı veya aynı oyma tekniğiyle yapılan, tekniklerin üst üste bindirilmesiyle oluşturulmaktadır. Bu teknikte genellikle düz ve yuvarlak satıhlı oyma teknikleri bir arada kullanılmaktadır. Genellikle alttaki bitkisel bezemelerde, düz satıhlı oyma tekniği ile işleme kullanılmış; üst tarafta ise, yazı desenleri yuvarlak satıhlı oyma tekniği ile kullanılmaktadır. Yazı ve bitkisel bezemelerin iç içe işlendiği süslemeler, bu tekniğe dâhil değildir. Örnek olarak Ankara Sultan Alaeddin Cami minberi kitabesi verilmektedir (Arar 2019; Bozer 1992; Ersoy 1993; Hakyemez 2019; Öney 1970). (Şekil 12)

Şekil 12. Ankara Sultan Alaadin Cami Minberi Kitabesi

Kaynak: Yazar (2023)

Eğri Kesim Tekniğinde ise, motifin zemin ile hafif bir eğimle inerek, zeminle bütünleşmesidir. Zeminin ortadan kalkıp motifle bütünleşmesiyle daha etkin bir görünüm elde edilir. Orta Asya'da ortaya çıkan ve Türkler vasıtasıyla Samarra'ya(Irak'ta bir şehir) getirilerek yayılımı başlamıştır. İslam sanat dünyasına Abbasi, Tolunoğlu ve Gazne ahşap işçiliğiyle girmektedir. Anadolu Selçuklular 'da daha çok taş işçiliğinde görülürken, ahşap işçiliğinde de örneklerini günümüzde de görmekteyiz. Örnek olarak Konya II. Kılıçarslan Türbesi kapısı kanatları gösterilebilmektedir (Bozer 1992; Ersoy 1993; Hakyemez 2019; Öney 1970). (Şekil 13)

Şekil 13. Konya II. Kılıçarslan Türbesi Kapısı Kanatları

Kaynak: Yazar (2023)

3.3.4. Kündekari Tekniği

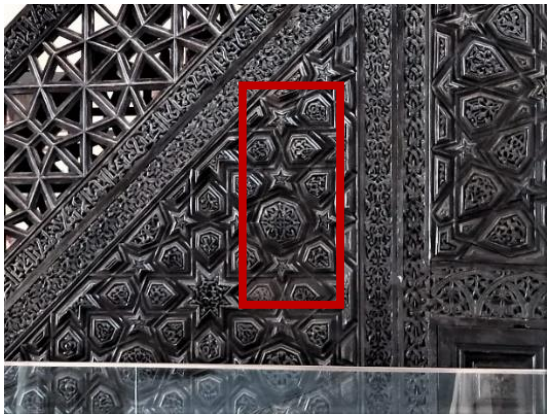
Bu tekniğin ortaya çıkışının neredeyse ilk örnekleri, 12. yüzyıl civarındadır. İslam sanatının önemli bir bölümünü oluşturan kündekari, eş zaman olarak Anadolu, Mısır ve Halep'te ortaya çıkmıştır. Memlüklüler zamanında çok yaygın hale gelen bu teknik, özellikle kapı, minber ve rahle gibi yerlerde kullanılmıştır. Anadolu Selçuklu, Beylikler ve ardından Osmanlı döneminde de sürekliliği devam eden bu tekniğin, bilinen ilk anıtsal örneği Konya Alâeddin Camii minberidir (Bozer 1992; Öney 1970). Bu minberde hem oluklu derin oyma hem de kündekari tekniğinin karma olarak kullanıldığını görmekteyiz.

Kündekari tekniği, beşgen, sekizgen, kare, baklava ve yıldız gibi geometrik formlu ahşap parçaların birbirine çivisiz bağlanmasıyla elde edilen bir yapım tekniğidir. Burada önemli olan, parçaların birbirine bağlanırken herhangi bir yapıştırıcı veya çivi gibi sabitleyici malzeme kullanılmamasıdır.

Küçük ahşap parçaların birbirine geçirilmesiyle elde dilen bu teknikte, sağlamlığı daha da artırmak için sistemin arkasına ahşap iskelet çatılmaktadır. Ahşap parçalar devamlı olarak birbirine geçirilerek en sonunda model çıkartılır ve ana hattıyla yüzey meydana getirilir. Fakat isteğe göre hepsi bununla sınırlı kalmayabilmektedir. Yüzeyde boş bırakılan geometrik parçaların içi oyma tekniğiyle bitkisel bezemeler oluşturacak şekilde oyulabilmektedir (Ersoy 1993; Söğütlü ve Sönmez 2006).

Ahşap malzemelerde, genelde uygulanan işlemlerde yarılmalar olabilir, fakat kündekari tekniği geçme sistemli bir teknik olduğu için, yarılma ve bozulma olmaz. Uzun süre boyunca sağlamlığını koruyarak, tarihi değerinin önemini gösterir. Neden sadece geometrik formlar kullanıldığı konusu ise; uygulanması güç ve emek istediği için geometrik kompozisyonları ortaya çıkartıp birleştirilmesinin daha kolay olmasından dolayıdır (Ersoy 1993; Öney 1970; Söğütlü ve Sönmez 2006).

Kündekari tekniği, aslında kalıcı sağlamlığı artırmak amacıyla kullanılmaktadır. Ortamdaki nem ve sıcaklığından dolayı ahşaptaki bozulmaları önlemek ve iç gerilmeleri azaltılmış dengeli geniş zeminler tasarlamak için küçük parçaların birbirine geçirilerek uygulanmasıdır (Bozer 1992; Kürklü 2011; Turan 2016). Bu tekniğin son uygulayıcısı Konyalı ahşap ustası olan Mevlüt Çiller ve onun kalfalarıdır. (Şekil 14)

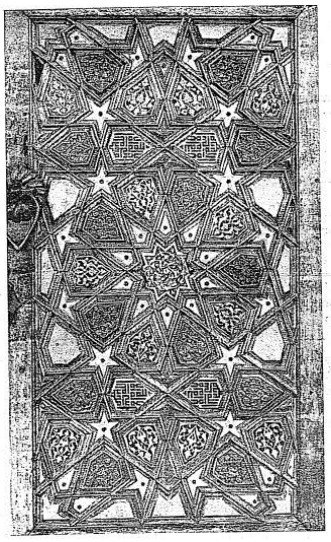

Şekil 14. Konya Alâeddin Cami Minberi

Kaynak: Yazar (2023)

3.3.5. Ahşap Üzeri Kakma Tekniği(Tarsi)

Bu teknik, Selçuklu döneminde görülmeyip, Arap etkisiyle Osmanlı döneminde daha çok görülmektedir. İlk örneklerini 14. yüzyılda Mısır başta olmak üzere, merkezi olan Kahire'de vermeye başlayan bu teknik, 16. yüzyılda artarak devam etmektedir. Bu tekniğin yapımı şu şekildedir; ilk olarak ahşap yüzeydeki desenleri oyularak çıkartılmaktadır. Sonra işe bu oyulan yerlere kemik, sedef, kaplumbağa kabuğu, fildişi, gümüş veya altın gibi malzemeler oturtulmaktadır. Yapıştırma biçiminde yapıldığı da önceki araştırmalarda ortaya konulmuştur. (Hakyemez 2019; Öney 1970; Turan 2016). Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde sergilenen, Hacı Bayram Veli Türbesi iç kapısının ahşap geometrik boşlukların içine kemik ve yeşim taşlarının kakma olarak yerleştirilmiş hali örnek gösterilebilir. (Şekil 15)

Şekil 15. Ankara Hacı Bayram Veli Türbesi İç Kapısı

Kaynak: Öney (1970:146)

3.3.6. Ahşap Boyama Tekniği

Geometrik, bitkisel ve çeşitli dekoratif motiflerin boyanması tekniğidir. Selçuklu devrinde dekorasyon amaçlı kullanılırken, 17. yüzyıl ve 18. yüzyılda Osmanlı döneminde mimari bir öğe olarak da kullanılmaktadır. Genellikle cami-mescit sütun başlıkları, kirişler, minber, konsollar, tavan ve kapılarda görülmektedir. 18. yüzyıldan sonra Avrupa etkisine girildiği için meyve- çiçek ve vazoda çiçek gibi motifler de bu teknikte boyanarak ortaya çıkmaktadır. Avrupa mimarisi etkisindeki boyalı motifler, en çok kendini tavanlarda göstermektedir. 16. - 18. yüzyıl arasında Ankara camilerinde bu teknik oldukça fazla gözlemlenmektedir (Ersoy 1993; Öney 1970; Turan 2016) . (Şekil 16)

Şekil 16. Ankara Ayaş Ulu Camii Kadınlar Mahfili Çıkma Altı

Kaynak: Yazar (2023)

4. SÜSLEMEDE GENEL ÖZELLİKLER

4.1. Kompozisyonlar

Doğada bulunan her şeyin dengesi olduğu gibi, kompozisyonda da dengenin sağlanması en dikkat edilecek noktadır. Yerleşimlerin güzel ve başarılı olması, ayrımların dengeli ve estetik olmasına bağlıdır. Düz, eğri, kırık çizgiler ve kare, dikdörtgen, üçgen, daire gibi geometrik şekiller kompozisyonda dengeli bir ayrımı sağlar (Arslan 2005; Yavuz 2014). Türk kompozisyonunda doluluk-boşluk ve eşitlik-denge oranı çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Kompozisyonda yer alan motiflerin yön, açı ve merkez noktalarının tespit edilmesi süslemenin tamamlanmasını sağlamaktadır. Dik-yatay çizgiler dengeyi, eğik çizgiler ise hareketi temsil etmektedir. Doğadaki bütün varlıkların hareketleri süslemelerde kendisini göstermiştir. Geometrik kompozisyonların sert ve durağan olması sınırlılığı-son-sonsuzluğu; bitkisel kompozisyonların yumuşak ve hareketli olması doğayı temsil etmektedir (Yavuz 2014).

4.1.1. Kapalı Kompozisyonlar

Yamuk, üçgen, dikdörtgen, daire vb. geometrik şekildeki süslemelerin bordürle sınırlandırılmasına ve kendi içinde bütünlük sağlamasına kapalı kompozisyon denmektedir. Bu kompozisyon kapalı ve kendini tekrar eden şekillerden oluşmaktadır. Şekiller kendini tekrar ederek ve bu tekrarlanan çizgilerin birleşmesiyle kapalı ve geometrik bir form ortaya çıkarmaktadır. Ortaya çıkan bu form, tekrardan dışardan kendini çevreleyen bir bordürle sınırlandırılıp kompozisyonu tamamlamaktadır. Bu kompozisyon çeşidi genellikle kürsüler, alınlıklar, kapı kanatları, tavan göbekleri ve minber aynalıklarında ortaya çıkmaktadır (Bulut 2019; Karpuz 2019).

4.1.2. Açık Kompozisyonlar

Yapıların dış ve iç yüzeyinde yapıyı süsleme veya kapalı kompozisyonu sınırlama maksatlı bordürlere açık kompozisyonlar denmektedir. Daha açık bir şekilde anlatacak olursak, içine geometrik veya bitkisel motiflerin yerleştirildiği uzayıp giden bordürlere denmektedir. Tabii ki bu bordürlerde en çok kullanılan çeşitler, şerit, s-c uçları kıvrımlı motifler, yapraklı, kıvrım, dal ve zincir şeklindeki bordürlerdir.

Bordürlerin en yaygın kullanıldığı yerler ise, kapı kanatları aynalık, köşebent mahfil ve mihraplardır (Karpuz 2019).

4.2. Motifler

Bir sanat terimi olan motif, işleme veya duvar yüzeyine yapılan bezek ya da bezeli tasarıma denilmektedir. Bitkisel, geometrik, figürlü veya soyut formlar içinde kullanıldığını görmekteyiz. Türkçede nakış karşılığına gelse de; hangi anlamda olursa olsun motifler, kompozisyonlara derinlik ve anlam kazandırmaktadır. Genel olarak adı süsleme diye bilinse de motifler uygulamalara kimlik kazandırarak, kendi çerçevesinde uygulandığı yere özgü anlamınlar barındırmaktadır. Bu barındırdığı kimlikte farklı ve çeşitli birçok anlam ve derinlik bulunmaktadır (Diler 2016).

4.2.1. Geometrik Motifler

Geometrik form, antik dönmede sadece şekilden ibaret bir form olarak vücut bulmuştur. Soyut ve kozmik olayların algılanması antik dönem insanı için anlamlandıramayan bir olgu olmaktadır. Antik dönemde evrendeki ortaya çıkan olguların anlamlandırılması, soyutsal olarak düşünmek rahatsız edici olduğu için, sınırları olan geometrik soyutlamalara anlam yükleme genel olarak kullanılmıştır (Arslan 2005).

Doğu toplumlarında bu durum daha farklı bir biçim halini almıştır. Evrendeki açıklayamayan soyut veya mucizevi olayların açıklanması, antik dönem insanı gibi geometrik soyutlamalara değil, ölüm olgusuna bağlanmıştır. Yani doğu toplumunda açıklanamayan her olayda, başka bir dünya olgusu harekete geçmiş ve bilinmeyen her şeyi öte dünyaya bağlama anlayışı yaygındır. Batı toplumlarında ise; diğer iki topluma göre, daha ‘günü yaşama’ bakış açısı etkili olmuştur. Evrendeki olayları sorgulamayarak olduğu gibi kabul ederler. Mantıksal açıdan baktıkları için kendilerini de evrenin egemeni olarak görmüşlerdir. Öte dünya kavramından uzaklaşıp, bu dünyada mutlu olmaya çalışır, kendilerini evrenle bütünleştirir ve bu yönde şekil almışladır (Arslan 2005; Çerçive 2017; Yavuz 2014). Bütün bu algılar ve inançlar sanata yansımıştır. Türk-İslam sanatı, öte dünya bakış açısına sahip olduğu için, biçimleri soyutlamış ve bunun sonucunda geometrik formun süsleme sanatında yaygınlaştığını görmekteyiz. Doğa kaynaklı formlar üsluplaştırılarak kullanılmışlardır.

Türk sanatında, yeryüzü kare ve dikdörtgenlerle, gökyüzü yarım daireler ve üçgenlerle bağdaştırılmaktadır. Devamlı motifler dünya ve evrendeki ritmi simgelerken, başlangıç ve bitiş noktaları da son ve sonsuzluğu simgeler. Geometrik süslemeler her zaman tek başına kullanılmamıştır. Geometrik süslemeler aralarının bitkisel veya geleneksel kıvrımlar gibi motiflerin doldurulmasıyla kullanılmıştır (Arslan 2005; Yavuz 2014).

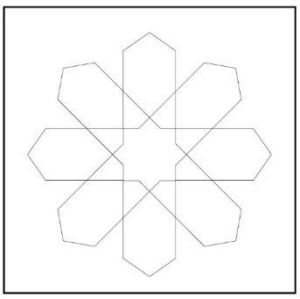
Selçuk Mülayim (1982) geometrik kompozisyonu şu şekilde tanımlar,

Tezyinatta kullanılan bütün kompozisyonlar, çok değişik malzeme ve teknikle bazen kalın şeritler, bazen de plastikleşmiş kabartmalar halinde olmasına rağmen, nokta, çizgi ve yaylardan meydana gelen bir kavramlar topluluğuna dayanır. Dik açının kullanılmasıyla iki doğru parçasının kesişmesinden dik eksenler meydana gelir. Bu eksenlerin yardımıyla, geometrik şekillerin düzlem üzerinde belirli aralıklarla tekrarı, mesafe değeri sayılarla ifade edilen bir yansıma meydana getirir ki şekillerin bir eksene veya noktaya göre kaydırılmasıyla ortaya çıkan simetrik oluşumlardan oluşur (s.69)(Mülayim 1982).

Geometrik motiflerin asıl gelişim gösterdiği zaman dilimi, Abbasi, Gazneli, Emevi, Büyük Selçuklu ve Karahanlı dönemleridir. Coğrafi ve iklim şekillerine göre yapı malzemeleri değişiklik gösterdiği için, motiflerde yapı malzemesi kullanımı da farklılaşmıştır. Geometrik motifler genellikle İran ve çevresinde tuğla malzemesine işlenirken, Anadolu da ise taş malzemesi daha çok kullanılmıştır. Daha sonraları ahşap ve çinide daha da gösterişli hale gelerek örnekler vermeye devam etmiştir (Çerçive 2017; Özay 2020). Geometrik motiflerin en çok kullanıldığı ve önemsendiği dönem Anadolu Selçuklu dönemidir. Anadolu Selçuklular, geometrik motiflerin kökenine inmeye çalışarak amacı ve kökeni üzerinde düşünmüşlerdir. Farklı kültürlerde değişik anlamları olan geometrik motifin İslamiyet'ten önceki Türk toplumunda totemi, İslamiyet'ten sonraki dönemde daha evrensel simgeleri işaret ettiği düşünülmüştür. Anadolu Selçuklularda ay, güneş ve yıldız gibi astronomik bir sistemi temsil etmiştir. Yıldız motifi bu dönemde önemli bir yer teşkil etmektedir (Çerçive 2017; Özay 2020).

Geometrik motiflerin hepsi adından da anlaşılacağı üzere üçgen, kare, dikdörtgen, beşgen, sekizgen vb. gibi şekillerden oluşmaktadır. Bu formların hepsinin matematik dışı felsefi olarak bir anlamı vardır. Felsefi olarak mimaride-sanatta dairenin sonsuzluk veya üçgenin güç gibi ifadeleri olduğu gibi her şeklin bir anlamı veya anlatmak istediği bir hikâyesi vardır.

Bordür veya panoların içinde tekrar eden, birbiriyle kesişen ve iç içe geçen çeşitli formlara sahiptir. Genellikle tekrar edilerek kullanılan geometrik motifler, tek başına kullanılmak zorunda değildir. Bitkisel motifler ve yazılarla birlikte olan örnekleri de vardır. Özellikle geometrik motiflerin arasında kalan boşlukları doldurmak için bitkisel motifler (kıvrımlı dallar, çiçekler, yapraklar) kullanılmaktadır (Çerçive 2017; Karpuz 2001a; Özay 2020). Geometrik motiflerin, mimari süslemede dış ve iç cephede etkisini görmekteyiz. Genellikle evlerin kapı- pencere kanatları, dolap kapakları, pencere silmeleri, saçaklar, çıkma altı ve tahtaboş tavanlarında görmekteyiz. Geometrik motiflerin en önemlilerden örnek verecek olursak bunlar; altı kollu yıldız, şemse, çarkıfelek, baklava dilimi, sekizgen ve barok ve rokoko ortaya çıkan S-C kıvrımları (Karpuz 2000, 2019). (Şekil 17)

Şekil 17. Sekiz Kollu Yıldız Motifi

Kaynak: Yazar (2023)

4.2.2. Bitkisel Motifler

Bitkisel motifler Türk eserlerinde figürün yaygın olmamasına karşılık, yaygın bir biçimde kullanılmıştır. Ayrıca bu motifler Türk motiflerine dini anlamlar yüklenmiştir. Uygur duvar resimleri incelendiğinde, her süsleme kompozisyonunda doğayı taklit eden bitkisel motifler kullanılmıştır. Bu dönemlerde bitkiler ve çiçekler doğadaki gerçek formlarına yakın olarak resmedilmiştir. İslam inancının etkisinden dolayı, bitkisel süslemeler stilize bir biçim alarak soyut bir şekilde kullanılmıştır. İslam öncesi bazı ilahi manalara gelen bu bitkisel motifler islam inancında da tekrar değerlendirilmiş ve aykırı düşmeyecek şekilde kabul edilip kullanılmıştır. Bu aynı zamanda Osmanlı dönemi süsleme sanatında da varlığını sürdürmüştür. Batılılaşma dönemi süslemelerinde ise Barok, Rokoko, Ampir ve Neoklasik üsluplarından ortaya çıkan natüralist çiçekler, bitkiler ve çiçekli vazolar egemen olmuştur (Arslan 2005; Yavuz 2014).

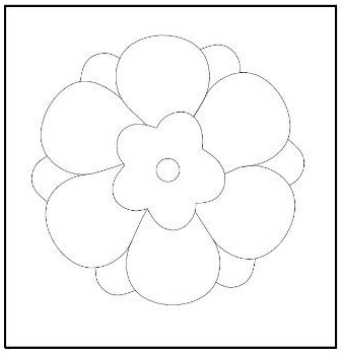
En çok yaygın olan ve kullanılan süsleme sanatlarından olan bitkisel motifler, uyum içinde birleşerek kompozisyonları oluştururlar. Doğadaki bitkiler bu motifin ana kaynağıdır. Bu türün bu kadar zengin çeşidinin olması, doğada çeşit çeşit ve farklı renklerde birçok bitkinin olmasındadır. Bitkisel motiflerde doğadaki çiçeklerin tek tek incelenerek yaprak, gövde, dal gibi kısımları ayrıntılı olarak işlenmiştir. Selçuklu döneminde geometrik motif daha çok tercih edilirken, Osmanlı döneminde özellikle bitkisel motifler yaygın olarak kullanılmıştır (Özsoy 2013, 2021).

Bitkisel motifler dört ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar;

- **Çiçekler**
  - Hatai(hatayiler)
  - Stilize çiçekler
  - Doğaya yakın stilize edilmiş çiçekler
- **Yapraklar**
- **Ağaçlar**
- **Yemiş ve meyveler,**

- **Çiçekler**

– Hatai(hatayiler): Süsleme sanatının en önemli desenlerinden olup, çiçek stilize bir biçim halini almaktadır. Bu stilize de çiçeğin kökeni çoğu zaman belli olmamaktadır. (Şekil 18)

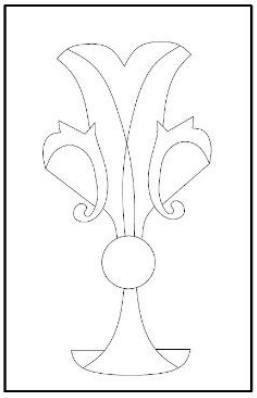

Şekil 18. Hatai Çiçeği

Kaynak: Yazar (2023)

("Ankara Evleri Ahşap Üzeri Kalem İşleri" tezinden alınarak çizilmiştir)

– Stilize çiçekler: Eski zamanlarda da kullanılan fakat 18. yüzyıl ve 19. yüzyılda dönemin batılılaşma etkisiyle daha çok etkisini göstererek farklılaşan bir tür olmaktadır. Barok ve Rokoko tarzının etkisiyle, bu dönemde süsleme sanatına vazolu-vazosuz ve tek çiçekler olarak kısımlara ayrılmaktadır. Zaman içinde Türk sanatında Kuran-ı Kerimlerde veya diğer yazma eserlerde vazo motifleri sık bir şekilde kullanım alanı bulmuştur. Genellikle vazolar geniz ağızlı, ince gövdeli, ayaklı, farklı formlarda ve çiçek buketiyle dolu olarak betimlenmiştir. Bu da süslemeye üç boyut görünümü kazandırmıştır (Okumuş 2016). (Şekil 19)

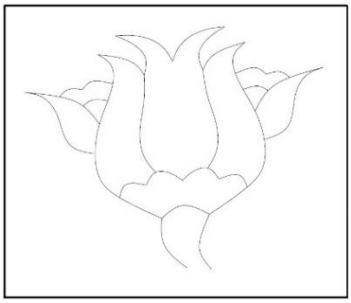

Şekil 19. Vazo Motifi

Kaynak: Yazar (2023)

("Türk Süsleme Sanatlarında Barok ve Rokoko" kitabından alınarak çizilmiştir)

– Doğaya yakın stilize edilmiş çiçekler: Tekniklere ve üsluplara göre farklılaşan ve çeşitli çiçeklerin uygulandığı alana göre değişiklik göstermesi diyebilmekteyiz. Bu çiçekler; lale, gül, sümbül, karanfil menekşe vb.dir. (Şekil 20)

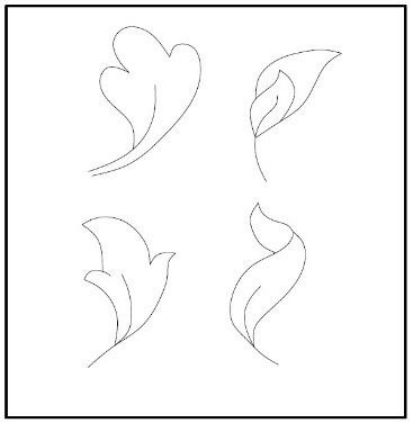

Şekil 20. Stilize Çiçek Motifi

Kaynak: Yazar (2023)

("Ankara Evleri Ahşap Üzeri Kalem İşleri" tezinden alınarak çizilmiştir)

- **Yapraklar:** Hatai, gonca ve penç gibi motifleri oluşturan ve desen kataloğunda önemli bir yere sahip olan bir motiftir. Doğadaki görünümün üsluplaştırarak çeşitli şekillerde çizilmesine olanak sağlamaktadır. Yaprak sayılarına göre çeşitlilik gösterirler. (Şekil 21)

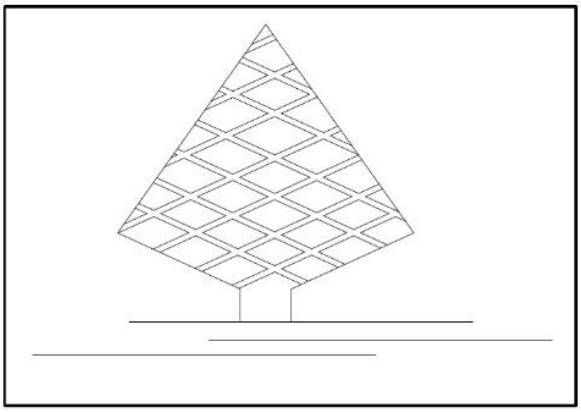

Şekil 21. Yaprak Motifi Çeşitleri

Kaynak: Yazar (2023)

("Ankara Evleri Ahşap Üzeri Kalem İşleri" tezinden alınarak çizilmiştir)

- **Ağaçlar:** Çiçek ve yapraklarda olduğu gibi ağaç motifi de süslemede önemli bir yere sahiptir. Selvi, hayat, meyve, hurma gibi ağaç çeşitleri kullanılmaktadır. Özellikle hayat ağacı burada önemli bir konuma sahiptir. Tüm dinlerce kutsal kabul edilen bu ağaç, evreni, ebediyeti, bereketi, cenneti simgelemektedir. (Şekil 22)

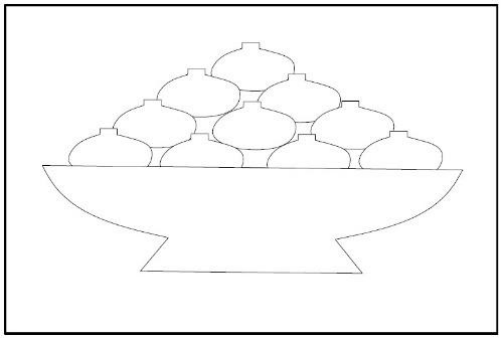

Şekil 22. Stilize Ağaç Motifi

Kaynak: Yazar (2023)

("Ankara Evleri Ahşap Üzeri Kalem İşleri" tezinden alınarak çizilmiştir)

- **Yemiş ve Meyveler:** Zengin çeşitliliğe sahip olan yemiş ve meyveler grubu 18. yüzyıla kadar çok kullanılmamıştır. 18. yüzyıldan sonra daha yaygın hale gelen bu grup özellikle üzüm ve nar motifleri ile daha çok kendini göstermiştir. Özellikle nar motifi, cennet, bereket ve doğurganlığın sembolü olmuştur. (Şekil 23)

Şekil 23. Nar Motifi

Kaynak: Yazar (2023)

("Ankara Evleri Ahşap Üzeri Kalem İşleri" tezinden alınarak çizilmiştir)

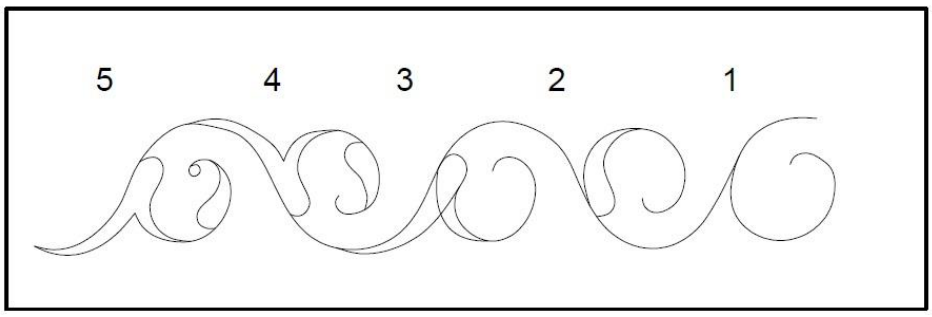
Erken dönemlerde daha sade ve yalın olan bitkisel motifler, 13. yüzyıldan sonra daha komplike hale gelmiştir. Işık-gölge oyunlarının süslemede verdiği etki motiflerin kabartma şeklinde kendine göstermesine yol açmıştır. Stilize bitki motifleri, palmet, rumi geometrik bordür ve rozetlerle birlikte kullanıldığında bitkisel süslemeyi oluştururlar. 13. yüzyıldan sonra kabartma tekniğine doğru bir yayılım oluşmuştur (Çerçive 2017; Karpuz 2001; Pamuk 2010; Yavuz 2014).

4.2.3. Rumi Motifleri

Süsleme sanatlarında çok geniş yer bulan rumiler, her malzeme üzerine uygulanma alanı bulmuştur. Anadolu Selçuklular tarafından geliştirilen ve kullanılan bu motif Anadolu kültürüne ait olduğu için adına rumi denmiştir. Rumi motifi bitkisel motiflerden ayrılmış kendine ait bir alan oluşturmuştur. Arap kültüründe de yer alan bu motifler Osmanlı sanatının da en önemli unsurları arasında sayılmaktadır. Kendilerine özgü kompozisyon ve form kurallarıyla kendi başına bir süsleme grubudur. Türk sanatında nesneli süslemelerin seyrek görüldüğü dönemler olmasına rağmen, rumiler her dönemde kullanım alanı bulmuştur.

Kendilerine özgü hatları, kuralları dahlinde sınırsız biçimde gelişerek kullanılabilmektedirler. Batı dünyasında arabesk adıyla anılan bu motif bitkisel ya da hayvansal bir motif mi olduğu konusu sürekli tartışılmıştır. Rumi motifi, çiçek, yaprak, bezelye ve palmete benzetilmiştir. Hatta bazı araştırmacılar tarafından yarım palmet olarak bile adlandırılmıştır. Ancak bu çerçevede incelendiğinde rumi motifi palmet motifinin yarısı değil, hatta iki ruminin simetrik olarak yerleştirilmesiyle palmet motifi oluşmaktadır (Özkeçeci ve Özkeçeci 2014; Şimşir 2002).

Orta Asya'da kökenli olan bu motif, o dönemde çeşitli hayvan formlarını stilize edilmiş hali olarak kullanılmıştır. Rumi maneviyat olarak aslında hayvanlara özgü ürkütücü, kıvrımlı, saldırgan ve ısırgan hissiyatı vermektedir. Zaman içinde hayvansal görünümlerden uzaklaşarak şekil kaynağı belli olmayacak derecede soyutlaştırılan bu motif, süsleme alanında sürekli geliştirilerek kullanım alanı bulmuştur. Rumi motifinin belli başlı kuralları vardır ve bu kurallar dâhilinde motifler oluşturulur. İlk olarak yay içerisine badem figürün yerleştirilmesiyle oluşmaktadır. Bu bademden dallar ayrılarak kavislerle birleştirilerek rumi motifi elde edilmektedir. Serbest olabileceği gibi genellikle simetrik olarak kurgulanmaktadır. Desenleri ve çiziliş şekillerine göre birçok grubu vardır. Tek başına kompozisyon oluşturulabildiği gibi hayvansal, yazı ve bitkisel motiflerle birlikte uygulanabilmektedir. Rumiler kıvrımlı hatlar üzerinde yer alacaksa doluluk boşluk oranlarına dikkat edilmektedir. Simetrik eksen doğrultusunda hareket etmekte geometrik motiflilerde de kullanım alanı bulmaktadır (Özkeçeci ve Özkeçeci 2014; Şimşir 2002; Yıldız 2019) . (Şekil 24)

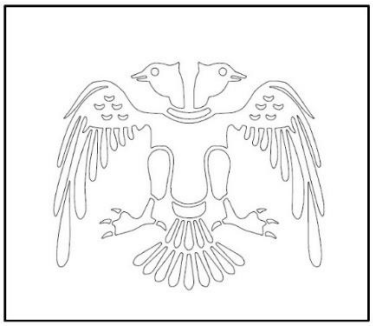
Şekil 24. Rumi Motifi(Aşamalı)

Kaynak: Yazar (2023)

("Türk Sanatında Tezhip" kitabından alınarak çizilmiştir)

4.2.4. Figürlü Motifler

İslamiyet'ten önce kullanılmaya başlayan hayvan ve insan motiflerinin oluşumunda inanç ve kültürel etkenler belirleyici rol oynamıştır. Kuşla figürleri ruhu temsil ettiği için sık sık kullanılmıştır. Kartal, çift başlı kuşlar İslamiyet öncesi tapınakların tavan göbeğinde ve Anadolu Selçuklu devlet armasında kullanım alanı bulmuştur. Ejder motifi ise Türk kültüründe bolluk simgesi olarak görülmüştür. Ortaya çıkışı Asya ve Mezopotamya olduğundan, bu kültürlerde de iyi ve kötü anlamlara gelmektedir. Bunun yanı sıra çoğu hayvan ve insan figüründe birçok tasvir bulunmaktadır. Figürlü motifler diğer motiflerin yanı sıra daha az kullanım alanı bulmuştur (Arslan 2005). (Şekil 25)

Şekil 25. Çift Başlı Kartal Motifi

Kaynak: Yazar (2023)

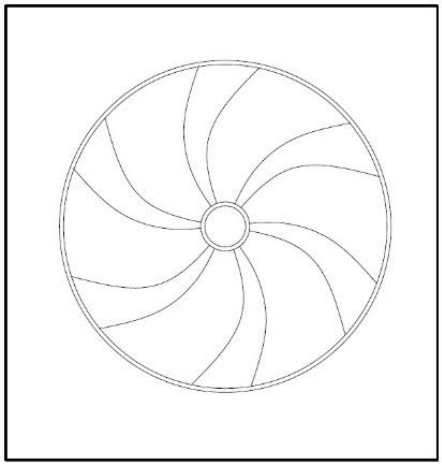
4.3. Belli Başlı Motifler ve Anlamları

4.3.1. Çarkıfelek Motifi

Başlangıcı antik çağlara kadar dayanan çarkıfelek motifi, ilk olarak felsefi bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Farsça "çark" , Arapça "felek" sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur. "Felek" kelimesi burada "Dünya" anlamına geldiği için, insanın kaderindeki olumlu olumsuz kavramları ifade etmektedir. Dönem dönem farklı formlarda kullanılsa da en yaygın olanı, dört yönü temsil eden güneş benzetmeli biçimidir. Form olarak, merkezden başlayarak dışarıya doğru genişleyerek bir yöne hareket eden bezeme motifidir. (Çizim 5) Tarihi uygarlıkların hemen hemen hepsinde kullanılan bu motif, uygarlıkların her birinde farklı anlamlara gelmekte ve farklı tekniklerle resmedilmektedir. Örnek verilecek olursa ortaçağ döneminde gezenlerin her birini simgelerken, bazı kaynaklarda gamalı haçın uçları aynı yönlere bükülerek kendi merkezi etrafında dönerek oluşan bir figür olduğu söylenmektedir.

Çarkıfelek motifi, Türk-islam kültüründe güneş, ay ve yıldızlar önemli olduğu için, bu sembollerin birleştirilerek evreni tanımlayan anlamda kullanıldığı görülmektedir.

Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı dönemlerindeki Türk süsleme sanatlarında bu motif sık sık karşımıza çıkmaktadır. Bulunduğu dönemin gerekliliklerine göre cami, mescit, türbe ve evlerde kullanılmıştır. Coğrafi ve iklimin getirdiği farklılıklardan dolayı, çarkıfelek motifinin taş, çini ve ahşap malzemeler de kullanıldığını gözlemekteyiz. Ahşap yapılarda genellikle tavan göbekleri ve kapı kanatlarında bu motifi görmekteyiz (Torunoğlu 2016). (Şekil 26)

Şekil 26. Çarkıfelek Motifi

Kaynak: Yazar (2023)

4.3.2. Kıvrılmış Dal Motifi

Kıvrılmış dal motifi çiçek ve meyve dallarının birbirine dolanması veya dalların belirli bir düzende birbirine ya da iç içe dolanmasına verilen süsleme motifidir. Bir kökten çıkıp uzayarak giden süsleme biçimdir. (Çizim 6) Diğer kültür sanatlarında da sık sık rastladığımız kıvrılmış dal motifi Türk kültüründe de en güzel örneklerini sergilemiştir. Çini pano kenarlarında bezeme olarak uygulanmıştır. Zaman içinde malzemelerin farklılaşmasıyla ahşapta da yer bulmuştur. Ahşap yapıların iç ve dış cephe süslemelerinde kullanılmaktadır. Bitkisel kompozisyon veya geometrik kompozisyonda boşlukları doldurmak için kullanılmaktadır. Girift bir bezeme türüne benzese de çok girişik bir yapıya sahip değildir (Kanlıçay Sevinçtav 2010; Kılıçkan 2015). (Şekil 27)

Şekil 27. Kıvrılmış Dal Motifi

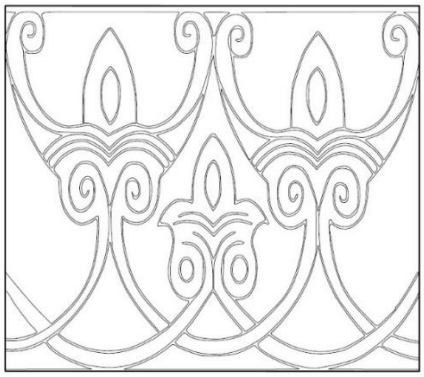
Kaynak: Yazar (2023)

("Tarih Boyunca Bezeme Sanatları ve Örnekleri" kitabından alınarak çizilmiştir)

4.3.3. Lotus Palmet Motifi

Lotus ve palmet benzer motiflerdir buna ek olarak rumi motif ile birlikte kullanılmıştır. Araştırmalarda bu motifin tek bir kompozisyon oluşturduğu, rumilerin ise zengin bir çeşitlilikte olduğunu görmekteyiz. Bu motifin bir kaynağı ya da adlandırılması konusunda ortak bir fikir yoktur. Zaman içinde değişik medeniyetlerle uzun süre kullanılmasından dolayı tek bir formda kullanılmıştır. Türk işleme sanatında rumi motifi grubu içinde yer kazanan bu motif, bordür şeklinde her malzemede kullanılmıştır.

Palmet motifi bir sapın iki tarafına karşılıklı ve simetrik olarak yerleştirilen uçları kıvrık, uzun yapraklar ve ortasındaki tomurcuktan oluşan bitkisel bir motiftir. Mısırda ortaya çıkan Lotus en eski bitkisel motiftir. Palmete benzer, ancak yaprakları çanak şeklinde yukarı kalkıktır. Mezopotamya, Pers, Asur, Mısır gibi medeniyetlerde görülmüştür. Budist inancında önemli olan dini bir simge olan nilüfer çiçeğine denmektedir. Lotus bitkisi çamurlu sularda yetişmesine rağmen temizdir. Bu da tarihte bazı topluluklarda ruhani temizliğin sembolü olarak anılmaktadır. Budist eserlerinde yaygın olarak görülen bu motif, ölüm ve hayatın iç içe olmasını, dirilişi, yaradılışı sembolize etmektedir. Lotus çiçeği sonradan Uygur ve Türk sanatında da stilize olarak kullanılmıştır (Özkeçeci ve Özkeçeci 2014; Yıldız 2019). Lotus –palmet motifi de bu iki motifin birleşimiyle ortaya çıkmış bir formdur. (Çizim 7) Farklı biçimde yorumlanabilmektedir. Belli bir oran veya ölçüsü yoktur. (Şekil 28)

Şekil 28. Lotus Palmet Motifi

Kaynak: Yazar (2023)

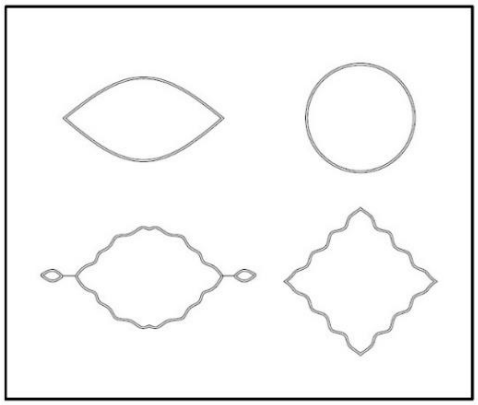
("Anadolu Selçuklu Devri Kayseri Yapılarında Palmet, Rumi Ve Lotus Motifi" tezinden alınarak çizilmiştir)

4.3.4. Şemse Motifi

Güneş formunun biçimlendirilmesiyle resmedilmiş bir motiftir. (Çizim 8) İnançların toplumları, toplumların sanatı etkilediği dönemlerden beri, süsleme sanatı farklı çeşitlerde kullanılmaktadır. Eski Türk toplumunda (İslamiyet'ten önceki)şemse motifi önemli bir yer barındırmaktadır. İslamiyet'ten önceki dönemde gök tanrı inancı olduğu için, gökyüzü Türk toplumunda önemli bir yere sahiptir. Güneş Türkler için aydınlık verici, aydınlatıcı güç gibi anlamlara geldiği için Kağanlar güneşle bağdaşlaştırılmışlardır.

Göçebe hayat benimsendiği için, şemse motifi o dönemde daha çok keçe üzerinde resmedilmektedir. İslamiyet'in kabul edilmesi Hz. Muhammed'in örnek davranışları ve fiziksel özelliklerinin anlatıldığı "Hilye-i Şerifler" şemse motifi içinde resmedilmiştir. Bunun sebebi ise İslam dünyasında Hz. Muhammed'in güneş gibi dünyayı aydınlatmasından gelmektedir.

Anadolu Selçuklu döneminde ve 16. yüzyıla kadar Osmanlı döneminde kullanılan bu motif yuvarlak ve dilimli olmasına karşın, zaman içinde değişerek elips formunu almıştır. Bazı türlerin uçlarına "salbek" adı verilen motifler yerleştirilmiştir. Dört köşeli, yuvarlak, elips gibi formları olan şemse motifi, ahşap yapılarda genellikle kapı ve pencere kanatlarında görülmektedir. Motifin içi geometrik veya bitkisel bezemelerle doldurabilmektedir (Akın Güneş 2009). (Şekil 29)

Şekil 29. Şemse Motifi

Kaynak: Yazar (2023)

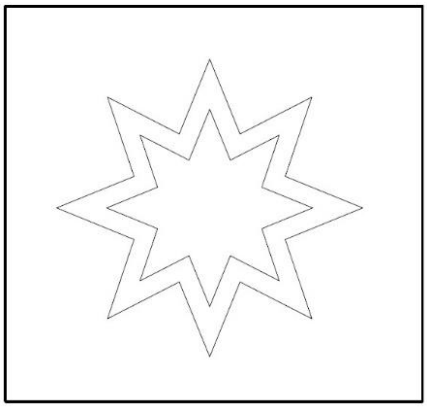
4.3.5. Yıldız Motifi

Farklı geometrik motiflerin ortaya çıkışı, bir desenin farklı formlar oluşturmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bir formun merkezinden geçirilen çizgiler veya iki formun birbiriyle iç içe geçmesiyle değişik motifler ortaya çıkmaktadır. Dairenin beş, altı veya sekize bölünmesiyle ortaya çıkan formlar en çok kullanılanlar olmaktadır (Kop 2019). Bu bölünmeler yıldız motiflerini oluşturmaktadır. (Çizim 9) İslamiyet'ten önce ve sonraki dönemlerde, her kültürde gök cisimleri önemsenmiş ve farklı anlamlar yüklenmiştir. Ortaçağ döneminde tapılan ay, güneş ve yıldızlar zaman içinde soyutlanarak sembolik bir ifade vermeye başlamış. İslamiyet'in kabul edilmesinden sonra yıldız motifi Anadolu Selçuklu döneminde çok fazla kullanım alanı bulmuştur. Bunun en önemli sebebi, yıldızların Kuran-ı Kerimde geçmesi ve Allah'ın her şey de yarattığı düzenin en somut görüntüsü olmasıdır (Çetin 2012; Kop 2019).

Geometrik motifler İslam süsleme sanatında çok önemli bir yer teşkil etmiştir. İslam süsleme sanatlarında geometrik süslemeler iki ana öge üzerine kurulmuştur. Bu öğeler simetri ve sonsuzluktur. Sonsuzluk burada en önemli olandır, çünkü tüm yüzeyi iki boyutta sonsuzluk kaplamaktadır. Diğer farklı motifler bu tür sonsuz desenlerden kesilerek elde edilmektedir. Bu da yıldız formlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sekiz, on, altı, beş gibi farklı kollu birçok yıldız bulunmakta ve farklı anlamlara gelmektedirler.

Anadolu Selçuklu süsleme sanatında sekiz, altı, beş kollu yıldızlar her alanda kullanılmıştır. Bolluk, bereket ve aydınlığı sembolize ettiği düşünülmektedir. Özellikle mührü- Süleyman adıyla bilenen altı kollu yıldız motifi, Süleyman peygamberin bu motifli yüzüğü parmağında taşıyarak canlılara hükmettiği öne sürülmektedir. Bu yüzden altı kollu yıldızlı motifinin uğur getirdiğine inanılmıştır. Ayrıca gökyüzünü ve kâinatı simgelemektedir (Kop 2019).

Anadolu Selçuklu süsleme sanatında yıldız motifi birçok yerde ve birçok malzemede işlenerek kullanılmıştır. Geometrik süslemede çizgilerin oluşturduğu boşlukları dolduran önemli bir motiftir. Evrenin sonsuzluğunu ve yıldızların dağılım şeklini çağrıştırmaktadır. Hem Büyük hem Anadolu Selçuklularda çokça kullanılan yıldız motifi Osmanlı da artık kendi başına bir kompozisyon oluşturan güçlü bir motif halini almıştır (Çetin 2012). (Şekil 30)

Şekil 30. Yıldız Motifi

Kaynak: Yazar (2023)

5. KATALOG

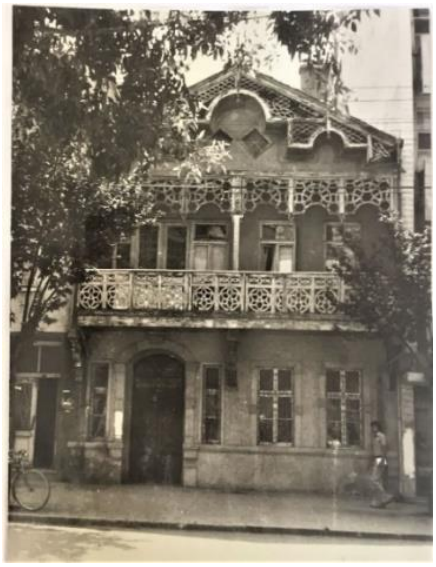
5.1. Agustus'un Evi

Katalog No: 1

Şekil: 31,32,33

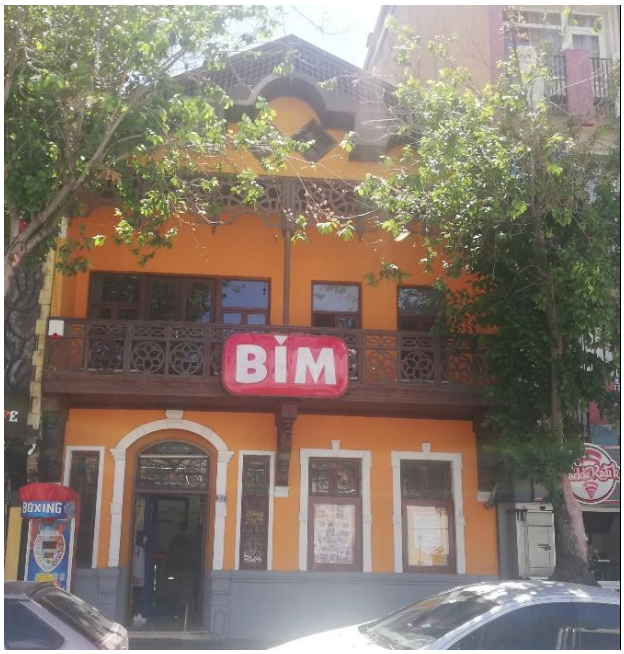
Yapının Genel Tanımı: Yapı, Meram ilçesi, Abdülaziz mahallesi, Atatürk caddesi No:37'de Gazi Lisesi'nin kuzeydoğusunda yer almaktadır. (Şekil 2) Stil olarak 20. yüzyılın başlarına tarihlendirilmektedir. Yapım malzemesi moloz taş, tuğla kerpiçtir kullanılmıştır. Yapının mimari veya kim tarafından yapıldığına dair bilgiye ulaşılamamıştır. Yapı rekonstrüksiyon geçirmiş, aslına uygun olarak tekrar yapılmıştır. (Şekil 31) Konut olarak inşa edilen yapı şuan market olarak işlevlendirilmiş ve plan olarak işleve uygun tamamen değiştirilmiş, özgünlüğünü yitirmiştir. Bodrum kat ile birlikte üç katlıdır. Bordum ve zemin kat market, üst kat büro olarak kullanılmaktadır. Yapının özgün olan ve en dikkat çekici yeri cephe kompozisyonudur (Gümüş ve Koçak 2010). (Şekil 32)

Yapının Genel Süsleme Özellikleri: Yapı işleve uygun tamamen değiştirildiği için, iç mekâna ait herhangi bir süsleme kalmamıştır. Cephe kompozisyonu bu binanın incelmesinde önemli bir etkendir. Ahşap kompozisyonda süsleme tezyinatı işçilik bakımından görkemini göstermektedir.

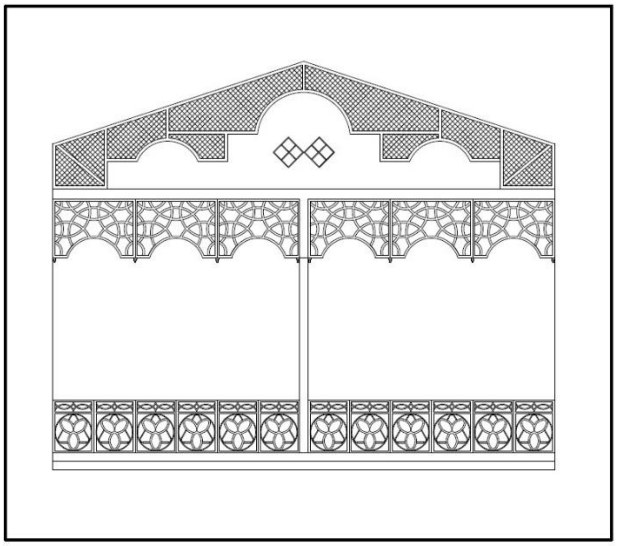
Şekil 31. Agustus'un Evi (Rekonstrüksiyondan önce)

Kaynak: Konya Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü (2004)

Şekil 32. Agustus'un Evi

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 33. Agustus'un Evinin Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

Malzeme ve Süsleme Tekniği: Ana girişin üstündeki ahşap balkonun titizlikle işlenen bir işçiliği mevcuttur. Süslemelerde ahşap malzemeye, ahşap koruyucu sürülerek tabii rengi bırakılmıştır. Balkon bölümü incelenmek üzere üç gruba ayrılacaktır. Bu grupların tümü kafes oyma (ajur) tekniğinde yapılmıştır. (Şekil 33)

İncelenecek olan bölümler şu şekildedir;

- Balkon Alt Korkuluğu
- Balkon Üst Korkuluğu
- Çatı Alınlığı

Balkon Alt Korkuluğu Kompozisyonu: Balkon alt korkuluğunun ana kompozisyonu on iki eşit dikdörtgen parçaya bölünmüştür. Bu parçaların hepsi birbirinin aynı süsleme öğelerine sahiptir. Bir parçayı ele alarak incelediğimizde, dikdörtgen panonun iki parçaya ayrıldığını gözlemlemekteyiz. Bu parçalardan ayrılma ölçülerinden dolayı alt kısımda kare, üst kısımda küçük yatay dikdörtgen bir çerçeve oluşmuştur. Kare çerçevenin merkezine stilize edilmiş üçlü çiçek motifi altta uçları yuvarlaklaştırılmış üçgen motifiyle birlikte kullanılmıştır. Küçük yatay dikdörtgen çerçevede ise, iç içe geçmiş yarım daireler birleşerek farklı geometrik motifler oluşturmaktadır. (Şekil 33)

Balkon Üst Korkuluğu Kompozisyonu: Üst korkulukta bulunan süsleme geometrik kompozisyon olarak, dikkat çekici detaylara sahiptir. İç içe geçmiş geometrik motifler birbirine uyum sağlamaktadır. Balkon alt korkuluğuna inen dikme ile üçer dikdörtgen panolara ayrılmıştır. Hepsi aynı ölçüler ve desenlerdedir. Dikdörtgen panonun kompozisyonunda, merkezdeki daire ile birlikte birçok daire belli oranlarda iç içe geçerek kesiştikleri yerlerde farklı geometrik motifler oluşturmaktadır. Oranın ve ölçünün süslemede ne kadar önemli olduğunu kompozisyon bir kez daha göstermektir. (Şekil 33)

Çatı Alınlığı Kompozisyon: Ajur tekniğinin en iyi örneği olabilecek olan yapının çatı alınlığı dönemin süsleme tekniğini yansıtmaktadır. Alınlıkta simetrik üç kemer bulunmaktadır. Düz bir alınlık yerine, bazı yerlerde köşeli bazı yerlerde girinti ve çıkıntılar yapılmıştır. Kafeslerdeki çıtalar düz yerine dalgalı bir şekildedir. Kafes belli yerlerde ahşap silmelerle ayrılarak faklı geometrik şekiller çıkmasına sebep olmuştur.

Buna ek olarak, saçak çatı alınlığı arasında iki adet baklava motifinde çatı pencereleri mevcuttur. Bu pencerelerin merkezinde ahşap çıtalarla yapılmış "X" sembolü bulunmaktadır. (Şekil 33)

5.2. Akça Konak

Katalog No: 2

Şekil: 34,35,36,37

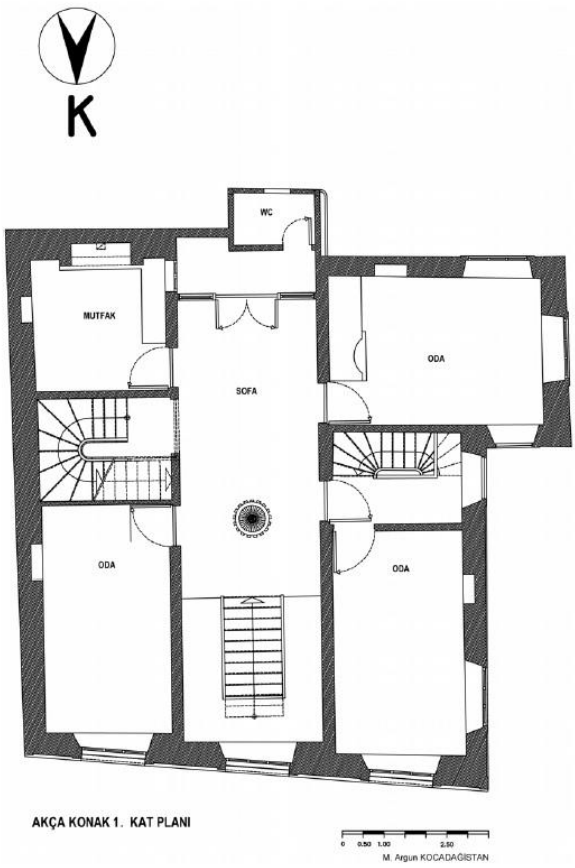
Yapının Genel Tanımı: 19. yüzyıl sonlarında tarihlendirilen yapı Karatay ilçesi, Mengüç caddesi No:4'te yer almaktadır. Bir dönem konut olarak kullanılan yapı, şuan kafe olarak hizmet vermektedir. Yığma sisteminde bir yapıdır. Sistem kesme ve moloz taşlardan oluşmaktadır. Üç katlı olan yapı, zemin, bir ve ikinci katlardan oluşmaktadır. Yapını üç girişi mevcuttur. Biri sokaktan ulaşılan ana giriş, diğerleri ise hayata açılan girişlerdir (Aygör 2015; Gümüş ve Koçak 2010). Araştırma ve yerinde incelemeler karşılaştırıldığında, yapının planında değişikliler yapıldığı gözlemlenmektedir. (Şekil 34,35)

Yapının Genel Süsleme Özellikleri: Süslemenin tavan göbeklerinde yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Kapı ve pencereler süsleme bakımından çok sadedir. Odaların içinde yüklük, çiçeklik, ağzıaçık ve gusülhaneler mevcuttur. Zemin katın tavanı ahşap çıtalıdır. Birinci kat sofa tavanında tavan göbeği bulunmaktadır. (Çizim 11) İkinci kat sofa tavanı, bağdadi üzeri kıtlıklı sıvadır. Bunun dışında tüm oda tavan uygulamalarında ahşap tercih edilmiştir.

Şekil 34. Akça Konak Kuzey Cephesi

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 35. Akça Konak Birinci Kat Planı

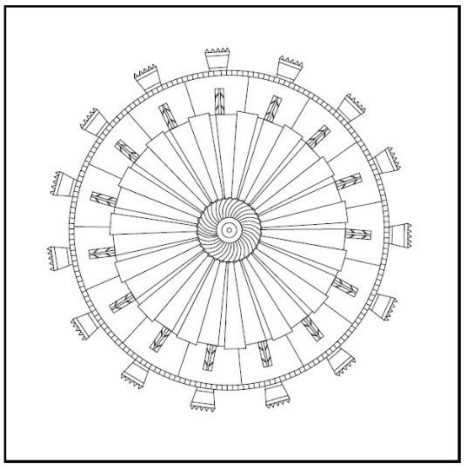
Kaynak: Aygör (2015:435)

(Çizen: M. Argun KOCADAĞİSTAN)

Şekil 36. Akça Konak Birinci Kat Sofa Tavan Göbeği

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 37. Akça Konak Birinci Kat Sofa Tavan Göbeği Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

Malzeme ve Süsleme Tekniği: Yuvarlak tavan göbeğinin malzemesi ahşaptır. Ahşap koruyucu sürülerek tabi renginde bırakılmış ve derin oyma tekniği kullanılmıştır. (Şekil 36,37)

Kompozisyon: Birinci katın iç sofa tavanının merkezindeki çarkıfelek şemse motifine oturtulmuştur. Şemse motifinin çevresinde ışınsal olarak sıralanmış balıksırtı motifleri bulunmaktadır. Dilimli bordür ile sınırlandırılan tavan göbeği, etrafında on yedi adet uçları testere dişli dışbükey ahşap parçalarla kapalı kompozisyon tamamlanmıştır. (Şekil 36,37)

5.3. Arapoğlu Kosti Evi

Katalog No: 3

Şekil: 38,39,40,41,42,43,44,45,46,47,48,49,50,51,52,53,54,55

Yapının Genel Tanımı: Marunî kökenli Avukat Arapoğlu Kosti tarafından 1912 yılında yaptırılan yapı Meram ilçesi, Sahipata mahallesi, Mimar Muzaffer caddesi ile Fevzi Çakmak sokağının kesiştiği köşede No:38'de yer almaktadır. Günümüzde alt kat kitapevi, üst kat oyun salonu olarak kullanılmaktadır. Bodrum katla birlikte üç katlı olarak inşa edilmiştir. Ev, iki sokağın kesişiminde bulunan köşe parsele inşa edilmiştir. Yapının iki adet girişi bulunmaktadır.

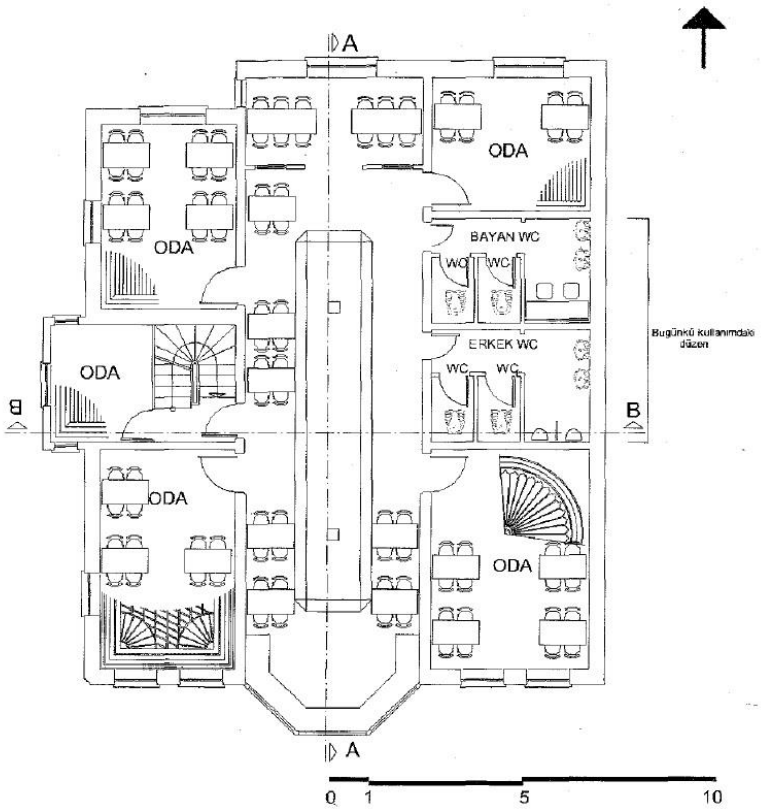
Yapının kuzey ve doğu cepheleri yapılaşmadan dolayı günümüzde sağır kalmıştır(Aygör 2015; Gümüş ve Koçak 2010). Yerinde incelenen yapı şuan harap vaziyette tavanlar çökmek üzere ve bakımsız haldedir. İç mekânlarda da eklemeler ve değişimler yapılmıştır. (Şekil 38,39)

Yapının Genel Süsleme Özellikleri: Arapoğlu Kosti evi cephe ve iç mekân süslemeleriyle Konya'da nadir yapılardan biridir. Yapının en önemli süslemeleri, ilk bakışta dikkat çeken cephe süslemeleridir. Bu süslemeler farklı teknik ve motifler barındırmaktadır. Ahşap cephe çıkması, çıkma altı süslemesi ve payanda süslemeleri ilgi çekicidir. Yapının zemin kat demir giriş kapısı süsleme bakımından oldukça zengindir. Oda kapıları ise sade bırakılmıştır. Bazı oda tavanları alttan çakmalı tavan şeklindedir. Yapıya girişi sağlayan hol tavanı, birinci katta sofa tavanı, birinci katta doğu ve batı yönündeki odaların tavanları oldukça zengin tavan göbeklerine sahiptir.

Şekil 38. Arapoğlu Kosti Evi Güney Cephesi

Kaynak: Yazar (2023)

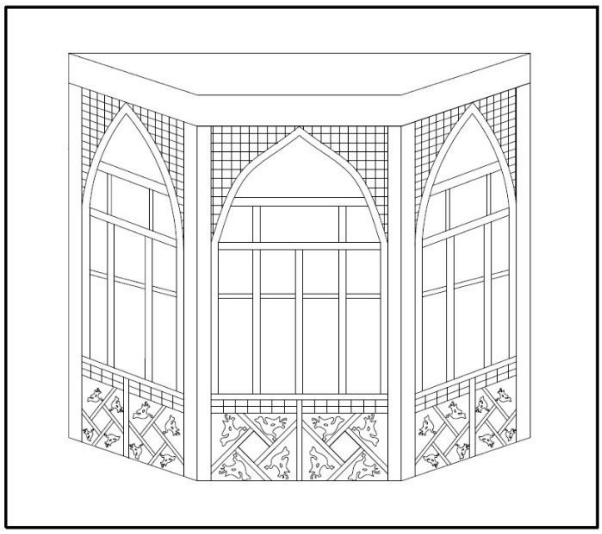
Şekil 39. Arapoğlu Kosti Evi Birinci Kat Planı

Kaynak: Aydın (2006:140)

Şekil 40. Arapoğlu Kosti Evi Cephe Çıkması

Kaynak: E. Zeki TOMAR (2023)

Şekil 41. Arapoğlu Kosti Evi Çıkma Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

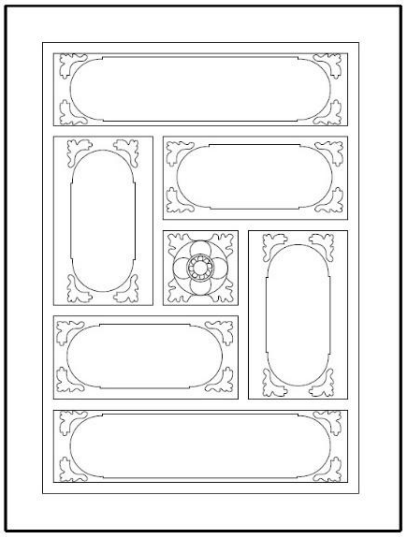
Çıkma Süsleme Tekniği: Arapoğlu Kosti evinin birinci kat çıkması üç köşeli olacak şekilde tasarlanmıştır. Pencere altında stilize edilmiş hayvan ve önemli bazı motifler mevcuttur. Süslemede ahşap çoğunlukla kendi renginde bırakılmıştır. Diğer kalan alanlar da yeşil renge boyanmıştır. Çıkmada kafes oyma (ajur) tekniği uygulanmıştır. (Şekil 40,41)

Kompozisyon: Çıkmaların pencere altında yoğun süsleme mevcuttur. Bu süslemeler iki eşit kare pano parçasından oluşmaktadır ve birbirinin aynısıdır. Panonun merkezinde kareden çıkan dört kol, dörtgen bir çarkıfelek motifi oluşturmaktadır. Bu kolların içinde kuş figürleri mevcuttur. Bu panonun üstünde on dört adet küçük kare pencereler bulunmaktadır. Pencere üstünde de kafes tasarımla tezyinat tamamlanmıştır. (Şekil 40,41)

Şekil 42. Arapoğlu Kosti Evi Çıkma Altı Süslemesi

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 43. Arapoğlu Kosti Evi Çıkma Altı Süsleme Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

Çıkma Altı Süsleme Tekniği: Süslemede ahşap rengi ve yeşil olmak üzere iki renk mevcuttur. Süslemelerde derin oyma tekniği uygulanmıştır. (Şekil 42,43)

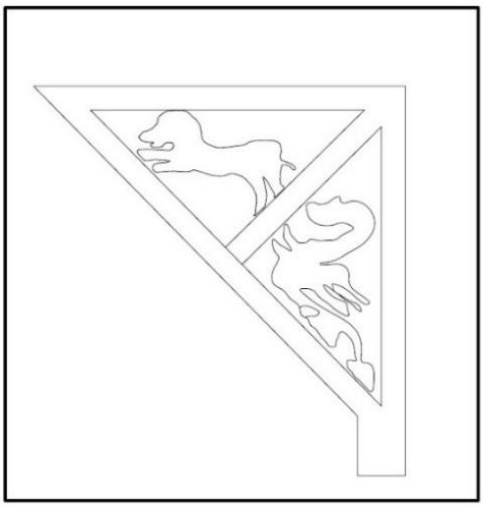
Kompozisyon: Dikdörtgen pano, yeşil ahşap silmelerle bölünerek parçalara ayrılmıştır. Bu parçalar birleşerek kompozisyon oluşturulmaktadır. Merkezde kare pano ve bu panonun içinde göbek olarak kullanılan hatai, çevresinde de yaprak motifi bulunmaktadır. Merkezdeki kare panoyu dört adet dikdörtgen pano çevrelemektedir.

Bu dikdörtgen panoların içinde oval formda geometrik kompozisyon çevresinde yaprak motifleri bulunmaktadır. En dış iki dikdörtgen panolarda aynı kompozisyona sahiptir. Tümüyle bakıldığında kapalı kompozisyon örneğidir. (Şekil 42,43)

Şekil 44. Arapoğlu Kosti Payanda Süslemesi

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 45. Arapoğlu Kosti Evi Payanda Süsleme Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

Payanda Arası Süsleme Tekniği: Çıkmayı destekleyen payandaların arasındaki motifler de kafes oyma(ajur) tekniği uygulanarak ahşap kendi rengi bırakılmıştır. (Şekil 44,45)

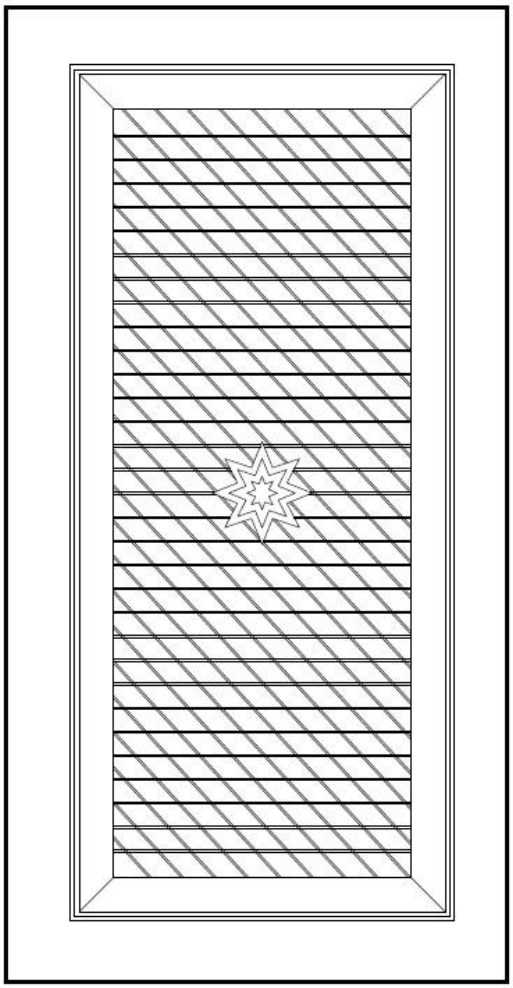
Kompozisyon: Payandaların köşe merkezinden dikme indirilerek ikiye ayrılmıştır. Bu ayrımların bir tarafında kurt bir tarafında ejderha motifleri bulunmaktadır. Bu motiflerin kökeni Mezopotamya'ya ve Asya'ya dayanmaktadır. Masalsı ve destansı karakterler olduğu için olağandışı anlamlar yüklenmektedir.

Ortaya çıktığı bölgelerde iyi veya kötü anlamlara gelebilmektedir. Bazı yerlerde bolluk, bereket, özgürlük gibi anlamlara gelirken bazı bölgelerde kötülüğü ve uğursuzluğu simgelemektedir (Alantar 2007). (Şekil 44,45)

Şekil 46. Arapoğlu Kosti Evi Giriş Holü Tavan Süslemesi

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 47. Arapoğlu Kosti Evi Tavan Süslemesi Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

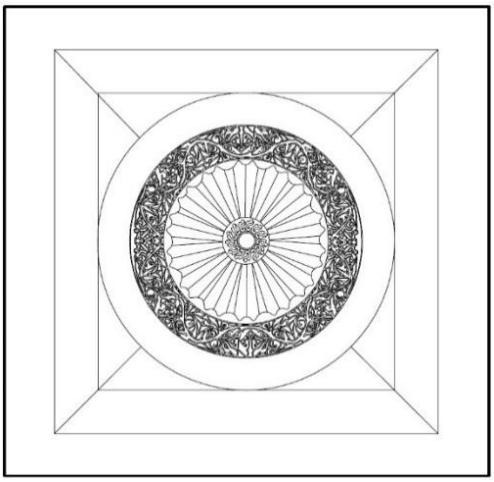
Malzeme ve Teknik: Yapıya girişi sağlayan geçiş holünün tavan ve tavan göbeği ahşap malzemeli olup, tavan zemini koyu kahve, tavan göbeği ise altın renginde boyayla boyanmıştır. Teknik olarak tavan çıtakari tekniğinde yapılmıştır. (Şekil 46,47)

Kompozisyon: Tavan zemininde düz çıtalarla baklava dilimi oluşturulmuştur. Tavan göbeğinde sekiz kollu yıldızdan gelişen sonsuzluk prensibinde yapılmış geometrik bir motif elde edilmiştir. Bu motif çıtalı tavan ortasına çakılarak kapalı kompozisyon tamamlanmıştır. Tavan kenarlarında pervazlar kademelendirilerek hareket sağlanması amaçlanmıştır. (Şekil 46,47)

Şekil 48. Arapoğlu Kosti Birinci Kat Sofa Tavan Göbeği

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 49. Arapoğlu Kosti Birinci Kat Sofa Tavan Göbeği Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

Malzeme ve Teknik: Birinci kat sofa yuvarlak tavan göbeğinin malzemesi ahşaptır. Boyanarak ahşap koruyucu sürülmüştür. Teknik olarak derin oyma ve kafes oyma(ajur) tekniği bir arada kullanılmıştır. (Şekil 48,49)

Kompozisyon: Motiflerin yerleştirildiği üç dairesel bordür ve en dışta kare bordür ile kapalı kompozisyon tamamlanmıştır. Göbeğin merkezinde bulunan şemse motifi, S kıvrımları, kıvrılmış dal ve yapraklardan oluşan barok karakterli bitkisel bordür ile çevrelenmiştir. En dıştaki dairesel bordürün içi boş bırakılmıştır. Kare bordür ile çevrelenen yuvarlak formlu tavan göbeğinin dört köşesinde üçgen köşebentler mevcuttur. (Şekil 48,49)

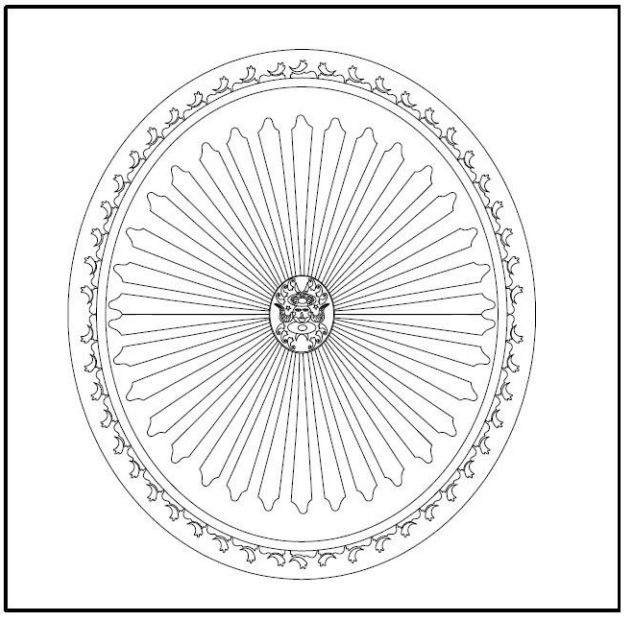
Şekil 50. Arapoğlu Kosti Birinci Kat Doğu Cephe Odası Tavan Göbeği

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 51. Arapoğlu Kosti Birinci Kat Doğu Cephe Odası Tavan Göbeği Detay

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 52. Arapoğlu Kosti Birinci Kat Doğu Cephe Odası Tavan Göbeği Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 53. Arapoğlu Kosti Birinci Kat Doğu Cephe Odası Tavan Göbeği Detay Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

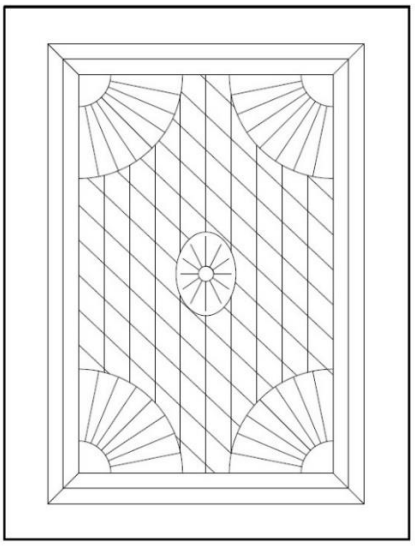
Malzeme ve Teknik: Tavan ve elips formdaki tavan göbeği ahşap malzemeli olup, tavan zemini beyaz tavan göbeği ise yeşil ve kahverengi renginde boyanmıştır. Teknik olarak derin oyma tekniği kullanılmıştır. (Şekil 50,51,52,53)

Kompozisyon: Elips formdaki tavan göbeğinin merkezinde figürlü motiflere yer verilmiştir. İncelemeler sırasında bu süslemelerin Ayasofya Müzesindeki 'Serafim Melekleri'nin formsal olarak taklidi olduğu görülmektedir (Toker 2018). Bu da Hristiyan bir aile olan Kostilerin dinlerine bağlılığını ifade edebilmektedir. Form olarak benzer olsa da tavan göbeğinin merkezindeki süslemelerde balık pulu, dalga ve yıldız motiflerinin işlendiğini görmekteyiz. Bu motiflerden sonra 48 adet ışınsal kollar, dairesel yeşil bordür ve en dışta da kahverengi bordürün ve içinde yaprak motiflerinin olduğu bitkisel süsleme ile kapalı kompozisyon tamamlanmıştır. (Şekil 50,51,52,53)

Şekil 54. Arapoğlu Kosti Birinci Kat Batı Cephe Odası Tavan Göbeği

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 55. Arapoğlu Kosti Birinci Kat Batı Cephe Odası Tavan Göbeği Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

Malzeme ve Teknik: Tavan ve tavan göbeği ahşap malzemeli olup, tavan zemini ve göbeği kahverengi, köşebentler yeşil ve kenar pervazlar altın sarısı renkte boyanmıştır. Teknik olarak tavanda çıtakari tekniği kullanılmıştır. (Şekil 54,55)

Kompozisyon: Tavan zemini düz çıtalarla baklava dilimi oluşturularak, tavan göbeğinde kıvrık dallar merkezden dışarı taşarak elips formlu göbeğe oturtturulmuştur. Köşe bentlerde ahşap çıtalardan oluşturulmuş sekiz kollu çeyrek daire motifine yer verilerek kapalı kompozisyon oluşturulmuştur. (Şekil 54,55)

5.4. Hasip Efendi Bin Hamza Dede Evi(Hasip Dede Evi)

Katalog No: 4

Şekil: 56,57,58,59,60,61

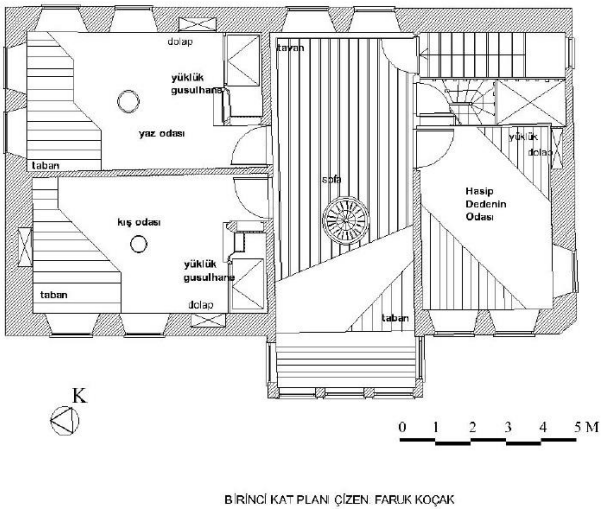
Yapının Genel Tanımı: 19. yüzyıl sonlarında yapılmış olan yapı, Selçuklu ilçesi, Ferhuniye mahallesi, Başarabey sokak, No: 9'da Tacül Vezir Türbesinin güney doğusunda, Hacı Veyiszade Cami doğusunda yer almaktadır. Büyükşehir Belediyesi tarafından satın alınarak Konya Bosna Hersek Fahri Konsolosluğu olarak kullanılmaktadır. Yapı müştemilatları, bahçe, havuz ve hayat ile tam bir geleneksel Konya evi yapısındadır. Günümüzde tramvay çalışmalarından olayı bahçenin bir kısmı ve müştemilatlar yok olmuştur. Geriye sadece giriş kapısı, havuz ve ana yapı kalmıştır (Aygör 2015). (Şekil 56,57)

Yapının Genel Süsleme Özellikleri: Yapıda özenli ahşap işçiliği mevcuttur. Ahşap işçiliği iç mekânda çiçekliklerde, aynalıklarda ve tavan göbeği bulunmaktadır.

Şekil 56. Hasip Dede Evi

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 57. Hasip Dede Evi Birinci Kat Planı

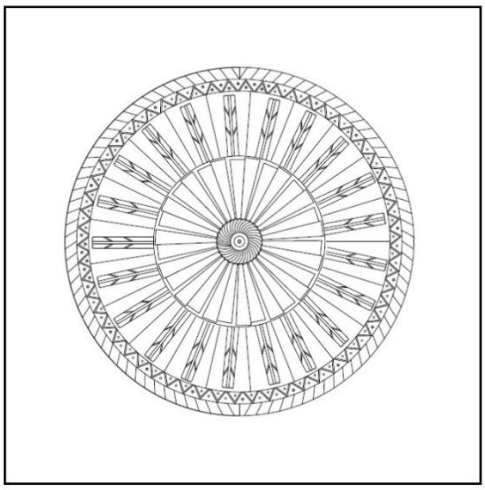
Kaynak: Aygör (2015:476)

(Çizen: Faruk KOÇAK)

Şekil 58. Hasip Dede Evi Birinci Kat Tavan Göbeği

Kaynak: Yazar (2023)

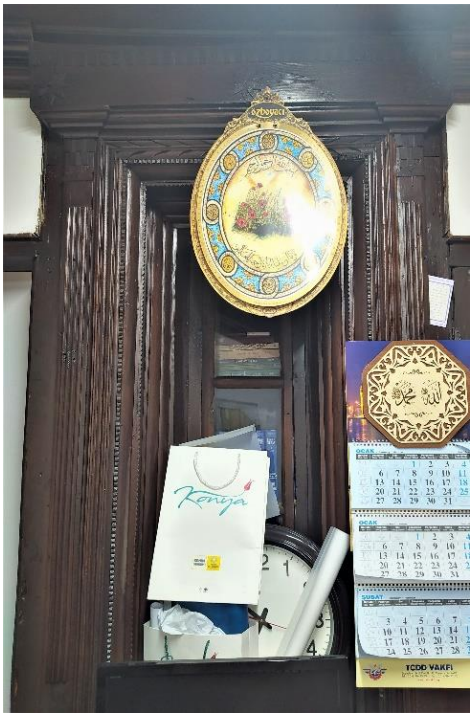

Şekil 59. Hasip Dede Evi Birinci Kat Tavan Göbeği Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

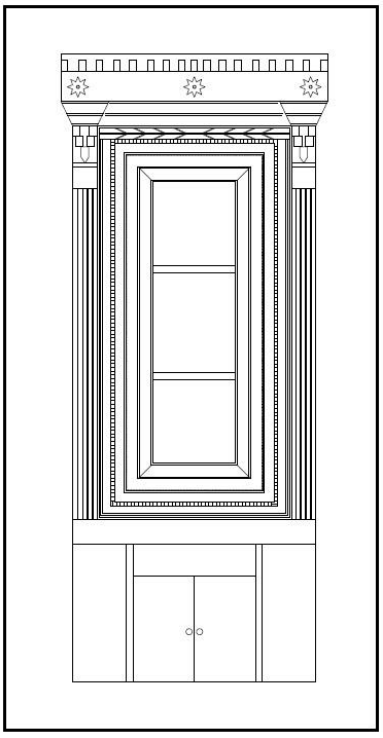
Malzeme ve Süsleme Tekniği: Yuvarlak tavan göbeğinin malzemesi ahşaptır. Boyanarak ahşap koruyucu sürülmüştür. Süslemede derin oyma tekniği kullanılmıştır. (Şekil 58,59)

Kompozisyon: Birinci kat sofa tavanının merkezindeki dairesel çarkıfeleğe oturtulmuş şemse motiften ışınsal biçimde yayılan balıksırtı motifleri görülmektedir. Zigzag motifli dairesel bordürle ve en dışta geometrik dilimli bordürle kapalı kompozisyon tamamlanmıştır. (Şekil 58,59)

Şekil 60. Hasip Dede Evi Aynalık

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 61. Hasip Dede Evi Aynalık Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

Malzeme ve Süsleme Tekniği: Aynalık ahşap malzemeden yapılmış ve ahşap koruyucu sürülerek kendi renginde bırakılmıştır. Tüm elemanlar derin oyma tekniğinde yapılmıştır. (Şekil 60,61)

Kompozisyon: Aynalık çok daha detaylı süslemelere sahiptir. Alt kısımda iki kapaklı bir dolap bulunurken, üst kısımda aynalık bulunmaktadır. Merkezdeki camlı alan üç bölümden ve tek kanattan oluşmaktadır. Camlı bölümde dışa doğru kademelenen ve genişleyen çerçeveler elde edilmiştir. Kademelenen çerçeveler testere dişi motifiyle başlamış, balıksırtı motifli çerçeve ile son bulmuştur. Yanlarında sütun görünümü verilmiş ve silmelerle hareketlendirilmiş dikey elemanlar yer almaktadır. Bu sütunların taç kısmında geometrik kompozisyon oluşturacak sıralanmış üç adet sekiz kollu yıldız motiflerine ve diş kesimi sırasına yer verilmiştir. (Şekil 60,61)

5.5. Karatay Kent Konseyi(Karatay Belediyesi Mevlana Zabıta Merkezi)

Katalog No: 5

Şekil: 62,63,64,65,66,67,68

Yapının Genel Tanımı: Karatay ilçesi, Aziziye mahallesi, Celal sokak No: 26 yer alan yapı, 20. yüzyıl ilk çeyreği olarak tarihlendirilmiştir. (Şekil 62) Konut olarak yapılan ve kullanılan yapı Büyükşehir belediyesi tarafından restore edilerek kent konseyi haline getirilmiştir. Yapının ismi Erkan Aygör(2015)'ün tezinde Recep Eken evi olarak geçmektedir. Yapının planı ve süslemeleri korunmuştur. Yapı bodrum ile birlikte üç katlıdır. Yapının iki girişi mevcuttur. Ana giriş sokaktan sağlanmaktadır. Diğer bir giriş ise arka hayattan olan giriştir. Araştırmalarda hayatta havuz, müştemilat ve tuvalet bulunduğu tespit edilmiştir. Fakat şuan sadece arka hayatta havuz bulunmaktadır (Aygör 2015; Gümüş ve Koçak 2010). (Şekil 63,64)

Yapının Genel Süsleme Özellikleri: Yapıdaki süslemelerinden birinci katta bulunan tavan göbeği dikkat çekicidir. Sade olan cephede çıkmalarla hareketlilik kazandırılmıştır. Çıkmayı destekleyen eliböğründelerde de ahşap işçiliği görülmektedir. Yapıya girişteki kapılarda da ahşap işçiliği vardır.

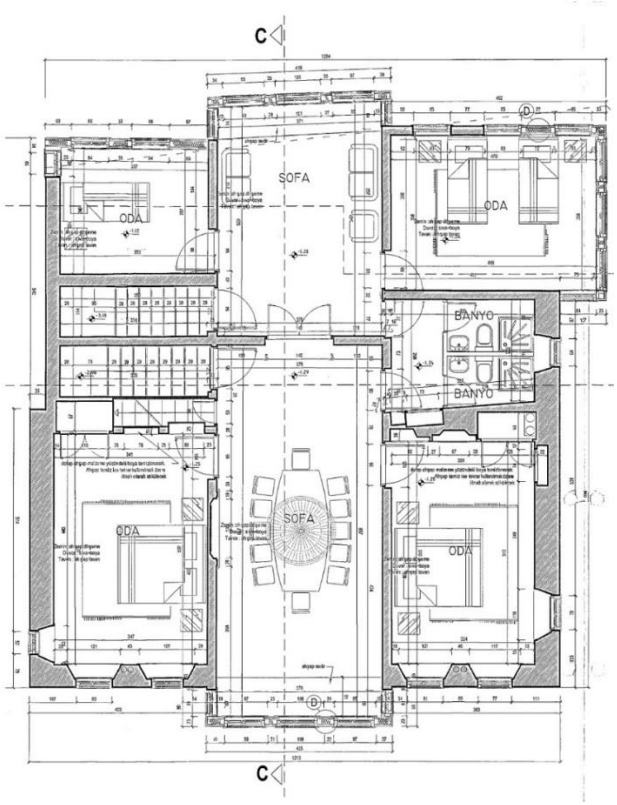
Şekil 62. Karatay Kent Konseyi (Restorasyon Öncesi)

Kaynak: KKVKBKM

Şekil 63. Karatay Kent Konseyi

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 64. Karatay Kent Konseyi Birinci Kat Planı

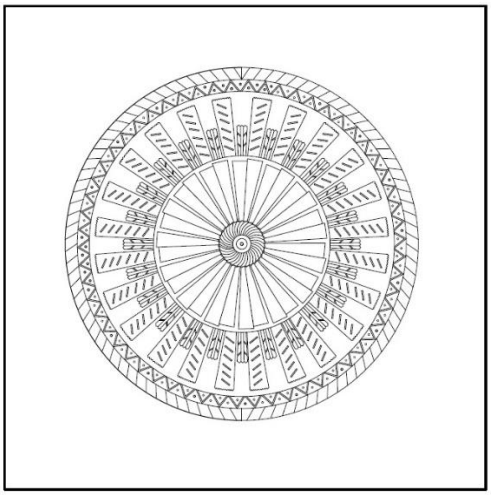
Kaynak: Konya Karatay Belediye Başkanlığı (2021)

(Çizen: M. Argun KOCADAĞİSTAN)

Şekil 65. Karatay Kent Konseyi Birinci Kat Sofa Tavan Göbeği

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 66. Karatay Kent Konseyi Birinci Kat Sofa Tavan Göbeği Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

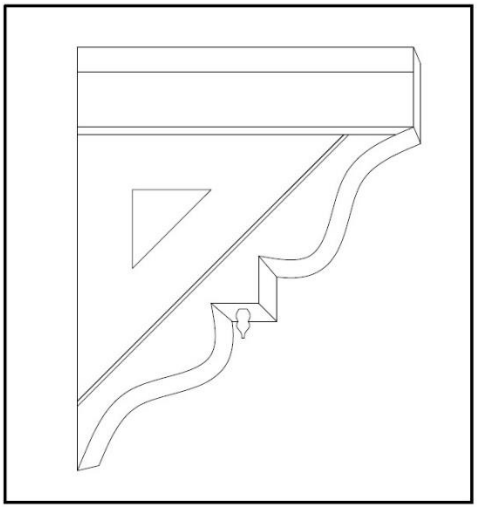
Malzeme ve Süsleme Tekniği: Birinci kat sofa yuvarlak taban göbeği ahşap malzemeleridir. Mavi, beyaz ve bordo renkleri kullanılmıştır. Süslemede derin oyma tekniği uygulanmıştır. (Şekil 65,66)

Kompozisyon: Merkezdeki çarkıfelek şemse motifine oturtulmuştur. Şemse motifinin çevresinde küçüklü - büyüklü ışınsal kollar olarak sıralanmış dış bölümde bulunan balıksırtı motifi bulunmaktadır. Kompozisyon dıştan zigzag motifli bordürle çevrelenmiş, en son dilimli bordürle kapalı kompozisyon sonlandırılmıştır. (Şekil 65,66)

Şekil 67. Karatay Kent Konseyi Payanda

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 68. Karatay Kent Konseyi Payanda Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

Malzeme ve Süsleme Tekniği: Çıkmayı destekleyen eliböğründelerde derin oyma tekniği uygulanmıştır. (Şekil 67,68)

Kompozisyon: Eliböğründenin dış yüzeyine "S" kıvrımlı bir form verilmiştir. Bu Formun iç yüzeyi hareketlendirilmiştir. Merkezdeki üçgen şeklin dışında silmelerle kademeler sağlanmaktadır. (Şekil 67,68)

5.6. Konya Olgunlaşma Enstitüsü (Kız Ortaokulu)

Katalog No: 6

Şekil: 69,70,71,72,73,74,75

Yapının Genel Tanımı: Konya Olgunlaştırma Enstitüsü eski adıyla "Kız Ortaokulu" dönemin bilinen zengin gayrimüslim buğday tüccarı Yusuf Şar tarafından 1910 yılında yaptırılmıştır. Meram ilçesi, Abdülaziz mahallesi, Atatürk caddesi No:2'de yer almaktadır. Kurtuluş savaşından önce ev olarak kullanılan yapı sonradan 1914'te Fransız Konsolosluğu, savaş dönemi içinde askerî hastane olarak kullanılmıştır. 1942 yılından sonra askeri komutanlık binası olarak hizmet vermiştir. 1947'de menzil müfettişliği, 1959-1965 yılları arasında Kız Lisesi, 1965 yılından sonra da Kız Ortaokulu olarak kullanılmıştır. (Şekil 69)

Günümüzde Olgunlaştırma Enstitüsü olarak hizmet vermektedir. İkiz konut tarzında inşa ettirilen bina birçok farklı amaçla kullanılmıştır. Kâgir olarak inşa edilen yapı, ahşap tabliyelidir. Yapı bodrumla birlikte dört katlı olarak inşa edilmiştir (Cumhur 2009; Gümüş ve Koçak 2010; Orak 2013). Günümüzde ayırıcı perde duvar yıkılarak ikiz ev birleştirilerek kullanılmaktadır. Plan şeması üç katta da kendini tekrar etmektedir. Yapının planı hareketlidir ve çıkmalar mevcuttur. Yapı sağlam durumdadır fakat sürekli ve değişik fonksiyonlarda kullanımda olduğu için ekleme-çıkarma sonucu plan şeması değişmiş, özgün değeri kaybolmuştur. (Şekil 70,71)

Yapının Genel Süsleme Özellikleri: Yapının en önemli yerlerinden biri ahşap tezyinatlı balkon bölümleridir. Doğu ve batı yönündeki ahşap balkon süsleme detayları oldukça göz alıcıdır. Ayrıca iç sofalarda tavan göbekleri mevcuttur. Diğer bir dikkat çekici nokta ise yapının soğan kubbeleridir. Soğan kubbeler yapıda cepheye anlam katmakta ve süsleme olarak farklılaştırmaktadır.

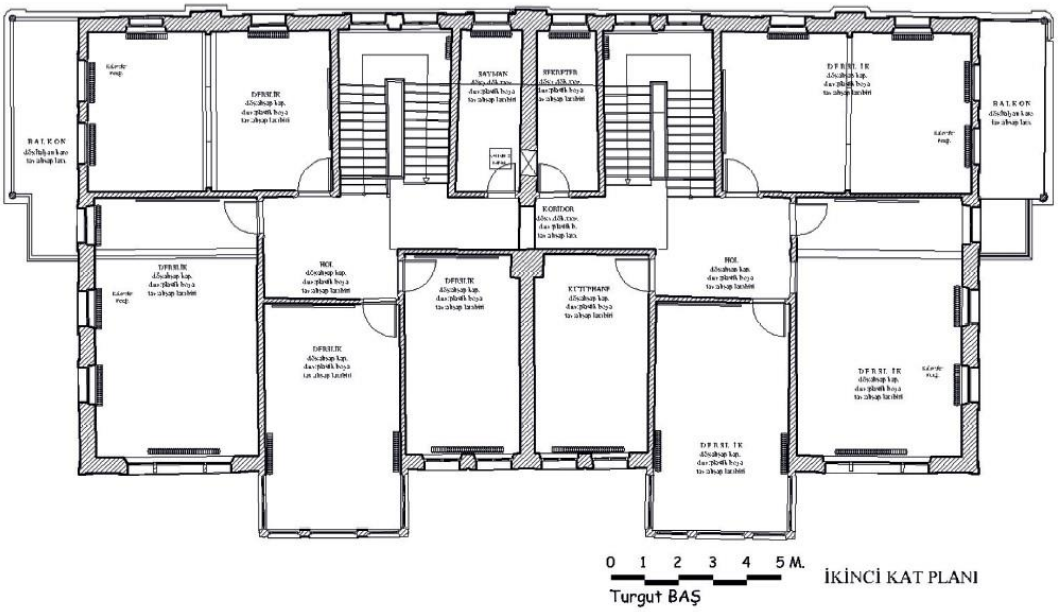
Şekil 69. Konya Olgunlaştırma Enstitüsü(Eski)

Kaynak: KKVKBKM (2010)

Şekil 70. Konya Olgunlaştırma Enstitüsü

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 71. Konya Olgunlaştırma Enstitüsü İkinci Kat Planı

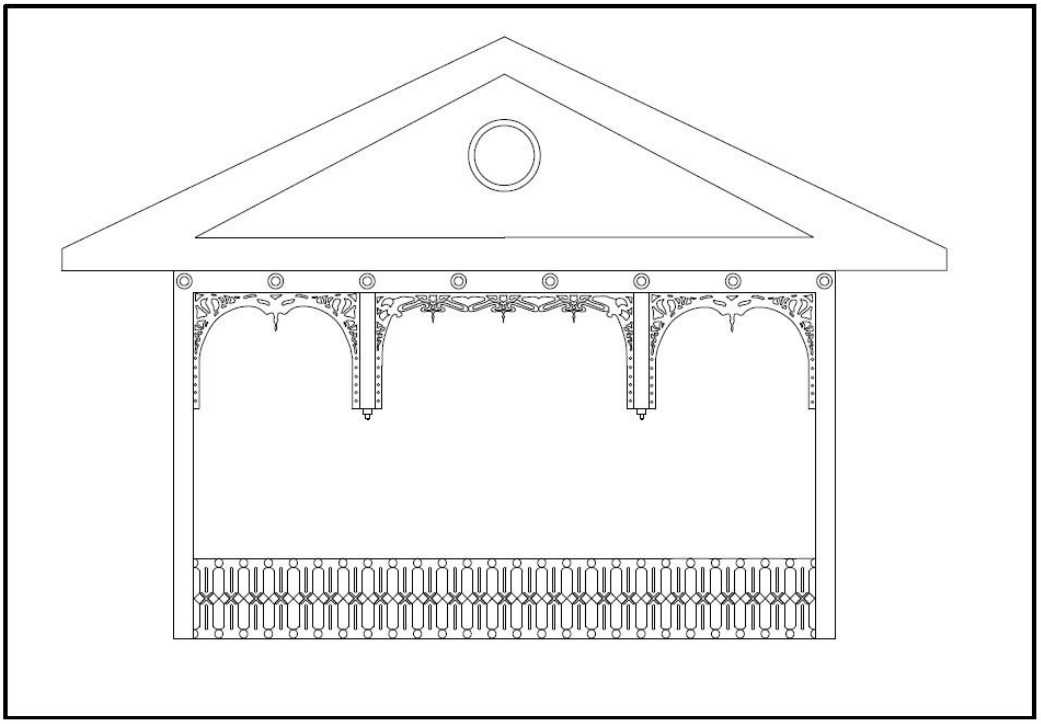
Kaynak: Konya İl Merkezi Taşınmaz Kültür Ve Tabiat Varlıkları Envanteri (2010:506)

(Çizen: Turgut BAŞ)

Şekil 72. Konya Olgunlaştırma Enstitüsü Ahşap Balkon

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 73. Konya Olgunlaştırma Enstitüsü Ahşap Balkon Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

Malzeme ve Süsleme Tekniği: Doğu ve batı yönündeki ahşap balkon süsleme detayları Konya'daki nadir süslemelerden biridir. Süslemelerde ahşap malzemeye ahşap koruyucu sürülerek tabii rengi bırakılmıştır. Balkon bölümü incelenmek üzere iki gruba ayrılacaktır. Bu grupların tümü kafes oyma (ajur) tekniğinde yapılmıştır. (Şekil 72,73)

İncelenecek olan bölümler şu şekildedir;

- Balkon Alt Korkuluk Kompozisyon
- Balkon Üst Korkuluk Kompozisyon

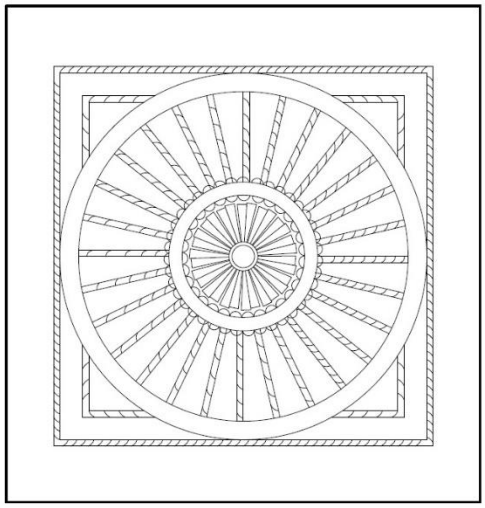
Balkon Alt Korkuluk Kompozisyonu: Avrupa mimarisinin etkilerinin göze çarptığı balkonun alt korkuluk kompozisyonu yirmi beş adet dikey ahşap levhadan oluşmaktadır. Bu levhaların merkezinde X motifi bulunmakta ve bu motiften aşağı ve yukarıya uzanan dikey, uçları yuvarlak geometrik motif kullanılmaktadır. Levhaların birleştiği yerlerde de dikey ve uçlarında daire bulunan geometrik motifler oluşmuştur. (Şekil 72,73)

Balkon Üst Korkuluk Kompozisyonu: Üst korkuluğun taç bölümünde belli aralıklarla kabartmalı daireler kullanılmıştır. Ana kompozisyonu çıkmanın üç tarafını da çevrelemektedir. Üst korkuluktan belli, aralıklarla belli ölçülerde dikmeler sarkıtılmıştır. İki dikme arasını kaplayan kompozisyonda bitkisel motif olan sarma rumi motifi ve barok karakterli süslemeler uygulanmıştır. Üçgen çatı alınlığı da Neoklasik bir üsluba sahiptir. (Şekil 72,73)

Şekil 74. Konya Olgunlaştırma Enstitüsü Tavan Göbeği

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 75. Konya Olgunlaştırma Enstitüsü Tavan Göbeği Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

Kompozisyon: Tavan göbeği ahşap malzemeli olup ahşap koruyucu sürülerek kendi renginde bırakılmıştır. Tavanda çıtakari ve derin oyma tekniği bir arada kullanılmıştır. (Şekil 74,75)

Malzeme ve Süsleme Tekniği: Merkezdeki şemse motifi testere dişli ince dairesel çerçeve ile sınırlandırılmıştır. Işınsal olarak yayılan sarmal çıtalar ile oluşmuş bu kompozisyon en dışta paralel iki sarmal motifle kare çerçeve içine alınarak tamamlanmıştır. (Şekil 74,75)

5.7. Koyunoğlu Evi (Müzesi)

Katalog No:7

Şekil: 76,77,78,79,80,81,82,83,84,85,86,87,88

Yapının Genel Tanımı: Karatay ilçesi, Kerimdede Çeşme mahallesi, Kerimler caddesinde yer alan yapı 1912 yılında inşa edilmiştir. Ahmet Rasih İzzet'in doğup büyüyüp vefat ettiği evdir. Ev klasik Konya evi mimarisine göre yapılmıştır. Ahmet Rasih İzzet'in vasiyeti üzerine Büyükşehir Belediyesi tarafından topladığı tarihi eserler ve evi müze olarak sergilenmektir. Yapı iki katlıdır. Üst kattaki çıkma altından giriş yapılır. İç sofalı (karnıyarık) bir plan göstermektedir. Zemin kat sofanın sağında izbe(kiler) solunda ise kış odası bulunur. İkinci kat sofanın doğu ve batısında birer oda bulunur. 19. yüzyıl konya sivil mimarisine örnek bir binadır.(Gümüş ve Koçak 2010) (Şekil 76)

Yapının Genel Süsleme Özellikleri: Cephe süslemeleri sade tutulmuş olsa da iç mekân ahşap süslemeleri kendilerini belli etmektedir. Özellikle giriş kapısı, ağzıaçıklar, dolap kapakları ve aynalık gibi elemanlarda titizlikle işlenmiş, farklı ahşap süsleme ve teknikleri görülmektedir. Koyunoğlu evi kapısı ve evde bulunan birçok eşya gibi aynalıklarda toplama olup, başka binalardan getirtilmiştir.

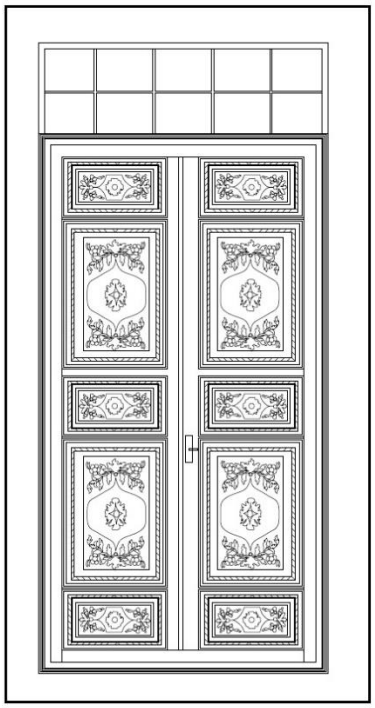
Şekil 76. Koyunoğlu Evi

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 77. Koyunoğlu Evi Kapısı

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 78. Koyunoğlu Evi Kapısı Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

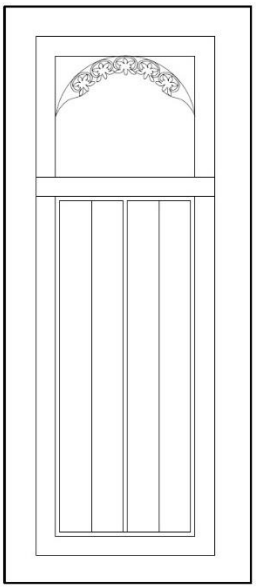
Malzeme ve Süsleme Tekniği: Kapı kanadının malzemesi ahşaptır. Ahşap koruyucu sürülerek tabi renginde bırakılmıştır. Süsleme tekniği olarak derin oyma tekniği kullanılmıştır. (Şekil 77,78)

Kompozisyon: Koyunoğlu evinin kapı kanatlarında oyma tekniğinde süsleme göze çarpmaktadır. Kapı kanatları beş bölüme ayrılmaktadır. Her iki küçük dikdörtgen panonun içinde büyük kare pano yerleştirilmiştir. Büyük kare panoların merkezindeki elips şemse motifin uçlarına salbekler yerleştirilmiştir. Şemsenin içine yaprak ve dalların yıldız birlikte kullanıldığı bitkisel motifler yerleştirilmiştir. Şemsenin uçlarında bulunan salbeklerden sanki süzülerek dağılan kıvırılmış dal ve hatai motifleri görülmektedir. Bitkisel motifli tabla, testere dişli bordür ile çevrelenmiştir. En dış bölümde ise silmelerle hareket kazandırılmıştır. Küçük dikdörtgen panolarda, merkezdeki dört köşeli yamuk şemse motifi içinde göbek olarak kullanılan stilize edilmiş çiçek motifi bulunmaktadır. Bu şemse motifinin de uçlarında bulunan salbeklerden sanki süzülerek dağılan kıvırılmış dal motifi görülmektedir. Aynı şekilde bitkisel motifli tabla, testere dişli bordür ile çevrelenmiştir. En dış bölümde ise silmelerle hareket kazandırılmıştır. (Şekil 77,78)

Şekil 79. Koyunoğlu Evi Mabeyin Dolap Üzeri Ağzıaçık

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 80. Koyunoğlu Evi Mabeyin Dolap Üzeri Ağzıaçık Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

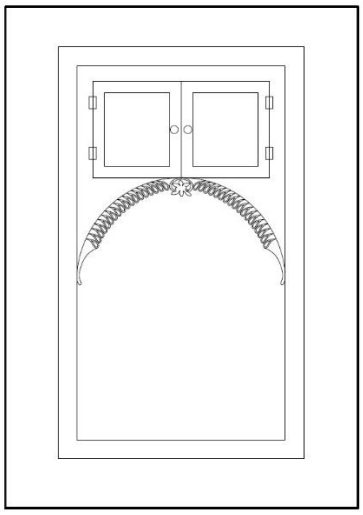
Malzeme ve Süsleme Tekniği: Mabeyinde bulunan dolap üzeri ağzıaçık ahşap malzemeden yapılmış ve ahşap koruyucu sürülerek kendi renginde bırakılmıştır. Süslemede ajur tekniği kullanılmıştır. (Şekil 79,80)

Kompozisyon: Mabeyinde bulunan dolabın alt kısmı iki kapaklıdır ve herhangi bir süsleme görülmemektedir. Ağzıaçık bölümü ise kemerlidir ve kemerde lotus-palmet kullanılarak bitkisel kompozisyon uygulanmıştır. (Şekil 79,80)

Şekil 81. Koyunoğlu Evi Zemin Kat Kış Odası Sandıklık

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 82. Koyunoğlu Evi Zemin Kat Kış Odası Sandıklık Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

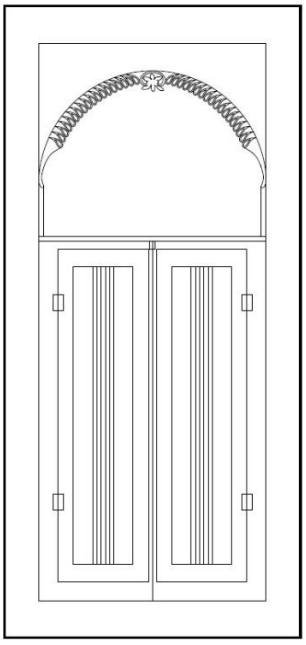
Malzeme ve Süsleme Tekniği: Zemin kat oda da bulunan sandıklık ahşap malzemeden yapılmış ve ahşap koruyucu sürülerek kendi renginde bırakılmıştır. Süslemede ajur tekniği kullanılmıştır. (Şekil 81,82)

Kompozisyon: Sandıklığın “C” kıvrımlı kemerinin merkezinde lotus-palmet motifi bulunmaktadır. Bu motifin iki yanında yaparak motifleri ajur tekniğinde işlenerek kompozisyon elde edilmiştir. Sandıklığın üst kısmı aynalı bir dolap şeklinde yapılmıştır. (Şekil 81,82)

Şekil 83. Koyunoğlu Evi Birinci Kat Doğu Cephe Oda Dolap Üzeri Ağzıaçık

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 84. Koyunoğlu Evi Birinci Kat Doğu Cephe Oda Dolap Üzeri Ağzıaçık Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

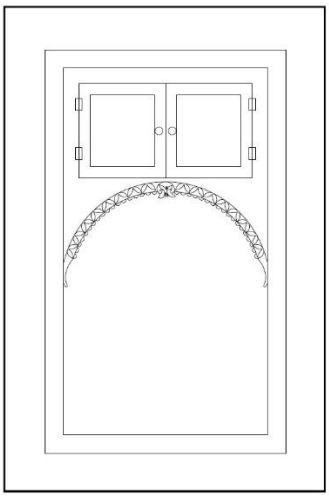
Malzeme ve Süsleme Tekniği: Birinci kat doğu cephedeki odada bulunan gömme dolap üzeri ağzıaçık ahşap malzemeden yapılmış ve ahşap koruyucu sürülerek kendi renginde bırakılmıştır. Süslemede ajur tekniği kullanılmıştır. (Şekil 83,84)

Kompozisyon: Bazı gömme dolapların ağzı açık bölümleri bulunmaktadır. Alt bölümdeki dolabın merkezindeki dikdörtgen panoya silmelerle hareket sağlanmıştır. Üst kısmındaki ağzı açık bölümünde ise kemer kısmına merkezde lotus-palmet etrafında yaprak motifli bordür uygulanmıştır. (Şekil 83,84)

Şekil 85. Koyunoğlu Evi Birinci Kat Batı Cephe Oda Sandıklık

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 86. Koyunoğlu Evi Birinci Kat Batı Cephe Oda Sandıklık Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

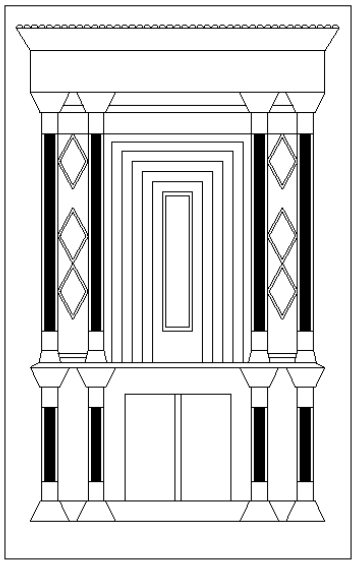
Malzeme ve Süsleme Tekniği: Birinci kat Batı cephedeki odada bulunan sandıklık ahşap malzemeden yapılmış ve ahşap koruyucu sürülerek kendi renginde bırakılmıştır. Süslemede ajur tekniği kullanılmıştır. (Şekil 85,86)

Kompozisyon: Sandıklığın kemer kısmına merkezde lotus-palmet motifi etrafında yaprak motifleri en dışına ise testere diş motifi uygulanmıştır. Sandıklığın üst bölümünde ise cam kapaklı dolap bulunmaktadır. (Şekil 85,86)

Şekil 87. Koyunoğlu Evi Birinci Kat Sofa Aynalık

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 88. Koyunoğlu Evi Birinci Kat Sofa Aynalık Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

Malzeme ve Süsleme Tekniği: Birinci kat sofada bulunan aynalıklar ahşap malzemeden yapılmış ve ahşap koruyucu sürülerek kendi renginde bırakılmıştır. Süslemede derin oyma tekniği kullanılmıştır. (Şekil 87,88)

Kompozisyon: Birinci kat sofada karşılıklı simetrik iki adet aynalık bulunmaktadır. Alt kısmında iki kapaklı dolap bulunmaktadır. Aynalığın merkezinde dikdörtgen formda bir ayna bulunmaktadır. Aynın bulunduğu çerçeve dışa doğru genişleyip kademe yaparak birden çok çerçeve oluşturulmuştur. Kenarlarda sütun benzeri dikey elemanlar üstünde baklava dilimli motifler bulunmaktadır. Bu motiflerin çevresi silmelerle hareketlendirilmiştir. (Şekil 87,88)

5.8. Köprübaşı Zabıta Karakolu

Katalog No: 8

Şekil: 89,90,91,92,93,94,95,96,97,98,99,100

Yapının Genel Tanımı: 20. yüzyılın başlarında tarihlendirilen yapı, Karatay ilçesi, Nakipoğlu mahallesi, Köprübaşı caddesi No:57'de yer almaktadır. 1928 yılında konut olarak sonradan karakol binası olarak kullanılmıştır.

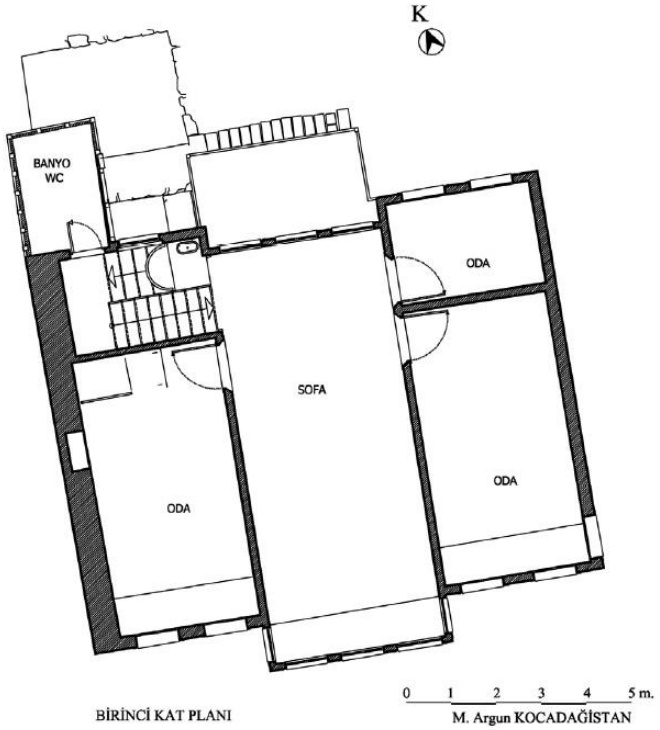
Günümüzde yapı Karatay Belediyesi tarafından satın alınarak restorasyon edilmiştir. Zabıta Karakolu olarak hizmet veren yapının zemin katına ek olarak iki dükkân açılmıştır fakat restorasyon sonrasında dükkanlar kaldırılmıştır. Yapının arkasında hayatı bulunmaktadır. Restorasyon sırasında hayatın, günümüz koşullarına uygun olarak yapılmıştır. Konut bodrum kat ile birlikte üç katlıdır. İki girişi olan yapının ana girişi güneyde bulunup direk sokağa açılırken, ikinci giriş kuzeyde olup hayata açılmaktadır. Bodrum kata içeride bulunan ahşap merdivenle ulaşılır. Bu katta wc, abdesthane ve hayata çıkış kapısı bulunmaktadır. Yapılan araştırmada hayatın batısı duvarında tuvalet, doğusunda kümes olduğu sonucuna varılmıştır. Fakat yerinde incelemeler sonucunda sadece batı bölümünde bir yapı biriminin kaldığı görülmektedir(Aygör 2015; Gümüş ve Koçak 2010). (Şekil 89,90)

Yapının Genel Süsleme Özellikleri: Yapının ahşap süslemeleri iç mekânda tavan göbekleri ve tavan köşeliklerinde gözlemlenmektedir.

Şekil 89. Köprübaşı Zabıta Karakolu

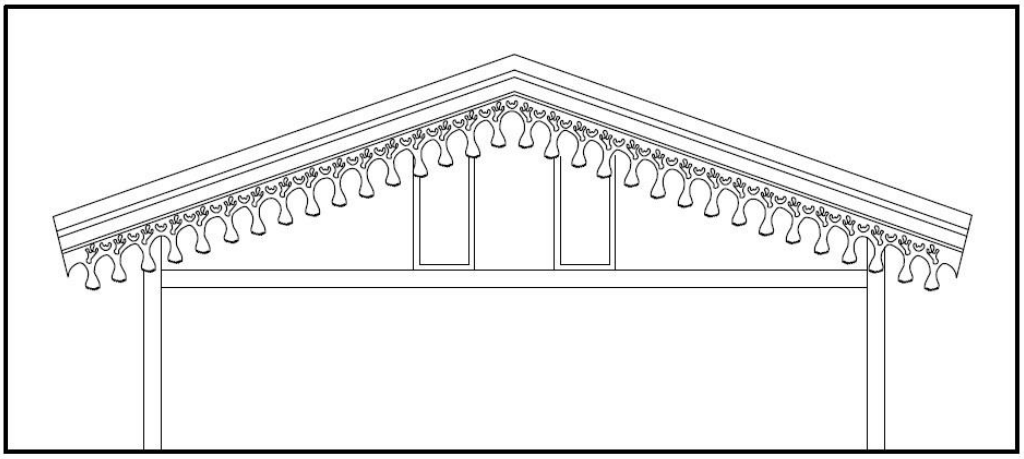
Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 90. Köprübaşı Zabıta Karakolu Birinci Kat Planı

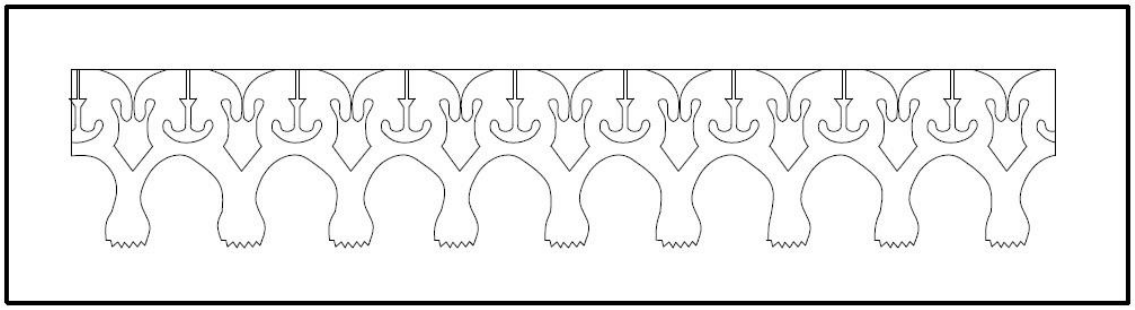
Kaynak: Aygör (2015:499)

(Çizen: M. Argun KOCADAĞİSTAN)

Şekil 91. Köprübaşı Zabıta Karakolu Ahşap Saçak Süslemesi Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 92. Köprübaşı Zabıta Karakolu Ahşap Saçak Süsleme Detay Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

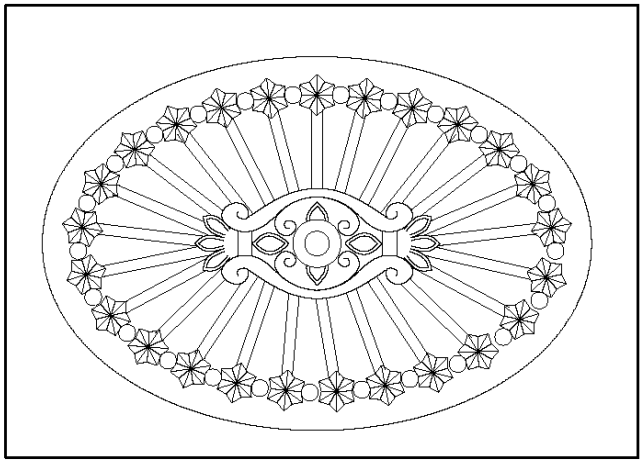
Malzeme ve Süsleme Tekniği: Saçakta bulunan ahşap süslemelere ahşap koruyucu sürülerek kendi renginde bırakılmıştır. Süslemede ajur tekniği kullanılmıştır. (Şekil 91,92)

Kompozisyon: Saçak dizisinde sıralı damla motifi bulunmaktadır. Damla motifinin uç kısımları testere dişleri oluşturacak şekilde ve farklı geometrik motifleler birleştirilerek açık kompozisyon tasarlanmıştır. (Şekil 91,92)

Şekil 93. Köprübaşı Zabıta Karakolu Zemin Kat Sofa Tavan Göbeği

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 94. Köprübaşı Zabıta Karakolu Zemin Kat Sofa Tavan Göbeği Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

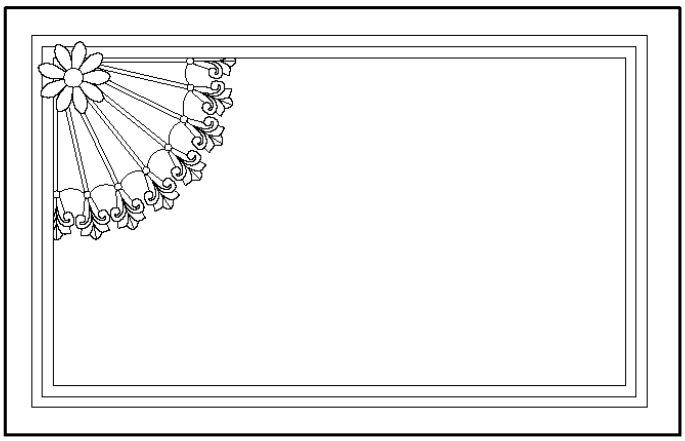
Malzeme ve Süsleme Tekniği: Zemin kat sofa tavan göbeği ahşap malzemeli olup ahşap koruyucu sürülerek kendi renginde bırakılmıştır. Tavanda derin oyma tekniği kullanılmıştır. (Şekil 93,94)

Kompozisyon: Merkezdeki stilize çiçek motifli bitkisel süsleme kolları ışınsal olarak dağılan şemse motifine oturtulmuştur. Şemse motifinin ışınsal uçlarına stilize çiçek motifi konulmuş ve dairesel bordürle kapalı kompozisyon tamamlanmıştır. (Şekil 93,94)

Şekil 95. Köprübaşı Zabıta Karakolu Zemin kat Sofa Köşebenti

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 96. Köprübaşı Zabıta Karakolu Zemin Kat Sofa Köşebent Çizimi

Kaynak: Yazar (2023)

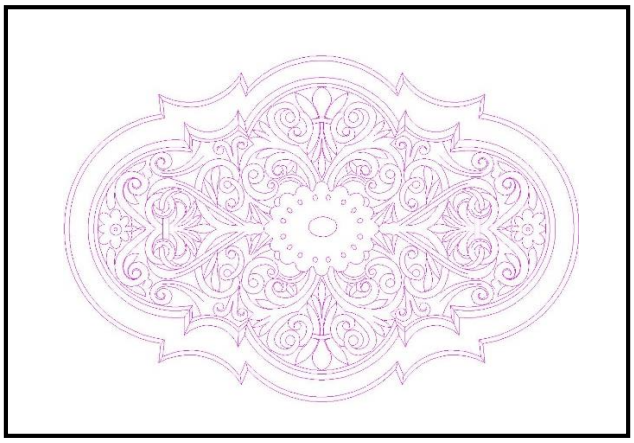
Malzeme ve Süsleme Tekniği: Zemin kat sofa köşebent ahşap malzemeli olup ahşap koruyucu sürülerek kendi renginde bırakılmıştır. Tavanda derin oyma tekniği kullanılmıştır. (Şekil 95,96)

Kompozisyon: Merkezde stilize çiçek motifinden başlayarak ışınsal olarak dağılan çeyrek şemse motifi uçlarında yine stilize çiçek motifi kullanılarak kompozisyon bütünlenmiştir. (Şekil 95,96)

Şekil 97. Köprübaşı Zabıta Karakolu Birinci Kat Sofa Tavan Göbeği

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 98. Köprübaşı Zabıta Karakolu Birinci Kat Sofa Tavan Göbeği Çizimi

Kaynak: Toker (2018:75 Seminer Çalışması)

(Çizen: M. Argun KOCADAĞİSTAN)

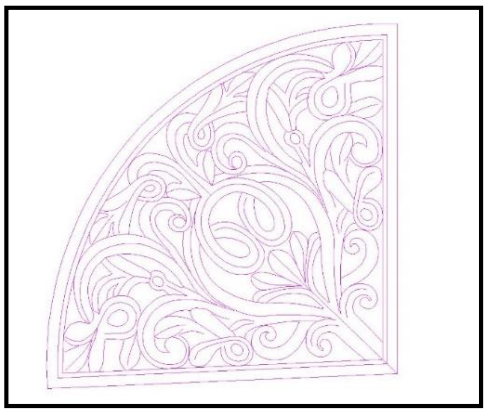
Malzeme ve Süsleme Tekniği: Birinci kat sofa tavan göbeği ahşap malzemeli olup ahşap koruyucu sürülerek kendi renginde bırakılmıştır. Derin oyma ve ajur tekniği bir arada kullanılmıştır. (Şekil 97,98)

Kompozisyon: Birinci kat sofa tavanında bulunan tavan göbeğinin merkezindeki stilize çiçek motifin etrafı yaprak, kıvrılmış dal ve barok karakterli motiflerle doldurulmuştur. (Şekil 97,98)

Şekil 99. Köprübaşı Zabıta Karakolu Birinci Kat Sofa Köşebent

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 100. Köprübaşı Zabıta Karakolu Birinci Kat Sofa Köşebent Çizimi

Kaynak: Toker (2018:76 Seminer Çalışması)

(Çizen: M. Argun KOCADAĞİSTAN)

Malzeme ve Süsleme Tekniği: Birinci kat sofa tavan köşebenti ahşap malzemeli olup ahşap koruyucu sürülerek kendi renginde bırakılmıştır. Derin oyma ve kafes oyma(ajur) tekniği bir arada kullanılmıştır. (Şekil 99,100)

Kompozisyon: Birinci kat sofa tavan köşebenti, tavan motifinin çeyrek dilimli halidir. Yaprak, kıvrılmış dal ve barok karakterli motiflerle doldurulan bitkisel bir kompozisyondur. (Şekil 99,100)

5.9. Muzaffer Ekmekçi Evi (Konya Hayvan Sağlık Şube Müdürlüğü)

Katalog No: 9

Şekil: 101,102,103,104,105

Yapının Genel Tanımı: Yapı Karatay ilçesi, Civar mahallesi, Aslanlı Kışla caddesi No:15'te, şehitliğin karşısında yer almaktadır. Normalde konut olarak planlanan yapı şuan Hayvan Sağlık Şube Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır. Stil olarak 20. yüzyılın ilk çeyreği şeklinde tarihlendirilmektedir. (Şekil 101) Orijinalinde var olan avlu içinde dükkân, depo, wc nin bulunduğu (şuan yok) yapı tam bir geleneksel konya evi iç sofalı(karnıyarık) plan tipindedir. Eskiden tapuda Muzaffer Ekmekçi adına kayıtlı olduğu için o şekilde adlandırılmıştır. Yapı zemin ile birlikte iki katlıdır. Evin yapım malzemesinde kerpiç, taş, ahşap birlikte kullanılmıştır. Yapı orijinalinde subasman kotuna kadar taş kaplama gözükmesine rağmen günümüzde bu görüntü kaybolmuştur (Gümüş ve Koçak 2010). (Şekil 102,103)

Yapının Genel Süsleme Özellikleri: Yapının ahşap süslemeleri oda içinde bulunan çiçekliklerde yoğunlaştığı gözlemlenmektedir.

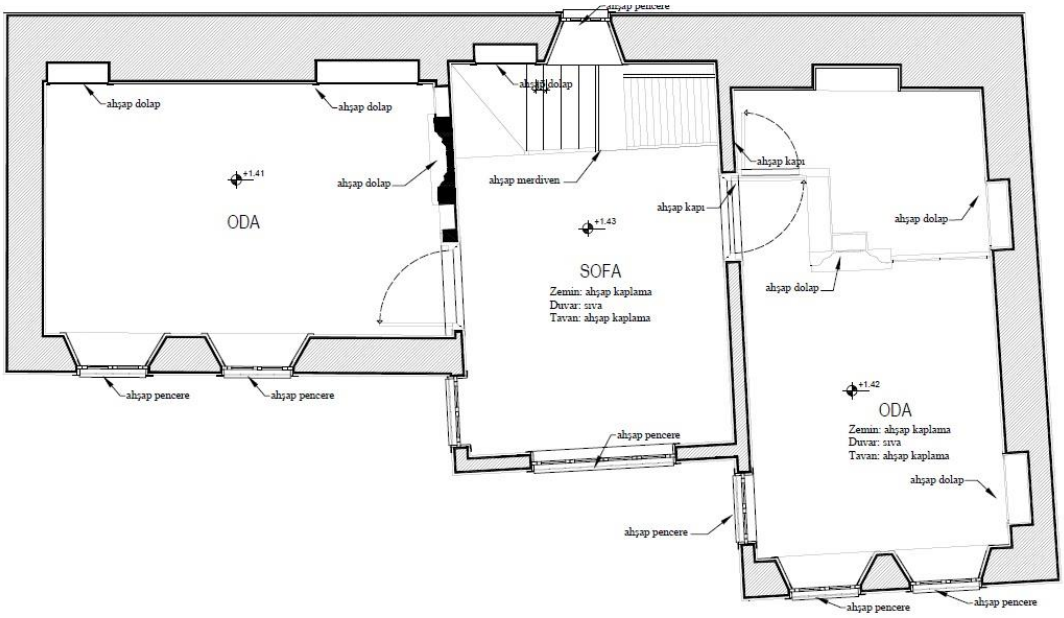
Şekil 101. Muzaffer Ekmekçi Evi (Restorasyon Öncesi)

Kaynak: KKVKBKM (2020)

Şekil 102. Muzaffer Ekmekçi Evi

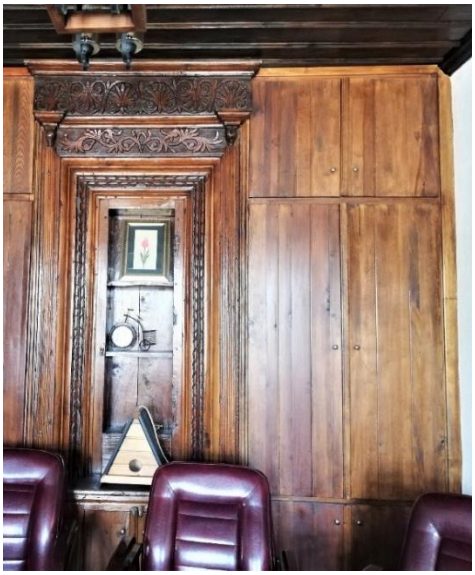
Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 103. Muzaffer Ekmekçi Evi Birinci Kat Planı

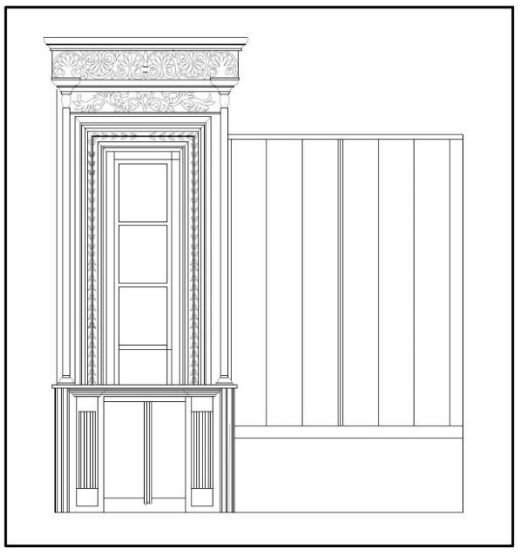
Kaynak: KKVKBKM (2020)

(Çizen: Mostar Mimarlık)

Şekil 104. Muzaffer Ekmekçi Birinci Kat Oda Aynalık

Kaynak: Yazar (2023)

Şekil 105. Muzaffer Ekmekçi Birinci Kat Oda Aynalık Çizimi

Kaynak: KKVKBKM (2020)

(Çizen: Mostar Mimarlık)

Malzeme ve Süsleme Tekniği: Birinci kat odada bulunan çiçeklik ahşap malzemeden yapılmış ve ahşap koruyucu sürülerek kendi renginde bırakılmış ve derin oyma tekniğiyle yapılmıştır. (Şekil 104,105)

Kompozisyon: Çiçeklik çok farklı süsleme motiflerine sahiptir. Merkezdeki dikdörtgen çerçeve dört bölüme ayrılmıştır. Bu çerçeveler sonrasında kademelenerek dışa doğru genişleme yapmıştır. Arada kalan çerçeve yaprak motifli bordür ile çevrelenmiştir. Çiçekliğin alt kısmında ki kapaklı dolap bulunmaktadır. Taç kısmı iki kademeden oluşmaktadır. En üst kademede palmet ve kıvrılmış dal motifli bordür, alt kademede ise kıvrılmış dal motifli bordür ile açık kompozisyon tamamlanmıştır. (Şekil 104,105)

5.10. Noter Ragıp Anadol Evi

Katalog No:10

Şekil: 106,107,108,109,110,111,112

Yapının Genel Tanımı: 20. yüzyıl ilk çeyreğinde tarihlendirilen yapı Konya'nın önemli sivil mimari örneklerinden biridir. Karatay ilçesi, Şems-i Tebrizi mahallesi Vali İzzet Bey caddesi No:1 de yer almaktadır.

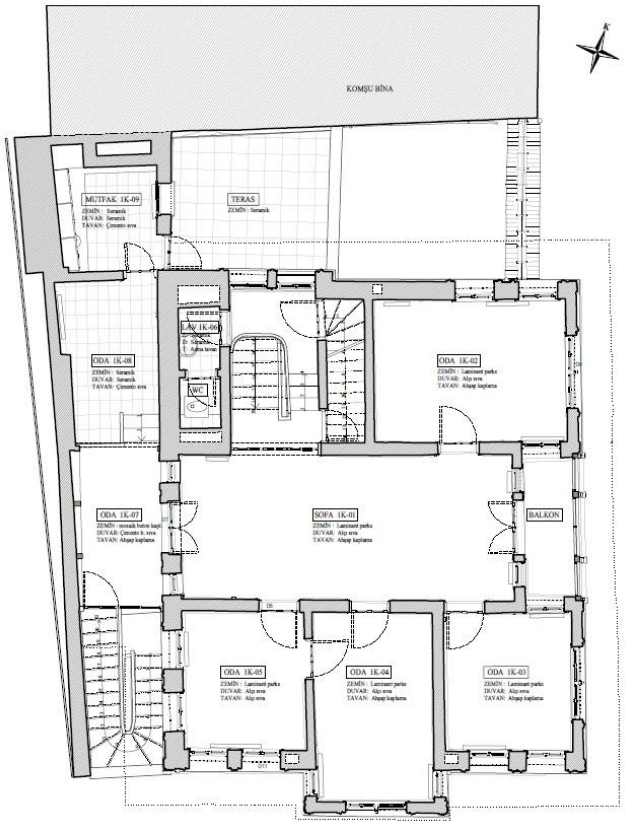
Fuat Anadol'un evi olan yapı Noter Ragıp Anadol tarafından yaptırılmıştır. Yapının mimarı bilinmemekle birlikte, 1990 yıllarında KKVKBKM binası olarak tahsis edilmiştir. 1991-1996 yılları arasında restore edilen binanın bir kısmı 2010 yılında yangın görmüştür. Yapının özgün mimari planı değişikliğe uğramıştır. Fakat dış cephesi restorasyon yapılarak özgünlüğünü korumaktadır. Günümüzde yapı Türkiye Cumhuriyetin Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Bölge Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır Yapı bodrum kat, zemin kat, birinci kat ve çatı katıyla birlikte toplam dört katlıdır. Çatı katında büyük bir oda planlanması (köşk oda) , 19. yüzyıl Avrupa mimarisinin etkisinin bu evdeki en büyük kanıtlarındandır. (Aydın 2015; Aygör 2015; Gümüş ve Koçak 2010). (Şekil 106,107,110)

Yapının Genel Süsleme Özellikleri: Yapıdaki esas süsleme dış cephede bulunmaktadır. Yapının giriş balkon, pencere ve kapı gibi detayları hep bir simetri içinde düşünülüp tasarlanmıştır. Taş malzeme olarak pencereler ve cephe süslemesi oldukça önemidir. Konumuz olan ahşap malzemede ise iç mekânda süsleme bulunmamaktadır. İç mekân daha sade bırakılırken ahşap süsleme olarak yapının cephedeki balkon çıkmaları dikkat çekmektedir. Nadir işçiliklerden sayılan bu süslemeler Konya evlerindeki süslemelerindeki ilginç örneklerden biri olmaktadır. (Şekil 42,43- Çizim 47,49)

Şekil 106. Noter Ragıp Anadol Evi

Kaynak: Yazar (2023)

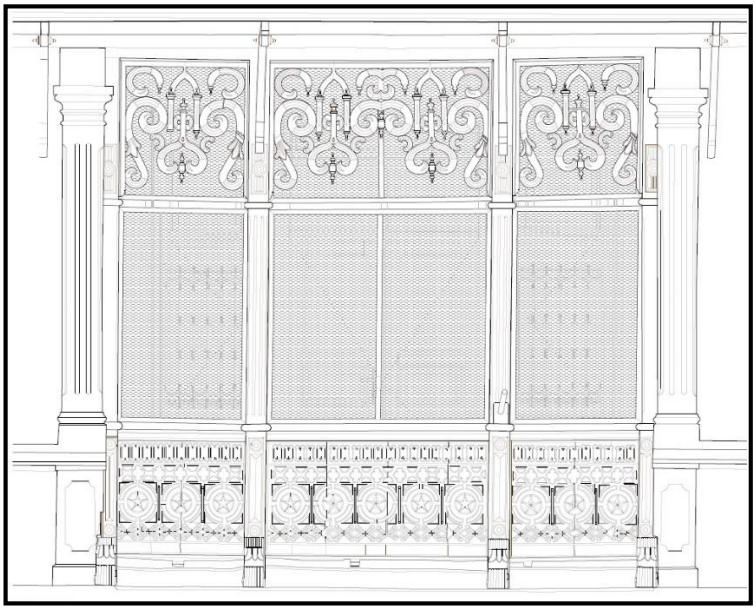
Şekil 107. Noter Ragıp Anadol Evi Birinci Kat Planı

Kaynak: Mostar Mimarlık

Şekil 108. Noter Ragıp Anadol Evi Birinci Kat Ahşap Balkon

Kaynak: Yazar (2023)

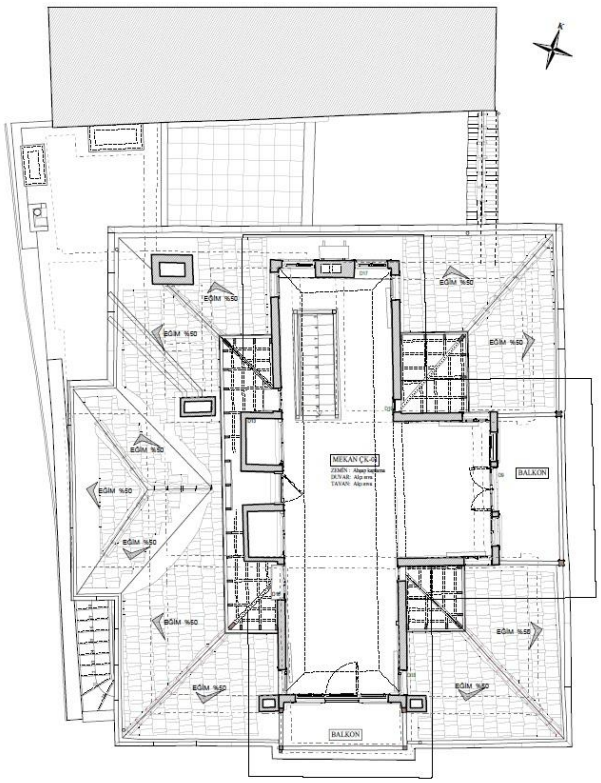
Şekil 109. Noter Ragıp Anadol Evi Birinci Kat Ahşap Balkon Çizimi

Kaynak: Mostar Mimarlık

Malzeme ve Süsleme Tekniği: Birinci kat ahşap balkon süslemesinde kafes oyma(ajur) tekniği uygulanmıştır. Süslemelerde ahşap malzemeye ahşap koruyucu sürülerek tabii rengi bırakılmıştır. (Şekil 108,109)

Birinci Kat Balkon Alt Korkuluk Kompozisyon: Balkon dört adet ahşap dikme ile üç bölüme ayrılmıştır. Sağ ve sol bölümler aynı oranda iken orta bölüm diğerlerine göre daha geniştir. Dikmeler yivlerle hareketlendirilmişlerdir. Dikmelerin arasındaki süsleme kompozisyonunda “C” ve “S” kıvrımları iç içe geçerek sarmal bir yapı oluşturmuştur. Korkuluk kısmının merkezinde bir yıldız motifi vardır. Bu yıldız motifi yuvarlak içine alınmıştır. Yuvarlağın alt ve üst kısımda ise “X” motifleri kullanılmıştır. En üst tepe bölümde ise simetrik üçgen formların iç içe geçmesiyle farklı sıralı geometrik formlar oluşturulmuştur. Bu şekilde kompozisyonu tamamlamıştır. (Şekil 108,109)

Birinci Kat Balkon Üst Korkuluk Kompozisyon: Dikmelerle üç bölüme ayrılan üst korkulukta , “S” ve “C” kıvrımlarının oranlı ve simetrik şeklinde konulması ve kıvrımların sarmalanmasıyla kompozisyon oluşturulmuştur. (Şekil 108,109)

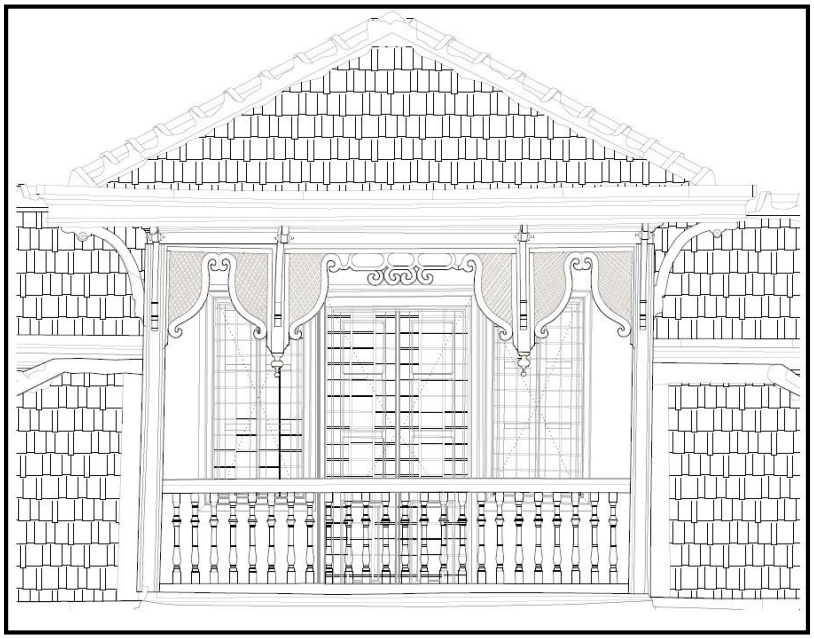
Şekil 110. Noter Ragıp Anadol Evi Çatı Katı Planı

Kaynak: Mostar Mimarlık

Şekil 111. Noter Ragıp Anadol Evi Çatı Katı Ahşap Balkon

Kaynak: Mostar Mimarlık

Şekil 112. Noter Ragıp Anadol Evi Çatı Katı Ahşap Balkon Çizimi

Kaynak: Mostar Mimarlık

Malzeme ve Süsleme Tekniği: Çatı katı ahşap balkon süslemelerinde kafes oyma (ajur) ve derin oyma tekniği uygulanmıştır. Süslemelerde ahşap malzemeye ahşap koruyucu sürülerek tabii rengi bırakılmıştır. (Şekil 111,112)

Çatı Katı Balkon Üst Korkuluk Süsleme Kompozisyon: Ahşap parmaklılarla korunmakta olan balkon korkuluğunun dikkat çekici süsleme detayları balkon üst korkuluk bölümünde bulunmaktadır. Üst korkuluktan balkon tavanına payandalarla destek sağlanmıştır. Simetrik biçimde yerleştirilen "S" kıvrımlarıyla içi kafes dolgulu şemse motifli bir kompozisyon elde edilmiştir. Orta bölümde kalan alanda ise oyma tekniği uygulanarak "S" ve "C" kıvrımlarıyla süslemeler yapılmıştır. (Şekil 111,112)

6. KONYA EVLERİNDE AHŞAP SÜSLEMELERİN DEĞERLENDİRMESİ

6.1. Konya Evlerinde Malzeme ve Teknik

Büyük Selçuklulardan gelen ahşap süsleme sanatı Anadolu Selçuklu döneminde geliştirilerek özgünleşmiştir. Beylikler döneminde de devam eden bu sanat en çarpıcı örneklerini 12. - 13. yüzyıl civarlarında Selçuklular döneminde göstermiştir. Zaman içinde tekniklerin geliştirilmesiyle derin oyma, kündekari ve kafes teknikleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemde genelde sanduka, minber ve kapı kanatlarında görülen bu teknikler, zaman içinde Osmanlı döneminin başlamasıyla farklı yerlerde de kullanım alanı bulmaya başlamıştır. 16. - 18. yüzyıl döneminde ise Osmanlıda batılılaşma etkisi görülmeye başlamış, bunula birlikte farklı teknikler ortaya çıkmıştır. Bu süre dilimleri içinde tekniklerin değişmesiyle motifler de farklılaşmaya başlamıştır. Farklı teknik ve motiflerin sadece cami, kapı ve pencerelerde değil, artık evlerin yapı elemanlarında kullanılmaya başlaması, ahşap süsleme sanatının daha da zenginleşmesini sağlamıştır (Arar 2019; Bozer 1992; Hakyemez 2019; Öney 1970; Turan 2016).

Konya evlerinde süsleme 17. - 18. yüzyılda yaygınlaşmıştır. Genelde bu süslemeler derin oyma tekniğinde yapılmıştır. 19. yüzyılda Avrupa mimarisinin etkisinden dolayı bu yüzyıldan sonra süslemede farklılaşmalar yaşanmıştır. Barok, Rokoko ve Neoklasik üslubun etkisiyle yapılan evlerde daha çok ajur ve çıtakari tekniği uygulanmıştır. İncelediğimiz evlerde derin oyma tekniği kullanılmıştır. Birkaç evde kafes oyma(ajur) ve çıtakari tekniğine yer verilmiştir. Kündekari, kakma ve boyama tekniklerine rastlanmamıştır. (Tablo 1)

Derin Oyma: Ahşap yüzeye çizilen motifin hem yüzeyi hem de arasında kalan alanların oyulmasıyla uygulanan bu teknik, Konya evleri ahşap süslemelerinde en çok tercih edilen tekniktir. İncelenen evlerden sadece Agustus'un Evi ve Noter Ragıp Anadol Evinde uygulanmamıştır. Uygulanma yerleri olarak tavan, ağzıaçık ve çiçeklik-aynalık gibi odanın bölümlerinde kullanılmıştır. Oyma tekniğinde hem geometrik hem de bitkisel kompozisyon üretilmiştir.

Çıtakari: Ahşap çıtaların çakılarak veya yapıştırılarak uygulanan tekniktir. Bu tekniğin en çok kullanıldığı alanlar tavan süslemeleridir. İncelenen evlerden Arapoğlu Kosti ve Konya Olgunlaşma Enstitüsü'nde kullanılmıştır. Arapoğlu Kosti Evi'nin giriş tavan süslemesinde baklava dilimleri oluşturacak şekilde uygulanmıştır. (Şekil 46,47) Konya

Olgunlaşma Enstitüsü'nde ise sofa tavan göbeğinde, sarmal çıtaların oluşturduğu süsleme görülmektedir. (Şekil 74,75)

Ajur: Bu teknik konu kapsamında iki başlık altında incelenmiştir. Bunlar, çıtalarla yapılan kafes tekniği, kafes oyma (ajur) tekniğidir. Bu tekniklerden Konya evlerinde kullanılan ana teknik, ajur tekniğidir. Motiflerin arasında kalan alanların oyulup boşaltılmasıyla uygulanan bu teknik, incelediğimiz evlerde görülmektedir. Agustus'un evi cephesinde (Şekil 32,33) , Arapoğlu Kosti Evi cephe çıkmasında (Şekil 40,41) , Konya Olgunlaşma Enstitüsü balkon süslemesinde (Şekil 72,73), Köprübaşı Zabıta Karakolu ahşap saçak süslemesinde (Şekil 91), Noter Ragıp Anadol evinde balkon süslemelerinde geometrik kompozisyon oluşturacak şekilde görülmektedir. (Şekil 108,109,111,112) Aynı zamanda bu süslemelerin geneli barok karakterlidir ve Avrupa mimarisinin izleri ajur tekniğinde açıkça görülmektedir. Sadece Köprübaşı Zabıta Karakolu birinci kat sofa tavan göbeğinde (Şekil 97,98) ve Koyunoğlu Evi ağzıaçık süslemelerinde teknik, bitkisel kompozisyon oluşturacak şekilde uygulanmıştır. (Şekil 79,80,81,82,83,84,85,86)

6.2. Konya Evlerinde Kompozisyon Yeri

Konya evi ahşap süslemelerinde, çıkma-balkon, tavan göbekleri ve çiçeklik-ağzıaçıklarda kompozisyon yeri olarak kullanım alanı bulmuştur. Çalışmanın bu kısmında kompozisyonun yeri, inceleme yapılan yapılar üzerinden incelenmiş ve tablo 1'de özetlenmiştir. Bu tabloda dikkat çekici nokta, incelediğimiz Konya evi ahşap süslemelerinde kapı, pencere ve yüklük-dolap bölümlerinde süsleme kompozisyona dair süsleme bulgusuna rastlanmamıştır.

Tablo 1.Kompozisyon Yeri ve Motif Türü

Yapının			Kompozisyonun yeri ve motif türü					
Yeri	Adı	Tarihi	Çıkma-Balkon	Kapı	Pencere	Tavan göbekleri	Yüklük-Dolap	Çiçeklik-Aynalık-Ağzıaçık
Meram	Agustus'un Evi	Yirminci yüzyıl başı	Ajur tekniği- Geometrik motif					
Karatay	Akça Konak	Ondokuzuncu yüzyıl sonu				Derin oyma tekniği- Geometrik motif		
Meram	Arapoğlu Kosti	1912	Ajur tekniği- Geometrik motif, figürlü motif			Derin oyma, Ajur, Çıtakari tekniği- Geometrik,bitkisel, figürlü motif		
Selçıklu	Hasip Dede Evi	Ondokuzuncu yüzyıl sonu				Derin oyma tekniği- Geometrik motif		Derin oyma tekniği- Geometrik motif
Karatay	Karatay Kent Konseyi	Yirminci yüzyıl ilk çeyreği				Derin oyma tekniği- Geometrik motif		
Meram	Konya Olgunlaşma Enstitüsü	1910	Ajur tekniği- Geometrik, rumi motif			Derin oyma, Çıtakari tekniği- Geometrik motif		
Karatay	Koyunoğlu Evi	1912		Derin oyma tekniği- Geometrik, bitkisel motif				Derin oyma, Ajur tekniği- Geometrik, bitkisel motif
Karatay	Köprübaşı Karakolu	Yirminci yüzyıl başı				Derin oyma, Ajur tekniği- Bitkisel motif		
Karatay	Muzaffer Ekmekçi Evi	Yirminci yüzyıl ilk çeyreği						Derin oyma tekniği- Bitkisel motif
Karatay	Noter Ragıp Anadol Evi	Yirminci yüzyıl ilk çeyreği	Ajur tekniği- Geometrik, bitkisel, rumi motif					

Kaynak: Yazar (2023)

Çıkma-Balkon: İncelenen yapılarda Agustus'un Evi (Şekil 32,33), Arapoğlu Kosti (Şekil 40,41), Konya Olgunlaşma Enstitüsü (Şekil 72,73), Noter Ragıp Anadol Evinde (Şekil 108,109,111,112) çıkma-balkonlarda dikkat çekici süslemeler göze çarpmaktadır. Bu evlerin hepsi gayrimüslimler tarafından yaptırılmış olup, Avrupa mimarisinin etkileri görülmektedir. Balkon alt ve üst korkuluklarında çeşitli motifler bulunmaktadır. Bu motifler tek parça veya motifin tekrarı olarak ortaya çıkmaktadır.

Kapı: İncelenen yapılarda sadece Koyunoğlu Evinde ahşap süslemeli kapı görülmüştür. Yoğun bitkisel motiflerin kullanıldığı kapı evin orijinal kapısı değil toplama bir ahşap süsleme olup başka yerlerden temin edildiği bilinmektedir. (Şekil 77,78)

Tavan Göbekleri: Tavan göbekleri ahşap süslemelerde süslemenin en çok görüldüğü bölümlerdir. İncelediğimiz Konya evlerinde de Akça Konak (Şekil 36,37), Arapoğlu Kosti (Şekil 48,49,50,51,52,53,54,55), Hasip Dede Evi (Şekil 58,59), Karatay Kent Konseyi (Şekil 65,66), Konya Olgunlaşma Enstitüsü (Şekil 74,75) ve Köprübaşı Zabıta Karakolunda görülmektedir. (Şekil 93,94,97,98) İncelememizde Akça Konak, Hasip Dede Evi ve Karatay Kent Konseyindeki tavan göbeklerinin birbirine benzer olduğu dikkatimizi çekmektedir. Genellikle aynı motiflerin ve kompozisyonların kullanılmasının sebebi, aynı zanaatkârın elinden çıkması veya yakın tarih dilimlerine denk gelmesinden dolayı olabilmektedir.

Çiçeklik-Aynalık-Ağzıaçık: Çiçeklik, aynalık ve ağzıaçıklar odanın en çok süslemeye sahip olan bölümüdür. Konya evlerinde bu bölümler sıklıkla kullanıldığı için estetik değere önem verilmiştir. Fakat bu bölümlerin hepsi süslemeli değildir. Form olarak farklı olduğu veya sadece silmelerle hareket kazandırıldığı durumlar süslemeye dâhil edilmemiştir. İncelediğimiz yapılarda Hasip Dede Evi'nde aynalık (Şekil 60,61), Koyunoğlu Evi'nde sandıklık-ağzıaçıklar (Şekil 79,80,81,82,83,84,85,86), Koyunoğlu Evi'nde aynalık (87,88), Muzaffer Ekmekçi Evi'nde çiçeklik bu çerçeve içinde süslemeleri yoğun görülen evlerdir. (Şekil 104,105)

Çalışmamızda kompozisyon türü de, yeri kadar önem taşımaktadır. Konya evlerinde geometrik, bitkisel, rumi ve figürlü motiflerin uygulandığını görmekteyiz. Bu motifler tek kullanıldığı gibi, bir arada da kullanılabilmektedir. Önemli olan ve sık kullanılan bu motifleri tez kapsamında "Belli Başlı Motifler ve Anlamları" bölümünde inceledik. Genel olarak motifleri inceleyip katalog üzerinden bir değerlendirme yapmak için tablo 1'de özetlenerek gösterilmiştir.

6.3. Konya Evlerinde Kompozisyon Motif Türü

Geometrik Motifler: Üçgen, kare, dikdörtgen ve çokgen gibi şekillerden oluşan motiflere denmektedir. Bu motiflerin hepsinin felsefi bir anlamı vardır. Geometrik şekiller belli aralık ve mesafelerin tekrarı ile oluşturulmaktadır. İncelediğimiz yapılarda Agustus'un Evi balkon korkuluklarında (Şekil 32,33), Akça Konak birinci kat sofa tavan göbeği (Şekil 36,37), Arapoğlu Kosti çıkma süslemesi (Şekil 40,41) - giriş tavan süslemesi (Şekil 46,47) – birinci kat doğu ve batı cephe odalarında (Şekil 50,52,54,55) geometrik motif kullanılmıştır.

Arapoğlu Kosti sofa tavan göbeğinde (Şekil 48,49) hem bitkisel hem geometrik motif bir arada kullanılmıştır. Hasip Dede Evinde tavan göbeği ve aynalık (Şekil 58,59,60,61), Karatay Kent Konseyi tavan göbeği (Şekil 65,66), Konya Olgunlaşma Enstitüsü balkon alt korkuluğu (Şekil 72,73), Koyunoğlu Evi aynalık (Şekil 87,88), Noter Ragıp Anadol Evi birinci kat balkon üst korkuluğunda geometrik motifler görülmektedir. (Şekil 108,109)

Bitkisel Motifler: Doğada bulunan bitkilerin olduğu gibi veya stilize edilerek tasarlanmıştır. Bazı motiflere kutsal anlamlar yüklenmiştir. Araştırmamızda yer alan lotus-palmet motifi Budist inancında ölüm, diriliş, yaradılış gibi kutsal anlamlara gelmektedir. İncelediğimiz yapılarda Arapoğlu Kosti çıkma altı tavan süslemesi (Şekil 42,43) ve birinci kat sofa tavan göbeğinde (Şekil 48,49) bitkisel motif geometrik motifle birlikte kullanılmıştır. Bunun dışında Koyunoğlu Evi kapısı (Şekil 77,78) , ağzıaçıklar-sandıklık (Şekil 79,80,81,82,83,84,85,86), Köprübaşı Zabıta Karakolu zemin ve birinci kat sofa tavan göbekleri-köşebentleri (Şekil 93,94,97,98) , Muzaffer Ekmekçi Evi birinci kat odada bulunan aynalık taç kısmında (Şekil 104,105), Noter Ragıp Anadol Evi çatı katı balkon üst korkuluğu merkezinde (Şekil 111,112) bitkisel süslemeler görülmektedir.

Rumi Motifler: Birçok çeşidi olan Rumi motifi hançer veya uzun yaprak şeklinde çiçeklere ve kıvrım dallara bağlanır. Araştırmamızın kapsamı dâhilindeki evlerden, Konya Olgunlaşma Enstitüsü balkon üst korkuluğunda bulunan “S” ve “C” kıvrımları uçlarında (Şekil 72,73), Noter Ragıp Anadol Evi birinci kat balkon üst korkuluğunda “S” ve “C” kıvrımları uçlarında rumi motifler bulunmaktadır. (Şekil 108,109)

Figürlü Motifler: Hayvan ve insan motiflerinin olduğu gibi veya stilize edilerek resmedilmesi şekline gelir. Koruyucu ve inançlarla ilgisi olduğu için iyi veya kötü anlamlara gelebilmektedir. Evlerde bulunduğu yerlerde anlamlarına göre farklılık göstermektedir. Örneğin, ejder figürünün koruyucu oluşunu evlerin çörtenlerinde, köşe süslerinde görmekteyiz. Figürlü motifler, Konya evlerinde en seyrek görülen biçimlerdir. Konu kapsamındaki yapılarda tek Arapoğlu Kosti evi çıkmalarındaki kuş (Şekil 40,41), Arapoğlu Kosti evi paydalarında bulunan kurt - ejder (Şekil 44,45) ve Arapoğlu Kosti evi birinci kat doğu cephedeki odanın tavan göbeğinde bulunan balık pulu ve deniz dalgası figürleri örnek verilebilmektedir.(Şekil 51,53) Bu da Arapoğlu Kosti evinin aslında Konya evleri arasında farklı ve önemli bir konumda olduğunu göstermektedir.

6.4. Konya Evlerinde Belli Başlı Motif Tipleri

Çarkıfelek Motifi: Tarihsel süreçte farklı anlamlara gelmiş olsa da şekil olarak, çarkın dönme haliyle elde edilen bir motiftir. Bu motif Konya evlerinde tavan göbeklerinde kullanım alanı bulmuştur. Akça Konak (Şekil 36,37), Hasip Dede Evi (Şekil 58,59) ve Karatay Kent Konseyi birinci kat sofa tavan göbeği merkezinde bulunmaktadır.(Şekil 65,66)

Kıvrılmış Dal Motifi: Dalların birbirine veya iç içe dolanmasıyla elde edilen bu motif; Arapoğlu Kosti birinci kat sofa tavan göbeği (Şekil 48,49), Koyunoğlu Evi kapısı (Şekil 77,78), Köprübaşı Zabıta Karakolu birinci kat sofa tavan göbeği – köşebenti (Şekil 97,98,99,100) ve Muzaffer Ekmekçi birinci kat oda aynalık taç kısmında bulunmaktadır.(Şekil 104,105)

Lotus-Palmet Motifi: Tek form olarak kullanılan ve rumi motif grubunda yer alan bu motif; Koyunoğlu Evi; mabeyin dolap üzeri ağzıaçık (Şekil 79,80), zemin kat kış odası sandıklık (Şekil 81,82), birinci kat doğu cephe oda dolap üzeri ağzıaçık (Şekil 83,84), birinci kat batı cephe oda sandıklık (Şekil 85,86) ve Muzaffer Ekmekçi Evi birinci kat oda aynalık taç bölümlerinde bulunmaktadır. (Şekil 104,105)

Şemse Motifi: Form olarak Güneş şeklinden esinlenilen motif; Akça Konak birinci kat sofa tavan göbeği (Şekil 36,37), Arapoğlu Kosti birinci kat sofa tavan göbeği (Şekil 48,49), Hasip Dede Evi birinci kat tavan göbeği (Şekil 58,59), Karatay Kent Konseyi birinci kat sofa tavan göbeği (Şekil 65,66), Konya Olgunlaştırma Enstitüsü tavan göbeği (Şekil 74,75), Koyunoğlu Evi kapısı (Şekil 77,78), Köprübaşı Zabıta Karakolu zemin kat sofa tavan göbeği (Şekil 93,94) ve Noter Ragıp Anadol Evi çatı katı ahşap balkon kısımlarında kullanılmıştır. (Şekil 111,112)

Yıldız Motifi: Dairenin bölünmesi veya yıldız formunun resmedilmesiyle oluşan bu motif; Arapoğlu Kosti Evi giriş holü tavan süslemesi merkezinde (Şekil 46,47), Hasip Dede Evi aynalık taç kısmında (Şekil 60,61), Koyunoğlu Evi kapısında (Şekil 77,78) ve Noter Ragıp Anadol Evi birinci kat ahşap balkon alt korkuluğunda bulunmaktadır. (Şekil 108,109)

7. SONUÇ

Ahşap süslemeler, el sanatları, mimarlık ve sanat tarihi alanında önemli bir yere sahiptir. Yüzyıllardır geliştirilen teknikler ve ortaya çıkan farklı motiflerle sayısız eser verilmiştir. Konya evleri Türk toplumunun yaşama kültüründe sahip olduğu malzeme ve tekniklerle biçimlenmiştir. Kerpiç malzemeden inşa edilmiş bu evler, sosyal-kültürel değerlerden dolayı içe dönük ve değişik plan tipleri yansıtmaktadırlar. Konya evlerinde ahşap kullanımı da oldukça fazladır. Genelde dış cephe ve iç mekânlarda kullanım alanı bulan ahşap, süslemeler bakımından zengin örnekler vermiştir. Ahşap süslemede birçok uygulanan teknik vardır. Selçuklulardan başlayarak, Osmanlı dönemi ve günümüze kadar geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Bu teknikler derin oyma, kündekari, kafes, ahşap üzeri kakma ve ahşap üzeri boyama tekniğidir. Ahşap süslemede teknik kadar motiflerde ve kompozisyonlar önemlidir. Motifler insanoğlunun evreni, doğayı ve kendi yaşamını ifade etme biçimidir. Motifler birleşerek ve tekrarlanarak kompozisyonları oluşturmaktadır. Bunlarda yaşam alanındaki süslemeleri zenginleştirmektedir. Selçuklularda yaygın olarak geometrik motifler kullanılmıştır. Osmanlı zamanında bitkisel, rumi motifler ortaya çıkmıştır. Bu motifler günümüze kadar gelmiş ve Konya evlerinde ahşap süslemelerde yer edinmiştir. Konya evlerinde ahşap süslemeler bilinmeyen birçok zanaatkârın el emeğiyle uygulanmıştır. Bunların birer sanat eseri ve tarihi nitelik taşıdığı unutulmamalıdır. Süsleme bizim tarihimizin ve kültürümüzün bir parçasıdır ve bu reddedilemez bir olgudur. Süslemeler dikkatli incelenip araştırıldığında, aslında aileden başlayarak, toplum, gelenek ve kültürün getirdiği anlamı ve hissiyatı malzemeye dökme biçimidir. Bu yüzden her kültürün kendine ait bir hikâyesi vardır. Konya kültüründeki geleneksel evler ahşap süslemelerle bize kendi hikâyesini anlatmaktadır. Bu örneklerin günümüze kadar ulaşmış olması son derece önemlidir. Çünkü değişen dünyada Modernite –konfor ortamı gelenek ve kültürleri ikinci plana itmektedir. Evlerle birlikte ahşap elmanlar ve süslemelerde yok olmaktadır. Bu zengin ve köklü mirası belgelemek ve gelecek nesillere aktarabilmek için bu tez konusu seçilmiştir.

Tez konumuz olan "Konya Evlerinde Ahşap Süslemeler ve Uygulamaları" incelenmiştir. Konu kapsamında on adet ev ele alınmıştır. Bu evler seçilirken, süsleme eleman çeşitliliği olan; motiflerin ayrıntılı incelebilmesi için yeniden işlevlendirilmiş (ölü olmayan) ;

19.-20. yüzyıl aralığı döneminde süslemenin yoğunlaştığı ve Avrupa'dan Barok, Rokoko etkisiyle gelen batı süslemelerinin etkisinde olan yapılar tercih edilmiştir. Seçilen evler

yapım tarihi, yapının durumu ve plan açısından incelenmiş, sonraki aşamalarda süsleme bakımından araştırması yapılmıştır. Türk mimari süslemesinde kullanılan ahşap teknikleri ele alınarak, bunların içinden Konya evlerinde en çok kullanılan teknikler belirlenmiştir. Sonrasında süslemede kompozisyonlar, motifler ve Konya evlerinde kullanılan belli başlı motifler hakkında yapılan araştırmada tez konu kapsamında incelenmiştir. Tüm bu bilgilerin yolunda on adet Konya evi irdelenerek bu evler üzerinden değerlendirmeler tablo halinde yapılmıştır.

Derin oyma, çıtakari ve ajur tekniği Konya evlerinde en çok kullanılan teknik olmaktadır. Kündekari, kakma ve boyama tekniklerine hiç rastlanmamıştır. Araştırmalarımızdan yola çıkarak bunun sebebinin yüzyıllar boyunca Selçuklu ve Beylikler döneminde önemli bir yeri olan Konya'nın, artık o dönemde kullanılan teknikleri içselleştirmiş olmasından kaynaklanmasıdır. Kompozisyonlar evlerin, çıkma-balkon, tavan göbekleri, çiçeklik-ağzıaçık bölümlerinde görülmektedir. Çıkma-balkon süslemelerinin genellikle gayrimüslimler tarafından yapılan evlerde olduğu gözlemlenmiştir. Bu evlerdeki en çok teknik ve kompozisyon uygulamaları tavan göbeklerinde olmuştur. Bunun sebebi tavan göbeklerinin çok gösterişli ve motif konusunda çok çeşitli olmasıdır. Buradan anlıyoruz ki tavan ve tavan göbekleri sadece bir süs öğesi değil, evreni ve gökyüzünü temsil eden bir konudur. Odanın çiçeklik-ağzıaçık bölümlerindeki süslemeler hemen hemen her odada ihtiyaç olan ve bulunan bu elemanların bezenmesi güzellik duygusuyla ilgilidir. Kapı-pencere ve yüklük dolaplarda sadece silmelerle hareketler sağlandığı için süsleme kategorisine girmemektedir.

Evlerin ahşap süslemelerinde geometrik ve bitkisel motifler çoğunlukta olup, rumi motiflerde kullanılmıştır. Figürlü motif sadece, bir Marunî evi olan Arapoğlu Kosti evinde görülmüştür. Bunun sebebi ise, İslam'da figürün yasak olması ve sadece askeri armalarda kullanılmasıdır. Bu yüzden Müslümanların yaptırdığı evlerde tercih edilmemiştir. Şemse ve çarkıfelek motifleri, Konya evlerinde en çok kullanılan motiflerdir. Bunun sebebi ikisininde Güneş formundan ilham alınarak yapılması ve İslam'da Güneşin Hz. Muhammedi temsil etmesidir. Bu motifler, genellikle bitkisel veya geometrik kompozisyonlarla birlikte uygulanmaktadır. Ayrıca şemse motifi, farklı formlarda kullanım alanı bulmuştur. Yıldız motifi, incelediğimiz yapılarda; Arapoğlu Kosti Evi giriş holü tavanında, Hasip Dede Evi Aynalık taç kısmında, Koyunoğlu Evi kapısında ve Noter Ragıp Anadol Evi birinci kat ahşap balkon alt korkuluğunda

görülmektedir. Lotus palmet motifi çok sık olmasa da Koyunoğlu evi ağzıaçıklarda ve Muzaffer Ekmekçi Evi çiçekliğinde kullanım alanı bulmuştur. Kıvırılmış dal motifi ise bitkisel kompozisyonların içeriğinde yer bulmaktadır.

Akça Konak, Hasip Dede Evi ve Karatay Kent Konseyi Evi'nde ise tavan göbeklerinin benzerliği dikkat çekmektedir. Nerdeyse aynı kompozisyonun uygulandığı süslemede, yakın tarih dilimlerin etkisi veya aynı zanaatkârın elinden çıkmış olma ihtimalinin etkisi olabilmektedir.

Göze çarpan önemli noktalardan bir diğeri ise, incelenen evlerden gayrimüslimler tarafından yapılan evlerin daha zengin ve benzer süslemelere sahip olduğudur. Bu evlerde, Barok karakterli süslemeler diğer süslemelerden ayırıcı biçimde kendini göstermektedir. Bu da Avrupa mimarisinin süslemeye olan etkisinin en büyük göstergesidir.

Konya evlerinde yapılan bazı restorasyonlar sırasında evler ve süslemeler özgünlüğünü kaybetmeden incelenmeli ve Konya evlerinde süsleme konusunda da bir envanter çıkarılması gerekmektedir. Böylece bu konuda araştırma yapan araştırmacılara ve yayınlara daha çok yer verilerek, konu daha çok gün yüzüne çıkarılacaktır. Tarihi binalar insanlar veya olağan dışı sebeplerden tahrip ediliyor. Bu yüzden tarihi yapıları incelemek gittikçe zorlaşıyor. Tarihi belgeleme niteliği taşıyacak bu çalışmalara ve araştırmalara kolaylık ve destek sağlanması gerekmektedir.

8. KAYNAKLAR

Akın Güneş, Yasemin. 2009. "16.- 17. Yüzyıl Osmanlı Kumaş, Halı ve Kilimlerinde Şemse Motifi". Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü,Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, İstanbul.

Alantar, Hüseyin. 2007. *Motiflerin Dili*. İstanbul: İTKİB. İstanbul Halı İhracatçıları Birliği.

Arar, Muhammet Bahadır. 2019. "Anadolu'da Ahşap Kullanımı, Yapım ve Süsleme Tekniklerinden Örnekler (Ortaçağ ve Sonrası)".

Arat, Yavuz. 2011. "Geleneksel Türk Evi İç Mekan Donatılarının Antropometrik Verilere Dayalı Analizi; Konya Evleri". Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Arslan, Hidayet. 2005. "Osmanlı Mimarisinde Ahşap Tavan Göbekleri". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aydın, Dicle. 2015. "Geleneksel Konya Evlerinden Fuat Anadolu Evi'nin Yeniden Kullanım Bağlamında Değerlendirilmesi". *Artium* 3(1):79–91.

Aygör, Erkan. 2015. "19.Yüzyıl Sonu ve 20.Yüzyıl Başlarında Konya Evlerinin Mimari Gelişimi ve Değişimi". Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Baran, Mine. 2000. "Halkbilimi Bağlamında Anadolu-Türk Konutunun Mekansal Oluşumu". Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bektaş, Cengiz. 2020. *Türk Evi*. 7. baskı. editör H. Aydos. YEM Yayın.

Berk, Celile. 1950. "Konya Evleri". Doçentlik Çalışması, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Bozer, Rüstem. 1992. "15.Yüzyılın Ortasına Kadar Anadolu Türk Sanatında Ahşap Kapılar". Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, Ankara.

Bulut, Mustafa. 2019. *Selçuklu Çizgileri-Anadolu Selçuklu Geometrik Kompozisyonlar-*. İnkılab Yayınları.

Çerçive, Ercan. 2017. “Anadolu Selçuklu Devleti Mimarisinde Kullanılan Bitkisel ve Geometrik Motiflerin(Hayat Ağacı ve Yıldız Motifi) Halıya Yansıması”. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü,Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, Isparta.

Çetin, Sema. 2012. “Anadolu Selçuklu Dönemi̇ (Geometri̇k Yıldız, Hayat Ağacı, Nar ve Rumi)Motiflerinin Heykel Sanatı Bağlamında Yorumlanması”. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Heykel Anasanat Dalı, Kayseri.

Çiftçi, Çiğdem, Şükrü Dursun, Sinan Levend, ve Fatma Kunt. 2013. “Topoğrafik Yapı, İklim Şartları ve Kentleşmenin Konya’da Hava Kirliliğine Etkisi”. Ss. 94–103 içinde *Şehirlerin Yapılandırılması Sempozyumu Kentsel Dönüşüm 2012*, editör M. Türkistani ve Y. Baykal. İstanbul.

Çobancaoğlu, Tülay. 2003. “Türkiye’de Geleneksel Ahşap Ev Yapı Sistemlerinin İrdelenerek Gruplandırılmasına Yönelik Bir Değerlendirme”. *Tasarım + Kuram* (3):27–42.

Cumhur, Hüseyin. 2009. “Konya Olgunlaşma Enstitüsü (Eski Kız Ortaokulu)”. Tarihinde 01 Temmuz 2009 (http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=87642).

Diler, Atila. 2016. “Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mimarisinde Görülen Kozmik Anlamlı Figür ve Motifler”. Yüksek Lisans Tezi,Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Sanat Eğitim Bölümü, Erzurum.

Doğan, Merve. 2019. “Müstakil Konutların Tarihsel Süreç İçerisinde Mekansal Değerlendirlmesi: Konya Yaka Caddesi Örneği”. Yüksek Lisans Tezi, Konya Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Konya.

Eldem, Sedad H. 1954. *Türk Evi Plan Tipleri*. İstanbul.

Ersoy, Ayla. 1993. *XV.Yüzyıl Osmanlı Ağaç İşçiliği*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi.

Gümüş, Hasan, ve Faruk Koçak. 2010. *Konya İl Merkezi̇ Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri*. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi.

Hakyemez, Hanife Nuran. 2019. “Çorum Camilerinde Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Dönemine Ait Ahşap Minberler , Vaaz Kürsüleri ve Kapılar”. Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı.

İribaş, Fatma. 2019. “Bartin Geleneksel Evlerïnde Cephe Düzenlemesi ve Ahşap Süsleme”. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniveristesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı,Karabük.

Kanlıçay Sevinçtav, Sevim. 2010. “Barok-Rokoko Yorumlu 18.Yüzyıl Çeşmelerinde Kompozsiyon, Motif ve Terimler (1740-1797)”. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karpuz, Haşim. 2000. “Osmanlı’da Konut Mimarisi Konya Örneği”. *Eyüp Sultan Sempozyumu* 3:391–401.

Karpuz, Haşim. 2001a. *Anadolu Selçuklu Mimarisi*. Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı.

Karpuz, Haşim. 2001b. “Konya’da Halk Mimarisi”.

Karpuz, Haşim. 2019. *Geleneksel Rize Mimarisi Üzerine Araştırmalar*. REVAK(Rize Araştırmaları Vakfı) Yayınları.

Kılıçkan, Hüseyin. 2015. *Tarih Boyunca Bezeme Sanatı ve Örnekleri*. İnkılab Kitabevi Yayınları.

Kop, Hülya. 2019. “Türk Süsleme Sanatı Tasarımlarında Yıldız Motifi”. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tasarım Anabilim Dalı, Konya.

Kortan, Enis. 2020. “Mimaride Estetik Üzerine”. *Yapı Dergisi*. Tarihinde 27 Ekim 2020 (https://yapidergisi.com/mimaride-estetik-uzerine/).

Kuban, Doğan. 2013. *Türk Ahşap Konut Mimarisi 17.-19.Yüzyılları*. 4. baskı. editör P. Usta. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kunduracı, Osman. 2000. “Konya Evlerinden Süsleme Örnekleri”. *Yeni İpek Yolu* 3(975-512-525–6).

Kürklü, Gökhan. 2011. “Geleneksel Türk Ahşap Sanatı Kündekari ve Günümüz Teknolojisine Sahip Atölye Ortamında Yapılabilirliği”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi* (11):13–20.

Kuşcu, Ahmet Cemil. 2006. “Sürdürülebilir Mimarlık Bağlamında Geleneksel Konya Evi Üzerine Bir İnceleme”. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Mülayim, Selçuk. 1982. *Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler-Selçuklu Çağı-*. Kültür ve Turzim Bakanlığı Yayınları.

Muşmal, Hüseyin. 2000. “1640-1650 Yılları Arasında Konya’ da Sosyal ve Ekonomik Hayata Dair Bazı Tespitler”. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 201–32.

Okumuş, Asiye. 2016. *Türk Süsleme Sanatlarında Barok ve Rokoko*. İlke Basın Yayım.

Öney, Gönül. 1970. “Anadolu’da Selçuklu ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri”. *Sanat Tarihi Yıllığı* (3):135–49.

Orak, Ali Muhammed. 2013. *Kız Ortaokulu Binası Konya Ansiklopedisi*. editör Ali Muhammet Orak. Konya Büyükşehir Belediyesi.

Özay, Çiğdem. 2020. “Tokat İli Yapılarında Ahşap Üzeri̇ Kalem İşleri̇nde Görülen Motif ve Kompozi̇syonlar”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,Sanat Tarihi Anabilim Dalı,Ankara.

Özeren, Edibe Begüm. 2018. “Geleneksel Türk Evinin Yeni Fonksiyonu İle İnsan Psikolojisi Üzerine Etkisi: Konya Örneği”. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Özkeçeci, İlhan, ve Şule Bilge Özkeçeci. 2014. *Türk Sanatında Tezhip*. editör Ş. B. Özkeçeci. Yazıgen Yayıncılık.

Özsoy, Hamide Nur. 2013. “Tezhip Sanatında Kullanılan Bitkisel Motiflerin Kökenleri”. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü,Geleneksel Türk Sanatları(Tezhip) Anasanat Dalı, İstanbul.

Özsoy, Hamide Nur. 2021. “Geleneksel Sanatlarda Kullanılan Stilize Çiçek Motiflerinin Tarihçesi”. Sanatta Yeterlilik Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatlarında Anasanat Dalı, Geleneksel Türk Sanatları Programı, İstanbul.

Pamuk, Fatma. 2010. “Safranbolu Evlerinde Ahşap ve Metal Süslemeler”. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Eğitim Anabilim Dalı, Ankara.

Saydamer, Ayşegül. 2014. “Türkiye’deki Geleneksel Ahşap Yapılarda Kullanılan Taşıyıcı Sistemlerin İrdelenmesi ve Bursa Örneği”. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniveristesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı.

Sezgin, Haluk. 2006. “Yöresel Konut Mimarisi ve Türkiyedeki Örnekleri Hakkında”. *Tasarım + Kuram* (4):1–20.

Şimşir, Zekeriya. 2002. “Konya’daki Selçuklu Mimarisinde Rumi Motifi”. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Konya.

Söğütlü, Cevdet, Nihat Döngel, Abdullah Togay, ve İmran Döngel. 2014. “İstanbul ’ da Bulunan Mimar Sinan Eseri Cami Ahşap Kapı ve Pencere İç Kepenklerinin Malzeme, Boyut, Süsleme ve Yapım Tekniği Açısından İncelenmesi”. *Politeknik Dergisi* 17(2):49–57.

Söğütlü, Cevdet, ve Abdullah Sönmez. 2006. “Kündekâri : Türk Ahşap Sanatındaki Yeri ,Önemi ve Yapım Tekniği Bakımından İncelenmesi”. 1–10.

Toker, Nesibe. 2018. *19.Yüzyıl Sonu ve 20.Yüzyıl Başı Konya Evlerinin Ahşap Tavan Göbekleri*. Konya.

Torunoğlu, Bilfer. 2016. “Türk Kültüründe Çark-ı Felek Motifi”. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Sanat Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.

Turan, Hayrunisa. 2016. *Ahşap Sanatı*.

Yavuz, Hasan. 2014. “Ankara Evleri Ahşap Üzeri Kalem İşleri”. Yüksek Lisan Tezi, Selçuk Üniveristesi, Sosyal Bilimler Esnstitüsü,Sanat Traihi Anabilim Dalı, Konya.

Yıldırım, Kemal, ve Mehmet Lutfi Hidayetoğlu. 2015. “Geleneksel Türk Evi Ahşap Tavan Süsleme Özelliklerinin ve Yapım Tekniklerinin Çeşitliliği Üzerine Bir İnceleme”. *Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu* 332–41.

Yıldırım, Mustafa. 1999. “Konya’da Erken Dönem Türk İslam Eserlerinden Örnekler”. 265–85.

Yıldız, Hakan. 2019. “Anadolu Selçuklu Devri Kayseri Yapılarında Palmet ,Rumi ve Lotus Motifi”. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Kayseri.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Emel ŞEN USLU

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : *2017, Atılım Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü*

Yüksek Lisans Öğrenimi : 2023*, KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Fakültesi*

Bildiği Yabancı Diller : *İngilizce*

İŞ DENEYİMİ

Stajlar : *2014, Stajyer Mimar, FİDEM İnşaat TİC. AŞ.*

2015, Stajyer Mimar, MİMOR Mimarlık Şehircilik ve Müşavirlik LTD. ŞTİ.

Çalıştığı Kurumlar : *2018, Mimar, Mustafa Mermer Architects (MMA)*

Tarih: 17 Ocak 2023

KONYA EVLERİNDE AHŞAP SÜSLEMELER VE UYGULAMALARI

Emel ŞEN USLU

2023

KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KONYA EVLERİNDE AHŞAP SÜSLEMELER VE UYGULAMALARI

Emel ŞEN USLU

Yüksek Lisans Tezi

KONYA
Ocak 2023

KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı
Mimarlık Bilim Dalı
Yüksek Lisans Programı

Konya Evlerinde Ahşap Süslemeler ve Uygulamaları
201300079
Emel ŞEN USLU
Danışman: Prof. Dr. Haşim KARPUZ
Referans Numarası: 10524345

KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı
Mimarlık Bilim Dalı
Yüksek Lisans Programı

Konya Evlerinde Ahşap Süslemeler ve Uygulamaları
201300079
Emel ŞEN USLU
Danışman: Prof. Dr. Haşim KARPUZ
Referans Numarası: 10524345